

Scan

**คุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**

นายมนูพันธ์ ชลายนเดชะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2550

ISBN 974-545-773-6

**Virtue and Ethics of Government Officials
of Ministry of Natural Resources and Environments**

Mr. Manoopan Chalayondeja

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Public Administration
School of Management Science
Sukhothai Thammathirat Open University

2007

ISBN 974-545-773-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์ คุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ
 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ชื่อและนามสกุล นายมนูพันธ์ ชลาชนเดชะ
แขนงวิชา บริหารรัฐกิจ
สาขาวิชา วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ จุ้ยโต
 2. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เลี่ยนสลาย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้ให้ความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.เฉลิม ศรีผดุง)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ จุ้ยโต)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เลี่ยนสลาย)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
บริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

.....ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ วิศวธีรานนท์)

วันที่.....21...เดือน.....สิงหาคม.....พ.ศ.....2551

ชื่อวิทยานิพนธ์ คุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ผู้วิจัย นายมนูพันธ์ ชลาชนเดชะ ปริญญา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ จุ้ยโต (2) รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เสียนสลาย
ปีการศึกษา 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) เปรียบเทียบระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะด้านประชากร ด้านเศรษฐกิจ และด้านการพัฒนาแตกต่างกัน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 11,000 คน โดยเป็นข้าราชการระดับ 3 ถึงระดับ 9 สังกัดส่วนกลางของหน่วยงานระดับกรม จำนวน 9 หน่วยงาน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบวิธีกำหนดโควตา ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 386 คน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นจำนวน 1 ฉบับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า (1) ข้าราชการมีระดับคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และคุณธรรมจริยธรรมด้านประสิทธิภาพการทำงาน ความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมและความรับผิดชอบการทำงานอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน (2) ข้าราชการมีคุณลักษณะทางประชากรด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และคุณลักษณะทางเศรษฐกิจ คือ ระยะเวลาการทำงาน ระดับขั้นตำแหน่ง และระดับเงินเดือนแตกต่างกัน มีระดับคุณธรรมจริยธรรมในภาพรวมและคุณธรรมจริยธรรมด้านประสิทธิภาพการทำงาน การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมและความรับผิดชอบการทำงานไม่แตกต่างกัน แต่มีคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นข้าราชการที่มีระดับอายุแตกต่างกัน พบว่าไม่มีความแตกต่างของระดับคุณธรรมจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์สุจริต

คำสำคัญ คุณธรรมและจริยธรรม ข้าราชการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Thesis title: Virtue and Ethics of Government Officials of Ministry of Natural Resources and Environments

Researcher: Mr. Manoopan Chalayondeja; **Degree:** Master of Public Administration;

Thesis advisors: (1) Dr. Saneh Juito, Associate Professor; (2) Dr. Suraporn Siansalai, Associate Professor; **Academic year:** 2007

ABSTRACT

The objectives of this research were (1) to study the level of virtue and ethics of government officials of Ministry of Natural Resources and Environments and (2) to compare the level of virtue and ethics of government officials of Ministry of Natural Resources and Environments which had characters of population, economics and development were different.

The population of the research were government officials of Ministry of Natural Resources and Environments with the total of 11,000 persons, used quota sampling and had the total of 386 research sample comprised all from level 3 to level 9 of nine departments. The research instrument was a questionnaire. Statistics used for research data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and hypothesis testing were done through the t-test and F-test by the implicit importance of statistic at 0.05.

The research found that (1) the over all of the level of virtue and ethics of government officials were in the middle level and virtue and ethics concerning on the efficiency of working, honesty, self-practice of virtue and ethics and responsibility of working were also in the middle level (2) the Characteristics of government officials concerning on sex, age, marital status and education, characters of economics were duration of working, level of class of position and level of salary were different, level of virtue and ethics concerning on the efficiency of working, self-practice of virtue and ethics and responsibility of working were not different but honesty were different with the implicit importance of statistic at 0.05, except government officials which had different age level found that there were not different of level of virtue and ethics in the honesty.

Keywords: Virtue and Ethics, Government Officials, Ministry of Natural Resources and Environments

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ จุ้ยโต และรองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เสียนสลาย ที่ได้กรุณาให้
คำแนะนำ เสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์
นับตั้งแต่เริ่มต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้สึกรู้สียงและสร้างเสริมกำลังใจเป็นอย่างดียิ่งในการค้นคว้า
วิจัยและมุ่งมั่นเพื่อให้ประสบความสำเร็จเรียบร้อยต่อไป

นอกจากนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ นาวาอากาศโทรวยลาภ เอี่ยมทอง ที่ปรึกษา
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ เสียสละเวลา
และให้ความร่วมมือแก่ผู้วิจัย อันส่งผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ให้
ข้อมูลตลอดจนช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัย
ครั้งนี้

คุณค่าอันพึงมีจากการวิจัยนี้ ขอมอบแก่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ ผู้มีพระคุณยิ่งที่ได้
อบรมสั่งสอน และให้ความรักความห่วงใยเป็นกำลังใจตลอดมาจนสำเร็จการศึกษา

มนุพันธ์ ชลาชนเดชะ

กรกฎาคม 2549

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	4
สมมติฐานการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ.....	8
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ.....	41
การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ.....	42
แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ.....	44
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	49
ประเด็นปัญหาการวิจัย.....	49
การออกแบบการวิจัย.....	49
วิธีดำเนินการวิจัย.....	49
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
4.1 ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง.....	53
4.2 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง.....	55
4.3 ลักษณะด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง.....	56

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.4 ระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม.....	57
4.5 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย.....	68
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	82
สรุปการวิจัย.....	82
อภิปรายผล.....	83
ข้อเสนอแนะ.....	86
เชิงอรรถขยายความ.....	88
บรรณานุกรม.....	89
ภาคผนวก.....	92
แบบสอบถาม.....	93
ประวัติผู้วิจัย.....	100

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามหน่วยงานสังกัด.....	50
ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร	53
ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางด้าน เศรษฐกิจ.....	55
ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับการฝึกอบรม ด้านคุณธรรมและจริยธรรม.....	56
ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพในการทำงานของ ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกรายชื่อ.....	59
ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกตามระดับประสิทธิภาพในการทำงาน.....	60
ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความซื่อสัตย์สุจริตของข้าราชการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกรายชื่อ.....	61
ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกตามระดับความซื่อสัตย์สุจริต.....	62
ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม ของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกรายชื่อ.....	63
ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกตามระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม.....	64
ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรับผิดชอบในการทำงานของ ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกรายชื่อ.....	65
ตารางที่ 4.11 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกตามระดับความรับผิดชอบในการทำงาน.....	66
ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละระดับคุณธรรมจริยธรรมกับ ภาพรวมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำแนก รายชื่อ.....	67
ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกตามระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม.....	67

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.14 จำนวนข้าราชการจำแนกตามเพศ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ คุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (t-test).....	69
ตารางที่ 4.15 จำนวนข้าราชการจำแนกตามอายุ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ คุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (F-test).....	70
ตารางที่ 4.16 จำนวนข้าราชการจำแนกตามสถานภาพสมรส ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับคุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (F-test).....	72
ตารางที่ 4.17 จำนวนข้าราชการจำแนกตามระดับการศึกษา ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับคุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (F-test).....	74
ตารางที่ 4.18 จำนวนข้าราชการจำแนกตามระยะเวลาการทำงาน ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานของระดับคุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (F-test).....	75
ตารางที่ 4.19 จำนวนข้าราชการจำแนกตามระดับชั้นตำแหน่ง ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับคุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (F-test).....	77
ตารางที่ 4.20 จำนวนข้าราชการจำแนกตามระดับเงินเดือน ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับคุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (F-test).....	79

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
ภาพที่ 2.1 สติปัญญา 4.....	25

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1 ความเป็นมา ในการปฏิรูประบบราชการสมัยรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการเน้นระบบราชการให้มีสมรรถนะสูงขึ้น เป็นระบบที่มีคุณภาพและคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเป็นระบบที่น่าเชื่อถือศรัทธาของประชาชน และต้องเป็นระบบที่ส่งเสริมให้ข้าราชการมีจิตใจที่จะรับใช้ประชาชนอย่างซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใส สร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ

แม้รัฐบาลจะมีความตั้งใจดีและตั้งใจจริงที่จะทำให้การปฏิรูประบบราชการมีความทันสมัย และมีประสิทธิภาพมากเพียงใดก็ตาม แต่ก็ไม่อาจประสบผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์ได้ ถ้ารัฐบาลไม่สามารถทำให้ข้าราชการส่วนใหญ่มีคุณธรรมและจริยธรรมหรือจิตสำนึกที่จะทำงานในหน้าที่อย่างรับผิดชอบและซื่อสัตย์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและประชาชนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยเฉพาะในมาตรา 77 ที่บัญญัติให้รัฐต้องจัดให้มีแผนจัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และพนักงานหรือลูกจ้างอื่นของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้การปฏิรูปการเมืองของพลเมืองและพัฒนาระบบราชการให้มีความเป็นเลิศ สามารถรองรับกับการพัฒนาประเทศในยุคโลกาภิวัตน์

1.2 ความสำคัญของปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมในระบบราชการไทย

1.2.1 สภาพปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการไทยในปัจจุบัน

ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานของรัฐมักจะไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความมีคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ เพราะเห็นว่าไม่ใช่สิ่งจำเป็นรีบด่วน จนกระทั่งหน่วยราชการบางแห่งนำงานด้านส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการไปฝากไว้ในฝ่ายหรือแผนกการเจ้าหน้าที่เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากระบบราชการไทยมีปัญหา และปัญหาเหล่านี้ก็กระทบต่ออุดมการณ์ของข้าราชการไทยโดยตรง เช่น โครงสร้างของราชการมีลักษณะที่เป็นการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ซึ่งควบคุมโดยศูนย์อำนาจจากหน่วยงานระดับสูง และเป็นรูปแบบที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร การจัดระเบียบราชการแผ่นดินในราชการไทยที่ใช้ตลอดมา มีการปรับเปลี่ยนน้อยมาก ทำให้

ข้าราชการไม่ค่อยกล้าแสดงออกในด้านความคิดเห็น ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาในด้านคุณธรรมจริยธรรม ที่เสื่อมลงภายในหน่วยงาน หรือการพัฒนาโครงสร้างของราชการที่ไม่สอดคล้องกับสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มีการเน้นรูปแบบของการจัดกระทรวงตามลักษณะงาน เฉพาะด้าน โดยการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกระทรวงอย่างกว้าง ๆ และสำหรับสำนักงาน ปลัดกระทรวงก็กำหนดให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของกระทรวง ซึ่งคณะ รัฐมนตรีมิได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรมใดกรมหนึ่งโดยเฉพาะ ทำให้กรมต่าง ๆ มีความเป็น เอกเทศและมีอิสระในการดำเนินงาน จึงเกิดปัญหาในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ข้าราชการส่วนมากจะไม่ให้ความสำคัญในการอบรมหรือสัมมนาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ทั้งนี้ รวมถึงผู้บริหารในหน่วยงานของรัฐตามที่กล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตามมีข้าราชการจากบางหน่วย ราชการพยายามที่จะจัดตั้งชมรมส่งเสริมจริยธรรมขึ้นในลักษณะของการอาสาสมัครเข้ามาทำงาน และปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมในหน่วยราชการที่มักจะพบเห็นและเป็นข่าวตามสื่อสารมวลชน คือ ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาบางคนไม่ประพฤติปฏิบัติงานเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านคุณธรรม จริยธรรม

1.2.2 ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมต่อข้าราชการกระทรวงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความมีคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการยังมีความสำคัญและจำเป็น อย่างยิ่ง เนื่องจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อตั้งขึ้นเนื่องจากการปฏิรูประบบ ราชการในปี พ.ศ. 2545 เพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง แวดล้อมอย่างเป็นองค์รวมและยั่งยืน กำหนดมาตรการดูแล ส่งเสริม ตลอดจนปฏิบัติตนเพื่อการ สงวน อนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการใช้ประโยชน์อย่าง ยั่งยืน นอกจากนี้มีโครงการบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม แผนงานเพื่อแก้ไข ปัญหาที่ดินของชาติ ตลอดจนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติหรือเชิงอนุรักษ์ และมีโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ เจริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระ นางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จากโครงการที่กล่าวมานี้ล้วนต้องอาศัยข้าราชการช่วยเหลือผลักดันให้ บังเกิดผลสำเร็จด้วยความมีคุณธรรมและจริยธรรมจากประสิทธิภาพในการทำงาน ความซื่อสัตย์ สุจริต การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงาน ข้าราชการทุกคน ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องยึดแนวทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม ทั้ง 4 ประการนี้ เพื่อสงวน อนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูลุ่มน้ำ ทรัพยากรดินและที่ดิน สภาพป่า การ ปลุกป่า สัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ การจัดการต้นน้ำ การป้องกัน ปรามปราม ควบคุม การทำลายป่า และไฟฟ้า ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ความมีคุณธรรมและจริยธรรมจะช่วยรักษา ผลประโยชน์ของประเทศจากผู้หวังกอบโกยโดยยึดแต่ประโยชน์ของตนเองฝ่ายเดียว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะก่อให้เกิดแก่ประเทศไทยในด้านการบริหารจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวมและยั่งยืนจากการปฏิรูประบบราชการ ทั้งนี้
เพื่อกำหนดมาตรการดูแล ส่งเสริม ตลอดจนปฏิบัติงานเพื่อการสงวน อนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟู
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
ของทุกภาคส่วน ในด้านของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งก่อตั้งขึ้นจากการ
ปฏิรูประบบราชการ เมื่อปี พ.ศ. 2545 เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อม
โทรมลงอย่างกว้างขวาง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและวิถีการดำรงชีวิตของประชาชน ขณะเดียวกัน
หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบทั้งทางตรงและทางอ้อมมีอยู่เป็นจำนวนมาก การปฏิบัติงาน
ไม่มีความเป็นเอกภาพและขาดการบูรณาการ และเพื่อให้การกำหนดนโยบายการดำเนินงานมีความ
ชัดเจน มีการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม จึงส่งผลให้มีการก่อตั้งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมนี้ขึ้นมาตามเหตุผลดังกล่าว ส่วนข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมจะต้องมีความตั้งใจและร่วมมือกันอย่างเต็มกำลังเพื่อฟื้นคืนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ดูแล รักษา ปกป้อง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างเข้มแข็ง และมีคุณธรรม
จริยธรรมตลอดไป สำหรับประชาชนควรจะให้ความร่วมมือร่วมใจกับทางกระทรวงทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อฟื้นคืน
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประเทศไทยและลูกหลานของเราสืบไป ซึ่งจะทำให้ประชาชน
ทั้งหลายดำรงชีวิตอย่างมีความสุขภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี

สำหรับข้าราชการในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มี
การจัดฝึกอบรมให้กับบุคลากรจากหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และรัฐวิสาหกิจ โดยกรม
ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ดำเนินการ นอกจากนี้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช
ยังได้ดำเนินการพัฒนาบุคลากรในหลักสูตรด้านคุณธรรมและจริยธรรม รวมถึงหลักสูตรด้าน
เทคโนโลยีในการบำบัด ฟื้นฟู ป้องกัน และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้ข้าราชการได้เกิด
ความสำนึก ตระหนักถึงคุณธรรมและจริยธรรมของตนเองอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง เนื่องจากกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีหน้าที่กำหนดมาตรการดูแล ส่งเสริม ตลอดจนปฏิบัติงานเพื่อ
การสงวน อนุรักษ์ พัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการใช้ประโยชน์อย่าง
ยั่งยืน โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติด้านป่าไม้ ถ้าหากข้าราชการไปให้ความร่วมมือหรือสมรู้ร่วม
คิดกับผู้บุกรุกทำลายป่า ทั้งนี้รวมถึงสัตว์ป่าสงวนที่มีการซื้อขายในราคาสูงมากและการให้สัมปทาน
การทำเหมืองแร่ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรธรณี เป็นต้น

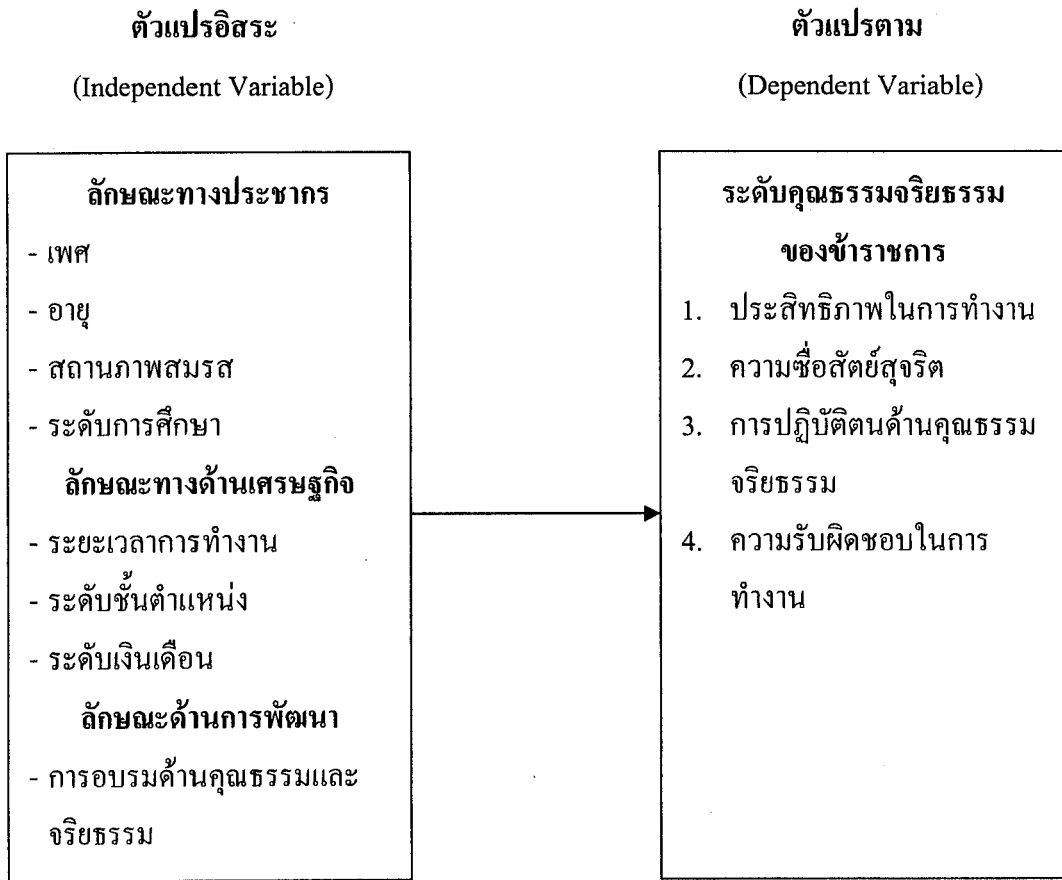
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2 เพื่อเปรียบเทียบระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะทางประชากร ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ และลักษณะด้านการพัฒนา แตกต่างกัน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการทางวิชาการ ตลอดจนเอกสารที่เป็นผลงานการวิจัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับด้านคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยในประเด็นของตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้ 3 กลุ่ม คือ ลักษณะทางประชากร ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ และลักษณะด้านการพัฒนาของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยวัดจากพฤติกรรมในการทำงาน 4 ด้าน คือ ประสิทธิภาพในการทำงาน ความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงาน ดังแสดงรายละเอียดในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

จากกรอบแนวคิดการวิจัยดังกล่าว สามารถกำหนดสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

4.1 ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน จะมีระดับของคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกัน

4.2 ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะทางด้านเศรษฐกิจแตกต่างกัน จะมีระดับของคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกัน

4.3 ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะด้านการพัฒนาแตกต่างกัน จะมีระดับของคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกัน

5. ขอบเขตการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในครั้งนี เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อจำกัดเรื่องเวลาและทรัพยากรในการวิจัยจึงได้จำกัดขอบเขตการวิจัยในเชิงเนื้อหาไว้ ดังนี้

5.1.1 *ตัวแปรตาม* คุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะศึกษาเฉพาะใน 4 มิติ คือ ประสิทธิภาพในการทำงาน ความซื่อสัตย์ สุจริต การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมและจริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงาน

5.1.2 *ตัวแปรอิสระ* ตัวแปรอิสระในการศึกษาประกอบด้วย ตัวแปรลักษณะทางประชากร ลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะด้านการพัฒนาของข้าราชการที่ทำการศึกษา แต่เนื่องจากชุดตัวแปรเหล่านี้ประกอบด้วยตัวแปรจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงจำกัดขอบเขตในการศึกษาไว้ ดังนี้

- 1) *ตัวแปรลักษณะทางประชากร* ประกอบด้วยตัวแปร เพศ อายุ สถานภาพ สมรส และระดับการศึกษาของข้าราชการ
- 2) *ตัวแปรลักษณะทางเศรษฐกิจ* ประกอบด้วยตัวแปร ระยะเวลาการทำงาน ระดับขั้นตำแหน่ง และระดับเงินเดือนของข้าราชการ
- 3) *ตัวแปรลักษณะด้านการพัฒนา* หมายถึง ตัวแปรการได้รับการอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ

5.2 ขอบเขตด้านประชากร ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ข้าราชการและพนักงานราชการในกรมสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 9 หน่วยงาน แต่ละหน่วยงานอาจมีทั้งข้าราชการในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจำกัดขอบเขตด้านประชากรให้ครอบคลุมเฉพาะข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในส่วนกลาง ซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 3 ถึงระดับ 9 เท่านั้น

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 *ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ* หมายถึง บุคลากรของกรมและสำนักงานที่สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นข้าราชการระดับ 3 ถึงระดับ 9 สังกัดหน่วยงานส่วนกลางในปีงบประมาณ พ.ศ. 2550

6.2 *คุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ* หมายถึง ระดับพฤติกรรมการทำงานโดยยึดมั่นในคุณงามความดีของข้าราชการในกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

ประสิทธิภาพในการทำงาน ความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงาน ตามรายงานของข้าราชการ

6.3 ประสิทธิภาพในการทำงาน หมายถึง ระดับพฤติกรรมการทำงานโดยเน้นการทำงานให้ได้ผลลัพธ์สูงสุด โดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดที่สุด พิจารณาจากการทำงานโดยอาศัยประสบการณ์ความรู้ที่มีอย่างเต็มที่ การเสียสละขยันอดทน การปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การมีความกระตือรือร้นในการให้บริการแก่ประชาชน เป็นต้น

6.4 ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ระดับพฤติกรรมการทำงานโดยการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาทุจริตในหน้าที่การงาน โดยวัดจากการให้ความสนทนากับผู้ประกอบการ การรับของขวัญจากผู้ประกอบการ ความเห็นเกี่ยวกับการแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ความจงรักภักดีต่อองค์กร การทำงานตามขั้นตอนที่กำหนด และการเฝ้าระวังทุจริตในที่ทำงาน

6.5 การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ระดับพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความศรัทธาเลื่อมใสในหลักคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ โดยพิจารณาจากการเคยร่วมบวชเรียนหรือศึกษาหลักธรรม การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของข้าราชการรุ่นหลัง การมีความกล้าหาญที่ถูกต้อง การดำรงชีวิตโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง การพยายามหลีกเลี่ยงอบายมุข การเข้าร่วมรับการอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม

6.6 ความรับผิดชอบในการทำงาน หมายถึง ระดับพฤติกรรมการทำงานที่เน้นการมีความรับผิดชอบในการทำงาน โดยพิจารณาการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนรับผิดชอบสิ่งแวดล้อม ให้บริการแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม ร่วมกิจกรรมกับองค์กรให้ประชาชนเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีอหิสาภัยไมตรีที่ดี ร่วมกันสร้างสรรค์ประโยชน์แก่องค์กร มีความรู้รักสามัคคี การส่งเสริมบุคคลอื่นให้มีความก้าวหน้า ติดตามสอดส่องผลประโยชน์มิชอบ ตรวจสอบความมีประสิทธิภาพ ยึดถือประโยชน์ของประชาชน และร่วมมือกับประชาชนตรวจสอบผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 นำความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาระดับความมีคุณธรรมและจริยธรรมให้ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้นำไปประพฤติและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

7.2 เสนอแนวทางในการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหา อันทำให้เกิดผลกระทบกับข้าราชการจนมีระดับของคุณธรรมและจริยธรรมขาดหายไปหรือน้อยลงไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “คุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ
3. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ
4. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี เอกสารทางวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน คนที่มีคุณธรรมและจริยธรรมจะกระทำแต่สิ่งที่สังคมเห็นว่าดีงาม ในขณะที่คนที่ไม่มีคุณธรรมและจริยธรรมย่อมนำไปทำให้ผู้อื่นและสังคมเดือดร้อน ในการบริหารงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ข้าราชการจึงจำเป็นต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอย่างดียิ่ง

คำว่า คุณธรรม เป็นคำสมาส ผสมกันระหว่าง คุณ กับ ธรรม

คุณ หมายถึง ความดีที่มีอยู่ประจำในสิ่งนั้น ๆ ธรรม หมายถึง คุณความดี เมื่อสองคำรวมกันเข้าเป็นคุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี คำว่าคุณธรรมนี้ ภาษาอังกฤษ เรียกว่า integrity

ท่านพุทธทาสภิกขุ ให้ความหมายคำว่า คุณ หมายถึง คำที่มีอยู่ในแต่ละสิ่ง ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือที่เป็นไปได้ ทั้งทางดีและทางร้าย ทำให้จิตใจยินดีก็เรียกว่า คุณ ทำให้จิตใจยินร้าย ก็เรียกว่า คุณ อีกเช่นกัน

คำว่า จริยธรรม ประกอบด้วยคำว่า จริย กับ ธรรม

จริย เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีว่า จริยา แปลว่า ความประพฤติ จริย กับ จริยา เป็นคำเดียวกัน จริยธรรม แปลว่า ธรรมะที่ควรประพฤติปฏิบัติ มักหมายถึง ความประพฤติที่แสดงถึงความเป็นผู้มีธรรมะในใจ เช่น มีความซื่อตรง มีความเมตตากรุณา ไม่คดโกงหรือเอาเปรียบผู้ใด เช่น กล่าวว่า แม้จะเป็นพ่อค้า ก็ควรมีจริยธรรมในการค้า ไม่คดโกงหลอกลวงหรือเอาไร้เอาเปรียบลูกค้า นักธุรกิจก็ต้องมีจริยธรรมธุรกิจ ไม่เห็นแก่ได้แต่ฝ่ายเดียว ต้องคิดถึงอกเขาอกเรา มีความสุจริตเที่ยงธรรมเป็นที่ตั้ง ครูอาจารย์ก็ต้องมีจริยธรรม ผู้ที่เอารายงานกันคว่ำเรื่องต่าง ๆ ที่ศิษย์เสนอมาใช้เป็นผลงานของตน หรือฉีกปกเปลี่ยนปกหนังสือผู้อื่นออก แล้วเอาชื่อของตนเองใส่เข้าไป เป็นการแอบอ้างว่า ตนเองได้เขียนไว้เอง เหล่านี้เป็นคนไม่มีจริยธรรม จริยธรรมมีโครงสร้างสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ ได้แก่ ศีลธรรม และคุณธรรม ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้เรียกรวมกันว่า จริยธรรม

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดี และให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ

ตามพจนานุกรมของ Oxford Student's Dictionary of English, Fifth Edition, Oxford University Press, New York, U.S.A. (2003) ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม คือ พฤติกรรมที่แสดงมาตรฐานคุณงามความดีอันสูงสุด และให้ความหมายคำว่า จริยธรรม คือ การศึกษาคุณงามความดีในพฤติกรรมของมนุษย์ หรือความเชื่อและการยอมรับในเรื่องความถูกต้องดีงาม

นอกจากนั้นได้มีผู้ทรงคุณวุฒิให้ความหมายของคำว่า คุณธรรมและจริยธรรมไว้หลายแง่มุม ในทัศนะที่แตกต่างกันแต่ก็ไม่ห่างไกลกันมากนัก ดังต่อไปนี้

ท่านพุทธทาสภิกขุ (2529) คุณธรรม หมายถึง สมบัติฝ่ายดีโดยส่วนเดียว

มานิต มานิตเจริญ (2519) ให้ความหมายของคุณธรรมในแง่ของพฤติกรรม เป็นลักษณะของความดีงามที่มีในจิตใจของแต่ละบุคคลและประพฤติปฏิบัติเป็นนิสัย

พระวิสุททธิญาณ (2504) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่าหมายถึงความดีงามที่จะต้องเพิ่มพูน หรือถือเป็นข้อพิเศษประจำใจ หรือหลักธรรมที่ทำให้มนุษย์ เช่น ความเสียสละ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา การให้อภัย ความสงเคราะห์ อนุเคราะห์กัน หิริ โอตตปปะ ความกตัญญูกตเวที การมีสัมมาคารวะ การมีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นต้น

ไพฑูริย์ สีนลรัตน์ และ ประนอม รอดคำดี (2534) ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คือ หลักธรรมของความดีและความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ทางศาสนา และทางวัฒนธรรม เป็นหลักที่บุคคลควรยึดมั่นไว้เป็นหลักประจำใจเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ทั้งนี้เชื่อว่าการประพฤติเช่นนั้นจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันด้วยความสุข ความเจริญให้ตนเองและผู้อื่น เพื่อให้สังคมเป็นระเบียบเป็นสุข

กรีติ บุญเจือ (2523) กล่าวว่า จริยธรรม คือ ประมวลกฎเกณฑ์ความประพฤติที่เป็น

ความประพฤติที่มีสามัญสำนึกและมีการตัดสินใจหรือเป็นแนวทางในการประพฤติตนเพื่ออยู่กันได้อย่างร่มเย็นในสังคม

ท่านพุทธทาสภิกขุ (2514) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ระเบียบซึ่งมุ่งปฏิบัติให้เกิดความสุข ความสงบสุข เนื่องด้วยสังคมมีลักษณะเป็นส่วนใหญ่ มนุษย์ได้ทำขึ้นบัญญัติขึ้นแต่งตั้งขึ้นตามเหตุผลของมนุษย์

พระราชมนี (2524) ได้อธิบายว่า จริยธรรม มาจากคำว่า พรหมจรรย์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง มรรค คือ วิธีการปฏิบัติสายกลาง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ บางครั้งเรียกว่า ไตรสิกขา คือ การศึกษา 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา จริยธรรมหรือพรหมจรรย์ มรรคและไตรสิกขา เป็นทางปฏิบัติเพื่อมนุษย์ไปสู่จุดมุ่งหมายแห่งชีวิต นอกจากนั้น จริยธรรมอาจรวมถึงศีลธรรม ศาสนา กฎหมาย และค่านิยมแต่ละหมู่ ในแง่ของพฤติกรรมทางศาสนา จริยธรรม หมายถึง ลักษณะจิตใจหรือสภาพแวดล้อมซึ่งทำให้นุคคลทำความดี ละเว้นความชั่ว และสังคมจะอยู่อย่างสุขสงบถ้าบุคคลมีพฤติกรรมรักษาศีล

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2522) ให้ความหมายคุณธรรมว่า หมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดี หรือเป็นพฤติกรรมที่ดี ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ความเสียสละ ความเกรงใจ ความยุติธรรม ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นต้น

ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล กล่าวว่า ชีวิต คือ การมีคนและโลกสัมพันธ์กัน จริยธรรม เป็นหลักกำหนดว่า ตนมุ่งอะไรในโลก และพึงปฏิบัติอย่างไร จึงแบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ข้อ คือ 1. รู้จักโลก 2. รู้จักตน รู้จักชีวิต และ 3. รู้จักทุกข์ในชีวิต

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2526) ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง สิ่งที่คุณส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่าดี เช่น ความซื่อสัตย์ การมีวินัย ประหยัด เป็นต้น

วัลลภ ปิยะมโนธรรม (2532) ให้ความหมายคุณธรรมว่า หมายถึง สิ่งซึ่งสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามหรือควรทำในสิ่งที่ดีงาม เช่น ความกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณ การทำหน้าที่ให้ดีที่สุดตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย และการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีปรองดอง เป็นต้น

ชาญชัย อินทรประวัติ (2535) ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง สภาพคุณงามความดี สภาพความดีของจริยธรรมในระดับสูง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2523) ให้ความหมายจริยธรรมว่า หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะ และพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็นลักษณะที่สังคมต้องการกับลักษณะที่สังคมไม่ต้องการ ผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือ ผู้ที่มีลักษณะที่สังคมต้องการ

สาโรช บัวศรี (2523) ให้ความหมายจริยธรรมว่า หมายถึง ค่านิยมระดับต่าง ๆ

ซึ่งสังคมและบุคคลจำเป็นต้องยึดมั่นถือมั่น

วิทย์ วิศทเวทย์ (2528) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ความประพฤติตามค่านิยมที่พึงประสงค์โดยใช้จริยศึกษา พฤติกรรมด้านคุณค่า สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีควรทำและสิ่งใดชั่วควรละเว้น

แสง จันทรงาม (2530) อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาทางกาย วาจา ใจ เป็นการกระทำ พูด หรือคิด ที่เราอาจประเมินค่าเป็นดีชั่วได้ ถ้าชั่วย่อมควรละเว้น ถ้าดีก็ควรกระทำ

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2538) สมัยดำรงสมณศักดิ์ที่พระราชวรมุนี ให้คำอธิบายว่า จริยธรรมในทางพุทธศาสนา ถือเป็น “มรรค” กล่าวคือ วิถีทางจริยธรรมเป็นการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดหมาย คือ ทำให้หมด “ปัญหา”

จึงสรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรม มีความหมายแตกต่างกันคือ คุณธรรม คือ ความสำนึกในการจะทำความดีของบุคคลคนนั้น สำหรับจริยธรรม คือ ความตั้งใจในการจะทำความดีกับบุคคลอื่น ๆ

1.2 องค์ประกอบของจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของจริยธรรมโดยแยกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1.2.1 ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ไว้ในสังคมของตน ถือว่าการกระทำชนิดใดควรกระทำ และชนิดใดควรละเว้น ลักษณะพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมนั้นขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนา ส่วนใหญ่เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด โดยเฉพาะในช่วงอายุ 2 - 10 ปี ซึ่งจะได้รับการปลูกฝังเป็นพิเศษ ดังนั้น ผู้ที่เป็นบิดามารดาเปรียบเสมือนครูคนแรกจึงควรปลูกฝังให้ในระยะนี้

1.2.2 ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทศนคติ รวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จึงนับได้ว่าทศนคติเชิงจริยธรรมสามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำ ทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลในเวลาหนึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

1.2.3 เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคม พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุน เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ส่วนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคม เช่น การโกงสิ่งของเงินทอง การลักขโมย

การกล่าวเท็จ ซึ่งอาจเรียกว่า พฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ ซึ่งผู้มีจริยธรรมสูงย่อมงดเว้นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์เช่นนี้

1.2.4 พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุนมีหลายประเภท เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม

นอกจากนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) ยังให้ข้อสรุปเกี่ยวกับผู้ที่มีจริยธรรมสูงว่าต้องเป็นผู้ที่มีองค์ประกอบทางจริยธรรมครบทั้ง 4 ด้าน คือ มีความรู้ว่าสิ่งใดหรือพฤติกรรมใดผิดหรือถูก เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม สังคมยอมรับหรือไม่ยอมรับ และมีการเลือกกระทำหรือไม่การกระทำใดถูกต้องเหมาะสม ส่วนผู้ที่มีจริยธรรมต่ำมักเป็นผู้ขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง หรือทั้ง 4 ด้าน หรือเป็นผู้มีองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน แต่มีอยู่ในปริมาณน้อย

1.3 ประเภทของจริยธรรม

แสง จันทร์งาม (2530) ได้จำแนกประเภทของจริยธรรมออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.3.1 จริยธรรมธรรมชาติ คือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่เป็นไปเองโดยธรรมชาติ แม้ในสัตว์เดียรฉานก็มี เช่น แม่ไก่รักลูก จริยธรรมธรรมชาติส่งผลต่อส่วนรวมดีมาก เพราะจะเป็นไปเองโดยเคร่งครัด

1.3.2 จริยธรรมบังคับ คือ การงดเว้นชั่ว ทำดี ของคนเพราะถูกอำนาจบางอย่างบังคับให้ทำ เช่น ไม่ดื่มเหล้าเพราะไม่มีเหล้าจะดื่ม จริยธรรมแบบนี้ยังไม่ดีเพราะถูกบังคับจึงทำ

1.3.3 จริยธรรมเจตนา คือ เว้นชั่วและทำดีด้วยเจตนา คือ ความตั้งใจของตนเอง โดยไม่มีใครมาบังคับ จริยธรรมประเภทนี้จัดว่าดีแท้

1.4 รากฐานของจริยธรรม

สมบุญ ศาลยาชีวิน (2522) ได้สรุปรากฐานของจริยธรรมตามทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้

1.4.1 ทฤษฎีที่เน้นถึงประสบการณ์ทางครอบครัว ได้แก่ นักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psycho Analysis) กลุ่มนี้เห็นว่าลักษณะของจริยธรรม คือ ความสำนึกผิดชอบชั่วดี (Conscience) เป็นคุณลักษณะที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหลังจากที่เด็กได้รับการฝึกหัดอบรมได้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในโอวาทคำสอนของพ่อแม่ ผู้ใหญ่ ผู้ใกล้ชิด และเลียนแบบอย่างที่ดีจากบุคคลเหล่านั้นสม่ำเสมอ จนในที่สุดเกิดความเคยชิน ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะเกิดความรู้สึกขัดแย้งในใจ รู้สึกละอายใจ มีความไม่สบายใจ และนึกตำหนิตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะการลงโทษตนเอง (Self Criticism) ตามแนวคิดของนักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เชื่อว่าอำนาจอิทธิพลของข้อห้ามทั้งหลายที่เรียกว่า ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego Strength) เป็นตัวการที่ทำให้เด็กมีแรงจูงใจที่จะทำความดี นั่นก็คือ

ความสำนึกผิด (Sense of Guilt) ซึ่งก่อให้เกิดความวิตกกังวล (Anxiety) ต่ำหนิติเตียนตนเอง ความรู้สึกเช่นนี้จะก่อให้เกิดจิตสำนึก (Conscience) ลักษณะต่าง ๆ ภายในครอบครัวที่เชื่อว่าจะมีผลต่อจริยธรรมของเด็กมีหลายประการ คือ การเน้นแบบอย่างที่ดี ความรัก ความสัมพันธ์ในครอบครัว

1.4.2 ทฤษฎีเน้นถึงการเรียนรู้ทางสังคม แนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มนี้อธิบายว่าการเกิดจริยธรรมเป็นกระบวนการสังคมประภคิต (Socialization) อันเกิดจากกระบวนการซึมซาบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากสังคมที่ตนเติบโตขึ้นมา นักจิตวิทยากลุ่มนี้ยังรับเอาแนวคิดสำคัญของนักจิตวิทยากลุ่มจิตวิเคราะห์ที่ให้ความสำคัญแก่ตัวแบบ (Model) โดยเห็นว่าการเรียนรู้ทางสังคมเป็นการเรียนรู้จากการสังเกต และการเลียนแบบเป็นส่วนใหญ่ เบนคูรา (Bandura) และวอลเตอร์ (Walters) ซึ่งเป็นตัวแทนของนักจิตวิทยากลุ่มนี้ได้กล่าวว่า เด็กจะเรียนรู้และมีพัฒนาการทางจริยธรรมจากการเลียนแบบพ่อแม่และผู้ใกล้ชิด แต่เด็กจะลอกเลียนแบบเฉพาะบางคนเท่านั้น เช่น คนที่ตนรัก คนที่มีอำนาจเหนือตน สามารถตัดสินใจหรือให้รางวัลแก่ตนเองและผู้อื่นได้ แรงจูงใจของการเลียนแบบก็คือ ความต้องการเป็นที่ยอมรับ เป็นที่รัก และเป็นพวกเดียวกันกับผู้ที่เป็นแบบอย่าง นอกจากนี้ การเลียนแบบคนแปลกหน้าก็อาจเกิดขึ้นได้ ถ้าผู้เลียนแบบมองเห็นผลของการกระทำของตัวแบบนั้น ๆ ว่าได้ประโยชน์และความพอใจอย่างไรบ้าง

1.4.3 ทฤษฎีที่เป็นในลักษณะเฉพาะของบุคลิกภาพ ได้แก่ ลักษณะทางเชาว์ปัญญา ความคิดอย่างมีเหตุผล การมองการไกล ความรอบคอบ อดทน ความสงสาร การบังคับตนเอง ทั้งหมดเหล่านี้เป็นพลังจิตและเป็นพลังปัญญาของบุคคล ซึ่งเป็นความเข้มแข็งของบุคลิกภาพรวม จริยธรรมที่เกิดจากคุณลักษณะของบุคลิกภาพเหล่านี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นจริยธรรมที่เกิดจากภายในตัวบุคคล ซึ่งตรงข้ามกับจริยธรรมภายนอกที่เกิดมาจากอิทธิพลคำสอน แบบอย่างของบุคคลภายนอกที่เรียกว่า Super Ego Strength ลักษณะต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับจริยธรรม ได้แก่ สติปัญญา ความสามารถคาดการณ์ล่วงหน้า (Foresight) ความตั้งใจ สมานธิ ความสามารถบังคับตนเองให้เอาชนะสิ่งชั่วร้าย และความนับถือตนเอง พอใจในตัวเอง

โดยสรุป บุคคลจะมีจริยธรรมหรือคุณธรรมนั้นก็มึรากฐานจากครอบครัว โดยมีพ่อแม่เป็นครูคนแรก อีกทั้งมีสังคมที่ตนอยู่เป็นสิ่งที่จะทำให้ตนตัดสินใจว่าจะเลือกกระทำตามที่สังคมต้องการหรือไม่ต้องการ และบุคลิกของแต่ละคนก็เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมอีกด้วย

1.5 คุณธรรม จริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

ประภาศรี สีหอำไพ (2531) ได้กล่าวถึง คุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาที่ผู้มึคุณธรรมควรยึดถือปฏิบัติ ดังนี้

1.5.1 เมตตาและกรุณา ความรักใคร่ ปรารภนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญ และ

ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์

1.5.2 **สัมมาอาชีวะ** การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต

1.5.3 **กามสังวร** ความสำรวมระวัง รู้จักยับยั้ง ควบคุมในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงไหลในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส

1.5.4 **สัจจะ** ความสัตย์ ความซื่อตรง

1.5.5 **สติสัมปชัญญะ** ระลึกได้ และรู้ตัวอยู่เสมอ ฝึกตนให้เป็นคนรู้จักคิด รู้สึกรู้สีกว่าสิ่งใดควรทำและไม่ควรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท

การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ควรมีจิตใจประเสริฐ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น นั่นก็คือ ต้องประกอบด้วย สัปปริสธรรม 7 สังคหัตถ์ 4 และพรหมวิหาร 4 ตามที่ประกาศใน สีนทอปา (2535) ได้สรุปเกี่ยวกับธรรมะที่ทำให้มนุษย์สมบูรณ์ว่าควรประกอบด้วยธรรมะ ดังนี้

1. สัปปริสธรรม 7 ประกอบด้วย

- 1.1 รู้เท่าทันกฎหรือหลักความจริงของสิ่งทั้งหลาย
- 1.2 รู้ความมุ่งหมาย และผลประโยชน์ที่เป็นสาระของชีวิต
- 1.3 รู้จักตนตามสภาวะและความสามารถ
- 1.4 รู้จักประมาณ คือ ความพอดีตามฐานะของตน
- 1.5 รู้จักกาลที่พึงกระทำการให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
- 1.6 รู้จักชุมชน ประพฤติในระเบียบ วินัย และวัฒนธรรม
- 1.7 รู้จักบุคคล ปฏิบัติต่อบุคคลอื่นตามสถานะ

2. สังคหัตถ์ 4 เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี

ประกอบด้วย

- 2.1 ทาน คือ ให้ปันด้วยใจเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ สละตามความสามารถ
- 2.2 ปิยวาจา คือ กล่าววาจาสุภาพ เป็นประโยชน์ สร้างสามัคคี รักใคร่เกื้อกูลกัน
- 2.3 อตถจริยา คือ ทำประโยชน์แก่สังคม
- 2.4 สมานัตตา คือ ทำตนให้เข้ากับผู้อื่น ได้อย่างเสมอภาค มีสุขร่วมกัน

3. พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมประจำใจของผู้มีจิตใจประเสริฐ ประกอบด้วย

- 3.1 เมตตา หมายถึง ความรักความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
- 3.2 กรุณา หมายถึง ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์
- 3.3 มุทิตา หมายถึง ความเบิกบาน พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี
- 3.4 อุเบกขา หมายถึง ความมีน้ำใจมั่นคง เที่ยงธรรมคุณตรง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2538) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการทำชีวิตให้ดีได้ต้อง

มีการเรียนรู้ และฝึกฝนพัฒนาให้ชีวิตดำเนินไปอย่างถูกต้อง จนบรรลุความสันติสุข นั่นก็คือ ต้องมี ไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา

1. **ศีล** คือ การไม่เบียดเบียนกัน การอยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยดี มีน้ำใจต่อกัน ช่วยเหลือกัน ทุกคนอยู่ในวินัย ไม่ว่าจะเป็พระ ข้าราชการ ครูอาจารย์ หรือนักเรียน รู้จักประกอบ อาชีพที่สุจริต อีกทั้งต้องมีอินทรีย์สังวร นั่นคือ การดูให้เป็น ฟังให้เป็น เช่น เด็กจะดูโทรทัศน์ บิดา มารดา ครูอาจารย์ ก็ควรสอนให้เด็กรู้จักเลือกดูแต่ในสิ่งที่ดีและมีประโยชน์

2. **สมาธิ** คือ ความตั้งมั่นของจิต หรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด นั่นคือ เมื่อจิตกำหนดแน่วแน่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดความสงบไม่ฟุ้งซ่าน จิตจดจ่อต่อสิ่งที่กำลังคิด กำลังพูด และกำลังทำ สามารถรวมพลังสติปัญญาและความคิดมาใช้ในสิ่งที่กำลังคิด พูด ทำ นั้น ได้อย่างเต็มที่และมีสติอยู่เสมอ

3. **ปัญญา** คือ ความรอบรู้ เช่น รอบรู้สิ่งที่ควรรู้ รอบรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่ เป็นประโยชน์ ซึ่งผู้มีสมาธิและปัญญาย่อมเกิดประโยชน์ต่อตนเอง

อมร โสภณวิเศษฐ่วงศ์ และ กวี อิศรวิรรณ (2533) ได้สรุปถึงประโยชน์ของการมี สมาธิและปัญญาไว้ดังนี้

ประโยชน์ของผู้มีสมาธิ มีดังนี้

1. ประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียน คือ เมื่อใดที่จิตสงบตั้งมั่น เมื่อนั้นความ ฟุ้งซ่านก็ไม่มี ผู้ที่เรียนด้วยใจสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ก็จะเรียนได้เข้าใจเร็ว
2. ประโยชน์ในการทำงาน ผู้ที่ทำงานด้วยใจเป็นสมาธิ และรู้จักจัดลำดับงานให้ ได้ แม้งานจะมากสักเพียงใดก็ย่อมทำให้ลุล่วงไปได้ทันเวลา และได้งานที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย
3. ประโยชน์ในการควบคุมกิเลส ผู้ที่มีสมาธิแม้มีกิเลสก็จะไม่ไปก่อความ เดือดร้อนให้ผู้อื่น

4. ประโยชน์ต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต ผู้ที่มีกิเลสรบกวนอยู่ตลอดเวลา มี โลก โกรธ หลง รัก ชัง ริษยา พยาบาท อย่างรุนแรง สุขภาพจิตย่อมเสื่อมโทรม ทำให้เป็นโรค ประสาท หมดกำลัง โรคกระเพาะอาหาร โรคหัวใจ ผู้ที่มีสมาธิก็สามารถควบคุมจิตใจให้สงบลง ผลที่ตามมาก็คือ จะไม่เกิดโรคภัยมาเบียดเบียน

ประโยชน์ของปัญญา มีดังนี้

1. ก่อให้เกิดความเจริญในโลก ความรู้ และวิทยาการต่าง ๆ มากมาย ล้วนเกิดด้วย ปัญญาของมนุษย์ทั้งสิ้น
2. ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและความสำเร็จในชีวิต เพราะปัญญาทำให้บุคคล รู้แจ้ง รู้จักวินิจฉัยเหตุการณ์ รู้จักการวางแผน เพื่อสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ เมื่ออยู่ในวัยเรียนก็ประสบ

ความสำเร็จในการเรียน และเมื่ออยู่ในวัยทำงานก็ประสบความสำเร็จในการทำงาน

3. ทำให้เกิดความสุขในชีวิต ผู้มีปัญหาอย่าจมใจอะไรแจ่มแจ้ง ไม่คลุมเครือ รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น รู้จักความเป็นไปของโลก ซึ่งเป็นประโยชน์ในการวางแนวทางในการดำเนินชีวิต ผู้มีปัญหาของตนแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้ เมื่อปัญหาถูกแก้ได้สำเร็จ ความทุกข์ก็จะถูกขจัดไป จึงทำให้เกิดความสุข

นอกจากใช้สมาธิและปัญญาในการทำให้ชีวิตมีความสุขแล้ว มนุษย์ยังต้องยึดถือ ฆราวาสธรรม ดังนี้ (วิจิตร เกิดวิศิษฐ์ และปรีชา ช่างขวัญยืน. 2533)

1. **สัจจะ** คือ การรักษาความสัตย์ เช่น มีความจริงใจต่อหน้าที่ ต่อกฎหมาย มีความรับผิดชอบและรักงาน ไม่เกียจคร้าน รักษาคำมั่นสัญญา ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมหลอกลวงประพฤติดีต่อคนในครอบครัว ขวนขวายในการสร้างประโยชน์แก่บุคคลอื่นและแก่ส่วนรวม ยึดมั่นในธรรมและความดีงาม

2. **ทมะ** คือ ฝึกและข่มใจตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ฝึกทำงานให้เป็นและชำนาญ สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ฝึกจิตใจให้รู้จักขยับยั้งใจตนเองให้ยึดมั่นอยู่ในความดี ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและครอบครัว

3. **ขันติ** คือ ความอดทน ความเข้มแข็งของจิตใจ การพยายามทำความดี และอดทนต่อฝ่ายที่ไม่ดี อดทนต่อการทำงานหนักเอาเบาสู้ อดทนต่อความเจ็บป่วย อดทนต่อการกระทำที่ล่วงเกิน อดทนต่ออารมณ์ที่ทำให้จิตใจโน้มไปในความเพลิดเพลินลุ่มหลง เช่น การเที่ยวเตร่ การได้ลาภในทางทุจริต การกระทำผิดประเวณี หลงอำนาจ

4. **จาคะ** คือ การละวางความชั่ว การเสียสละให้ผู้อื่นปล่อยวางอารมณ์ที่ทำให้เกิดความไม่สงบใจ เช่น ความโกรธเคืองต่อบุคคลอื่น สละอารมณ์ที่ชักนำให้เกิดการกระทำชั่วต่าง ๆ

การมีฆราวาสธรรมอย่างเดียวยังไม่สามารถทำให้ชีวิตสงบและมีความสุขได้ ต้องมีวินัย คุมตัวเองไม่ให้ทำตนฝืนกฎระเบียบ ตามที่มาลี สร้อยพิสุทธิ์ (2530) ได้สรุปธรรมบรรยายเกี่ยวกับพุทธวิธีสร้างมงคลแก่ชีวิตของหลวงปู่เสื่อ นั่นก็คือวินัยดังนี้

1. **วินัยทางโลก** หมายถึง กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้ควบคุมกาย วาจาของเราไม่ให้ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2. **วินัยทางธรรม** หมายถึง สติ ใช้ควบคุมตัวเองไม่ให้คิด พุค ทำ ในสิ่งที่ไม่สมควร ไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น

เมื่อมีวินัยควบคุมตนเองแล้ว ยังต้องมีธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่ดี นั่นคือ หิริโอตตปปะ หรือเรียกว่า ธรรมโลกบาล ดังที่ กนก จันทร์ขจร (2533) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่ดี คือ ธรรมโลกบาล 2 หรือธรรมคุ้มครองโลก 2 อย่าง เป็นธรรมะ

ปกครองควบคุมใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มิให้ละเมิดศีลธรรมและให้อยู่ด้วยกันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข สังคมมีระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่กดขี่ข่มเหง ครอบงำฟัน ธรรมโลกบาล มี 2 ประการ คือ

1. **หิริ (Moral Shame)** ความอายบาป ละอายใจต่อการทำชั่ว ความละอายแก่ใจ ความเกลียดบาป มีความละอาย ไม่คิดทำบาป

2. **โอตตปปะ (Moral Fear)** ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่ว และผลของกรรม ไม่ทำบาป ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งที่คนเห็นและคนไม่เห็น

1.6 แนวคิดทางจริยศึกษา

การที่จะมีคุณธรรมและเป็นคนดีในสังคมทั่วไป มักยึดแนวคิดทางด้านจริยศึกษา 3 แนวคิด ดังรายงานการวิจัยของชาญชัย อินทรประวัตติ (2535) คือ

1.6.1 แนวคิดแบบยึดถือสังคมเป็นเกณฑ์ (Social Oriented Moral Education)

แนวคิดนี้ยึดหลักคุณธรรม และยึดถือผู้ใหญ่ แนวคิดนี้เชื่อว่าสังคมย่อมมีประเพณี วัฒนธรรม ปทัสถานหรือมาตรฐานแห่งความดีที่จะถูกถ่ายทอดไปสู่เยาวชนโดยอาศัยผู้ใหญ่ ซึ่งได้แก่ ครู อาจารย์ บิดามารดา หรือผู้อาวุโสกว่าในสังคม เป็นผู้ทำหน้าที่ปลูกฝัง ถ่ายทอด และดูแล

1.6.2 **แนวคิดแบบฝึกบ่งเจกบุคคลเป็นเกณฑ์** แนวคิดนี้เชื่อว่า ถ้าบุคคลใดได้รับการศึกษามาดี บุคคลนั้นย่อมมีเหตุผลเชิงจริยธรรมเหมาะสม เป็นผู้มีความหวังไขต่อปัญหาทางจริยธรรม อีกทั้งผู้นั้นจะมีการพัฒนาจริยนิสัยในชีวิตประจำวันอีกด้วย

1.6.3 **แนวคิดที่ยึดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคมเป็นเกณฑ์** แนวคิดนี้เชื่อว่า ฝึกเจกบุคคลและสังคมล้วนมีความสำคัญทั้งคู่ เพราะต่างฝ่ายต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ชุมชนเป็นจุดกำเนิดของจริยธรรม เป็นรากเหง้า และจุดมุ่งหมายของจริยธรรม บุคคลจะเรียนรู้จริยธรรมจากสังคม อีกทั้งยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และยอมรับรู้ความต้องการของชุมชน

คุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญมาก ดังที่ชาญชัย อินทรประวัตติ (2538) ได้กล่าวว่า จริยธรรมถือได้ว่ามีความสำคัญมาก ไม่ว่าจะมองในลักษณะใด เช่น มองในด้านจิตใจ จริยธรรม คือ คุณสมบัติของจิตใจคน ซึ่งจะกำกับหรือทำให้เกิดพฤติกรรมของบุคคล หากมองในแง่กฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของสังคม พฤติกรรมของบุคคลย่อมเป็นไปตามจริยธรรมของสังคมและเมื่อพิจารณาถึงความสงบสุขของสังคมแล้ว จริยธรรมก็มีความสำคัญมาก

นโยบายและแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาวของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้ให้ความสำคัญแก่เยาวชน ซึ่งเป็นผู้ที่จะทำให้สังคมเจริญหรือสับสนต่อไปในอนาคต โดยกล่าวสรุปว่า เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในทางวิชาการว่า เยาวชนเป็นช่วงระยะแห่ง

ความขัดแย้งและสับสนทางจริยธรรม เป็นเวลาที่มาตรฐานทางจริยธรรมหรือศีลธรรมที่ได้รับการส่งสอนมาตอนเด็กกำลังมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ ในสังคมเรามีพฤติกรรมหลายด้าน ซึ่งมาตรฐานทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ความเป็นอิสระ ความอ่อนน้อมเชื่อฟัง ความก้าวร้าว เรื่องเพศ การปฏิบัติทางศาสนา ความซื่อสัตย์ ความเห็นใจ ความจริงใจ และการแข่งขันกัน ความเปลี่ยนแปลงในมาตรฐานทางจริยธรรมของเยาวชนมีสาเหตุในการเปลี่ยนแปลง 3 ประการคือ

1. ความต้องการคล้อยตามกลุ่มเพื่อน อยากได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ไม่อยากถูกกันออกจากกลุ่ม
2. ความต้องการรับและเอาอย่างเจตคติ ค่านิยมของตัวแบบ เพื่อสร้างฐานะความมั่นใจให้กับตนเองให้มั่นคงขึ้น เลียนแบบตัวแบบที่คนนิยมนับถือ
3. การรับเอาเจตคติ ค่านิยมใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับค่านิยมที่เหลือทุกด้านของตนตามประสบการณ์ที่ตนได้เผชิญในโลกแห่งความเป็นจริง

ปัจจุบันนักการศึกษาสนใจในด้านจริยศึกษามากขึ้น ดังที่ซาโรซ บัวศรี ได้กล่าวว่า เหตุที่นักการศึกษาในปัจจุบันให้ความสนใจแก่จริยศึกษามากขึ้น เพราะเริ่มตระหนักว่า การพัฒนามนุษย์ให้เกิดความเฉลียวฉลาดในเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Intelligence) เพื่อก่อให้เกิดสันติสุข โดยอาศัยจริยธรรมให้มากขึ้น และการจะสร้างและพัฒนาคนได้ จึงต้องอาศัยครูเป็นผู้ชี้แนะหรือทำตนให้เป็นตัวอย่างนั่นเอง

ดังนั้น ผู้ใหญ่ทั่วไป ครูอาจารย์ และบิดามารดา ควรเป็นผู้ชี้แนะแนวทางปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง และกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อเด็กจะได้ยึดถือปฏิบัติตามต่อไป

1.7 หลักการและแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

สุทิน ลีปิยะชาติ (2547) ได้สรุปหลักการและแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในยุคปัจจุบันอย่างเป็นรูปธรรมที่สามารถปฏิบัติได้ไว้ว่า

- 1.7.1 ใช้หลักการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ
- 1.7.2 ดำเนินการให้มีการจัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของข้าราชการ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่
- 1.7.3 ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนาจความสะอาด และให้บริการแก่ประชาชนทุกระดับอย่างเท่าเทียมกัน
- 1.7.4 ดำเนินการจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

1.7.5 ดำเนินการตามหลักการที่จะปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยทั่วไป

1.7.6 ดำเนินการตามหลักการที่จะปฏิบัติงานโดยใช้แนวคิด ทฤษฎีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักสำนักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

1.8 การพัฒนาจิตด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

การพัฒนาจิตหรือการบริหารจิต หมายถึง การฝึกอบรมจิตใจให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม มีความอ่อนโยน ประณีต เอื้ออาทร มีความเข้มแข็ง มั่นคง เบิกบาน ผ่องใส สงบสุข พร้อมด้วยความเพียร มีสติ สมาธิและปัญญา ไม่ถูกรบกวนงำด้วยกิเลสและความทุกข์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ) โดยมีเนื้อหาสาระของหลักสูตร ดังนี้

หลักสูตรการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐาน

1. หลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
2. สติปัฏฐาน 4
3. ประสบการณ์ในการปฏิบัติกรรมฐาน
4. กฎแห่งกรรม
5. เครื่องขวางกั้นการปฏิบัติกรรมฐาน (มาร 5 นีวรณ 5)
6. สมาธิกับชีวิตประจำวัน
7. กตัญญูทเวทิตา (พระในบ้าน)
8. วิปัสสนูปกิเลส 10

หลักสูตรเสริมคุณภาพการสอนเพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยทางกาย วาจา ใจ

1. ด้านคุณธรรม สร้างลักษณะของผู้มีความรู้คู่คุณธรรมเพื่อความเป็นปุชนียบบุคคล
2. ด้านความรู้ทางการศึกษาและเทคนิคการสอน

1.8.1 หลักสูตรการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐาน

วิปัสสนา หมายถึง การเห็นแจ้ง หรือวิธีทำให้เกิดการเห็นแจ้งข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความเห็นแจ้งให้เข้าใจทุกอย่างตามความเป็นจริงจนถอนความรู้ผิดเห็นผิด มีความรู้ความเข้าใจถูกต้อง ให้มีปัญญาเท่ากับสังขารได้ในการพัฒนาคุณภาพจิตหรือปรับปรุงว่าให้มีคุณภาพ

กรรมฐาน หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำงานของจิตหรือสิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์ในการเจริญ ปัญญาภาวนาเป็นการฝึกอบรมจิต เป็นสิ่งที่เอามาให้จิตกำหนดจิตได้เป็นเรื่องเป็นราวได้เพื่อชักนำให้เกิดสมาธิ

พระราชสุทธินิยามมงคล (หลวงพ่อดำ ฐิตธัมโม, 2529) วิปัสสนากรรมฐาน เป็นเรื่องของการศึกษาชีวิต เพื่อปลดปล่อยความทุกข์นานาประการออกเสียจากชีวิต เป็นเรื่องของ การค้นหาความจริงว่า ชีวิตมันคืออะไรกันแน่ ปกติเราปล่อยให้ชีวิตดำเนินไปตามความเคยชินของมัน ปีแล้วปีเล่า มันมีแต่ความมืดบอด วิปัสสนากรรมฐาน เป็นการเริ่มต้นในการปลดปล่อยตัวเราเรื่องให้พ้นจากความเป็นทาสของความเคยชิน ในตัวเรานั้นเรามีของดีที่มีคุณค่าอยู่แล้ว คือ สติสัมปชัญญะ แต่เรานำออกมาใช้น้อยนักทั้งที่เป็นของมีค่าแก่ชีวิต หาประมาณมิได้ วิปัสสนากรรมฐาน เป็นการระดมเอาสติทั้งหมดที่มีอยู่ในตัวเราเอาออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ วิปัสสนากรรมฐาน คือ การธำรงจิตที่ถูกต้องที่ขยับขึ้นมานั่งบัลลังก์ของชีวิต เมื่อสติขยับขึ้นมานั่งอยู่บัลลังก์แล้วจิตก็จะคลานหมอบถวยบังคมอยู่เบื้องหน้าสติ สติก็จะควบคุมจิตมิให้เส่อออกไปคบหาอารมณ์ต่าง ๆ ภายนอก ในที่สุดจิตก็จะค่อยคุ้นเคยกับการสงบอยู่กับอารมณ์เดียว เมื่อจิตสงบตั้งมั่นดีแล้ว การรู้ตามความเป็นจริงก็เป็นผลผลิตตามมา เมื่อนั้นแหละเราก็จะได้ทราบว่าความทุกข์มันมาจากไหน เราจะสกัดกั้นมันได้อย่างไร นั่นแหละผลงานของสติภายหลังจากได้หุ้มเทศสติสัมปชัญญะลงไปอย่างเต็มที่แล้ว จิตใจของผู้ปฏิบัติก็จะสัมผัสกับสัจจะแห่งสภาวะธรรมต่าง ๆ อันผู้ปฏิบัติไม่เคยเห็นอย่างซึ่งใจมาก่อน ผลงานอันมีค่าล้ำเลิศของสติสัมปชัญญะ จะทำให้เราเห็นอย่างแจ่มชัดว่า ความทุกข์ร้อนนานาประการนั้นมันไหลเข้ามาสู่ชีวิตเราทางช่องทวาร 6 ช่อง ทวาร 6 นั้นเป็นที่ต่อและบ่อเกิดสิ่งเหล่านี้คือ ชั้น 5, จิต, กิเลส

1) หลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น จะมีผลมากน้อยเพียงใดอยู่ที่หลักใหญ่ ๆ 3 ประการ ดังนี้

- (1) อาตาปี คือ ทำความเพียรเผากิเลสให้เร่าร้อน
- (2) สติมา มีสติ
- (3) สัมปชาโน มีสัมปชัญญะ อยู่กับรูปนามตลอดเวลา คือ ขณะปฏิบัติ

นั้นต้องรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา

หลักสำคัญในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ผู้ปฏิบัติต้องมีศรัทธาความเชื่อว่าการปฏิบัติเช่นนี้มีผลจริง ความมีศรัทธานี้เปรียบประดุจเมล็ดพืชที่สมบูรณ์ดี พร้อมทั้งจะงอกงามได้ทันทีที่นำไปปลูก ความเพียรประคบน้ำที่พรมลงไปบนเมล็ดพืชนั้น เมื่อเมล็ดพืชได้นำพรมลงไปก็จะงอกงามสมบูรณ์ขึ้นทันที เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติจะได้ผลดีมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งเหล่านี้ด้วย

การปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติต้องเปรียบเทียบดูจิตใจของเราในระหว่าง 2 วาระว่า ก่อนที่ยังไม่ปฏิบัติและหลังปฏิบัติแล้ว วิเคราะห์ตัวเองว่ามีความแตกต่างกันประการใด

วิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีดังนี้

ก. การเดินจงกรม ก่อนเดินให้ยกมือไขว้หลัง มือขวาจับมือซ้ายวางไว้ตรงกระเบนเหน็บ ยืนตัวตรง เงยหน้า หลับตา ให้สติจับอยู่ที่ปลายผม กำหนดว่า ยืนหนอ ซ้ำ ๆ 5 ครั้ง เริ่มจากศีรษะลงมาปลายเท้า และจากปลายเท้าขึ้นไปบนศีรษะกลับขึ้นกลับลงจนครบ 5 ครั้ง แต่ละครั้งแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกคำว่า ยืนจิตตามมโนภาพ ร่างกายจากศีรษะลงมาหยุดไว้ที่สะดือ คำว่า หนอ จากสะดือขึ้นไปปลายผม กำหนด กลับไปกลับมาจนครบ 5 ครั้ง ขณะนั้นให้สติอยู่ที่ร่างกาย อย่าให้ออกไปนอกร่างกาย เสร็จแล้วลืมหายใจ ก้มหน้าทอดสายตาไปประมาณ 5 ศอก สติจับอยู่ที่เท้า การเดิน กำหนดว่า ขวา ย่าง หนอ กำหนดในใจคำว่า ขวา ต้องยกส้นเท้าขวาขึ้นจากพื้นที่ประมาณ 2 นิ้ว เท้ากับใจนึกต้องให้พร้อมกัน ย่าง ต้องก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าซ้าที่สุดเท้ายังไม่เหยียบพื้นที่ คำว่า หนอ เท้าลงถึงพื้นพร้อมกัน เวลายกเท้าซ้ายก็เหมือนกัน กำหนดว่า ซ้าย ย่าง หนอ คงปฏิบัติเช่นเดียวกันกับ ขวา ย่าง หนอ ระยะก้าวในการเดินห่างประมาณ 1 คืบ เป็นอย่างมาก เพื่อการทรงตัวขณะก้าวจะได้ดีขึ้น เมื่อเดินสุดสถานที่ใช้แล้ว ให้นำเท้ามาเคียงกัน เงยหน้า หลับตา กำหนด ยืน หนอ ซ้ำ ๆ อีก 5 ครั้ง เหมือนกับที่ได้อธิบายมาแล้ว ลืมหายใจ ก้มหน้า ท่ากลับ การกลับ กำหนดว่า กลับหนอ 4 ครั้ง คำว่ากลับหนอครั้งที่ 1 ยกปลายเท้าขวา ใช้ส้นเท้าขวามุนไปทางขวา 90 องศา ครั้งที่ 2 ลากเท้าซ้ายมาติดกับเท้าขวา ครั้งที่ 3 ทำเหมือนครั้งที่ 1 ครั้งที่ 4 ทำเหมือนครั้งที่ 2 ขณะนี้จะอยู่ในท่ากลับหลังแล้ว ต่อไปกำหนด ยืน หนอ ซ้ำ ๆ อีก 5 ครั้ง ลืมหายใจ ก้มหน้าแล้วกำหนด เดินต่อไป กระทำเช่นนี้จนหมดเวลาที่ต้องการ

ข. การนั่ง กระทำต่อจากการเดินจงกรมอย่าให้ขาดตอนลง เมื่อเดินจงกรมถึงที่จะนั่ง ให้กำหนด ยืน หนอ อีก 5 ครั้ง ตามที่กระทำมาแล้วเสียก่อนแล้วกำหนดปล่อยมือลงข้างตัวว่าปล่อยมือหนอๆๆๆ ซ้ำ ๆ จนกว่าจะลงสุด เวลานั้นค่อย ๆ ย่อตัวลงพร้อมกับกำหนดตามอาการที่ทำไปจริง ๆ เช่น ย่อตัวหนอๆๆๆ เท้าพื้นหนอๆๆๆ คุกเข่าหนอๆๆๆ นั่งหนอๆๆๆ เป็นต้น

วิธีนั่ง ให้นั่งขัดสมาธิ คือ ขาขวาทับขาซ้าย นั่งตัวตรง หลับตา เอาสติมาจับอยู่ที่สะดือที่ท้องพองยุบเวลาหายใจเข้าท้องพอง กำหนดว่า พอง หนอ ใจนึกกับท้องที่พองให้ทันกันอย่าให้ก่อนหรือหลังกัน ข้อสำคัญให้สติจับอยู่ที่ พอง ยุบ เท่านั้น อย่าคลุมที่จมูก อย่าตะเบ็งท้อง ให้มีความรู้สึกตามความเป็นจริงว่าท้องพองไปข้างหน้า ท้องยุบไปข้างหลัง อย่าให้เห็นเป็นไปว่าท้องพองขึ้นข้างบนท้องยุบลงข้างล่าง ให้กำหนดเช่นนี้ตลอดไป จนกว่าจะถึงเวลาที่กำหนด

จิต เวลานั้นอยู่หรือเดินอยู่ ถ้าจิตคิดถึงบ้าน คิดถึงทรัพย์ หรือคอย ฟุ้งซ่านต่าง ๆ นานา ก็ให้เอาสติปักลงที่ลิ้นปี่ พร้อมกับกำหนดว่า คิดหนอๆๆๆ ไปเรื่อยๆ จนกว่าจิตจะหยุดคิด แม้อึดใจ เสียใจ หรือโกรธ กำหนดเช่นกันว่า ดีใจๆๆๆ เสียใจๆๆๆ หรือโกรธๆๆๆ เป็นต้น

เวลานอน เวลานอนค่อย ๆ เอนตัวนอน พร้อมกับกำหนดตามไปว่า นอนหนอๆๆๆ จนกว่าจะนอนเรียบร้อย ขณะนั้นให้เอาสติจับอยู่กับอาการเคลื่อนไหวของร่างกาย เมื่อนอนเรียบร้อยแล้วให้เอาสติจับที่ท้องแล้วกำหนดว่า พอง หนอ ยุบ หนอ ต่อไปเรื่อย ๆ ใ้ห้คอยสังเกตให้ดีว่าจะกลับไป ตอนพอง หรือ ตอนยุบ

อิริยาบถต่าง ๆ การเดินไปในที่ต่าง ๆ การเข้าห้องน้ำ การเข้าห้องส้วม การรับประทานอาหาร และการกระทำกิจการงานทั้งปวง ผู้ปฏิบัติต้องมีสติกำหนดอยู่ทุกขณะในอาการเหล่านี้ ตามความเป็นจริง คือ มีสติสัมปชัญญะ เป็นปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา

เมื่อมีเวทนา เวทนาเป็นเรื่องสำคัญที่สุด จะต้องบังเกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติ อย่างแน่นอนจะต้องมีความอดทนเพื่อเป็นการสร้างขันติบารมีไปด้วย ถ้าผู้ปฏิบัติขาดความอดทน เสียแล้วการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้นก็ล้มเหลว

ขณะที่นั่งหรือเดินจงกรมนั้น ถ้ามีเวทนาความเจ็บปวด เมื่อย คัน ๆ เกิดขึ้น ให้หยุดเดินหรือหยุดกำหนดพองยุบ ให้เอาสติไปตั้งไว้ที่เวทนาเกิด และกำหนดไปตามความเป็นจริงว่าปวดหนอๆๆๆ เจ็บหนอๆๆๆ เมื่อยหนอๆๆๆ คันหนอๆๆๆ เป็นต้น ให้กำหนดไปเรื่อย ๆ จนกว่าเวทนาจะหายไป เมื่อเวทนาหายไปแล้วก็ให้กำหนดนั่งหรือเดินต่อไป

ประโยชน์ในการวิปัสสนากรรมฐาน การวิปัสสนากรรมฐาน มีประโยชน์มากมายเหลือที่จะนับประมาณได้ จะยกตัวอย่างที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ดังนี้

- (1) สัตตนาถิง วิสุทธยา คือ ทำกาย วาจา ใจ ของสรรพสัตว์ให้บริสุทธิ์
หมดจด
- (2) โสกะปะริเทวานัง สะมะติกกะมาเย คือ ดับความเศร้าโศก ปรีเทวนาการต่าง ๆ
- (3) ทุกกะโทมะนัสสานัง อตตถังกะมาเย คือ ดับความทุกข์ภัย กับ ความทุกข์ใจ
- (4) ญาณัสสะ อะริคะมาเย คือ เพื่อบรรลุมรรคผล
- (5) นิพพานัสสะ สัจฉิกิริยาเย คือ เพื่อทำนิพพานให้แจ้งและยังมีอยู่อีกมาก เช่น

- ก. เชื่อว่าเป็นผู้ไม่ประมาท
- ข. เชื่อว่าเป็นผู้ได้ป้องกันภัยในอบายภูมิทั้งสิ้น
- ค. เชื่อว่าได้บำเพ็ญไตรสิกขา
- ง. เชื่อว่าได้เดินทางสายกลาง คือ มรรค 8
- จ. เชื่อว่าได้บูชาพระพุทธเจ้าด้วยการบูชาอย่างสูงสุด

- ก. เชื่อว่าได้บำเพ็ญ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เป็นอุปนิสัย ปรักจรรย์ไปใน
 ภายหน้า
- ข. เชื่อว่าได้ปฏิบัติถูกต้องตามพระไตรปิฎกโดยแท้จริง
- ช. เชื่อว่าเป็นผู้มีชีวิตไม่เปล่าประโยชน์ทั้งสาม
- ฌ. เชื่อว่าเป็นผู้เข้าถึงพระรัตนตรัยอย่างถูกต้อง
- ญ. เชื่อว่าได้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดวิปัสสนาญาณ 16
- ฎ. เชื่อว่าได้สั่งสมอริยทรัพย์ไว้ในภายภาคหน้า
- ฏ. เชื่อว่าเป็นผู้มาดี ไปดี อยู่ดี กินดี ไม่เสียทีที่เกิดมาพบพระพุทธ
 ศาสนา
- ฐ. เชื่อว่าได้รับรักษามต มรดกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้เป็น
 อย่างดี
- ฑ. เชื่อว่าได้ช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้น
 ไปอีก
- ฒ. เชื่อว่าได้เป็นตัวอย่างอันดีงามแก่อนุชนรุ่นหลัง
- ณ. เชื่อว่าตนเองได้มีธนาการบุญติดตัวไปทุกฝีก้าว

2) สติปัฏฐาน 4 (แบบวัดอัมพวัน)

มักจะมีคำถามอยู่เสมอว่า เราจะปฏิบัติธรรมในแนวไหน หรือสำนักใด
 จึงจะเป็นการถูกต้องและได้ผล คำถามเหล่านี้เป็นคำถามที่ถูกต้องและไม่ควรตำหนิว่าชอบเลือกนั้น
 เลือกนี้ ที่ถามก็เพื่อระวังไว้ไม่ให้เดินทางผิด ทางปฏิบัติที่ถูกต้องคือปฏิบัติตามสติปัฏฐาน 4

สติปัฏฐาน 4 ตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา หมายถึง เบื้องต้นเป็นสมณะ
 เบื้องปลายเป็นวิปัสสนา หรือแปลให้เข้าใจง่าย ๆ ก็คือ ฐานที่ตั้งของสติ หรือเหตุปัจจัยสำหรับปลูก
 สติให้เกิดขึ้นในฐานทั้ง 4 คือ

(1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การพิจารณากายจำแนกโดยละเอียด
 มี 14 อย่าง คือ

- ก. อัสสาสะปัสสาสะ คือ ลมหายใจเข้าออก
- ข. อริยาบถ 4 ยืน เดิน นั่ง นอน
- ค. อริยาบถย่อย การก้าวไปข้างหน้า ถอยไปทางหลัง กู้ขาเข้า
 เขยียดขาออก งอขาเข้า เขยียดแขนออก การถ่ายหนัก ถ่ายเบา การกิน การดื่ม การเคี้ยว ฯลฯ การ
 เคลื่อนไหวร่างกายต่าง ๆ
- ง. ความเป็นปฏิภูลของร่างกาย (อาการ 32)

จ. การกำหนดร่างกายเป็นธาตุ 4

ฉ. ป่าช้า 9

(2) เวทนานุปัสสนาสติปัญญา คือ การเจริญสติเอาเวทนาเป็นที่ตั้ง เวทนา แปลว่า การเสวยอารมณ์ มี 3 อย่าง คือ 1. สุขเวทนา 2. ทุกขเวทนา 3. อุเบกขาเวทนา เมื่อเวทนาเกิดขึ้นก็มีสติสัมปชัญญะกำหนดไปตามความเป็นจริงว่า เวทนานี้เมื่อเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ไม่เที่ยงแท้แน่นอน เวทนาก็สักแต่เวทนา ไม่ใช่สัตว์ บุคคลตัวตน เรา เขา ไม่ยินดี ไม่ยินร้าย ตัณหา ก็ไม่เกิดขึ้นและปล่อยวางเสียได้ เวทนานี้เมื่อเจริญให้มาก ๆ เป็นไปอย่างสมบูรณ์แล้ว อาจทำให้ทุกขเวทนาลดน้อยลงหรืออาจไม่มีเลยก็เป็นได้ อย่างที่เรียกกันว่าสามารถแยก รูป นามออกจากกันได้ (เวทนาอย่างละเอียดมี 9 อย่าง)

(3) จิตตานุปัสสนาสติปัญญา ได้แก่ การปลุกสติโดยเอาจิตเป็นอารมณ์ เป็นฐานที่ตั้ง จิตนี้มี 16 คือ จิตมีราคะ จิตปราศจาก ราคะ จิตมีโทสะ จิตปราศจาก โทสะ จิตมีโมหะ จิตปราศจาก โมหะ จิตหดหู่ จิตฟุ้งซ่าน จิตยิ่งใหญ่ (มหัคคตจิต) จิตไม่ยิ่งใหญ่ (อมหัคคตจิต) จิตยิ่งใหญ่ (สอตุตตรจิต) จิตไม่ยิ่งใหญ่ (อนุตตรจิต) จิตตั้งมั่น จิตไม่ตั้งมั่น จิตหลุดพ้น และจิตไม่หลุดพ้น

การทำวิปัสสนาให้มีสติพิจารณา กำหนดให้เห็นว่า จิตนี้เมื่อเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป ไม่เที่ยงแท้แน่นอน ละความพอใจและไม่พอใจออกเสียได้

(4) ฐัมมานุปัสสนาสติปัญญา คือ เมื่อพิจารณาธรรมทั้งหลายทั้งปวง คือ

ก. นิ वर्ณ คือ รู้ชัดในขณะที่นั้นว่านิ वर्ณ 5 แต่ละอย่างมีอยู่ในใจหรือที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้นได้อย่างไร ที่เกิดขึ้นแล้วละเสียได้อย่างไร ที่ละได้แล้วไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปอย่างไร ให้รู้ชัดตามความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

ข. ชันธ 5 คือ กำหนดรู้ว่าชันธ 5 แต่ละอย่างคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ดับไปได้อย่างไร

ค. อายตนะ คือ รู้ชัดในอายตนะภายในภายนอกแต่ละอย่าง รู้ชัดในสังโยชน์ที่เกิดขึ้น เพราะอาศัยอายตนะนั้น ๆ รู้ชัดว่าสังโยชน์ที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้นได้อย่างไร ที่เกิดแล้วละเสียได้อย่างไร

ง. โพชฌงค์ คือ รู้ชัดในขณะที่นั้นว่า โพชฌงค์ 7 แต่ละอย่างมีอยู่ในใจหรือไม่ ยังไม่เกิด เกิดขึ้นได้อย่างไร ที่เกิดขึ้นแล้วเจริญเต็มบริบูรณ์ได้อย่างไร

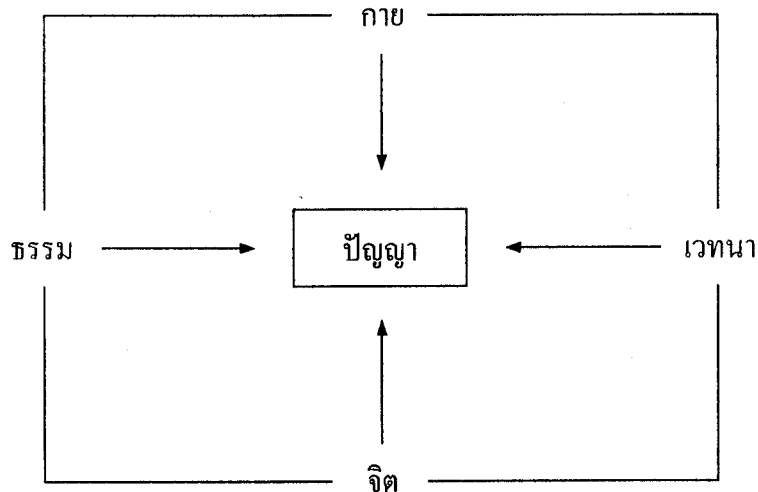
จ. อริยสัจ 4 คือ รู้ชัดอริยสัจ 4 แต่ละอย่าง ตามความเป็นจริงว่าเป็นอะไร

สรุป ฐัมมานุปัสสนาสติปัญญา คือ จิตที่คิดเป็นกุศล อกุศล และอัปยา

กฤต เท่านั้น ผู้ปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 ต้องทำความเข้าใจอารมณ์ 4 ประการให้ถูกต้อง คือ

- 1) กาย ทั่วร่างกายนี้ไม่มีอะไรสวยงามแม้แต่ส่วนเดียว ควรละความพอใจและไม่พอใจออกเสียได้
- 2) เวทนา สุข ทุกข์ และไม่สุขไม่ทุกข์ แท้จริงแล้วมีแต่ทุกข์ แม้เป็นสุขก็เพียงปิดบังความทุกข์ได้
- 3) จิต คือ ความคิด นึก เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงแปรผันไม่เที่ยง ไม่คงทน
- 4) ธรรม คือ อารมณ์ที่เกิดกับจิต อาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้น เมื่อเหตุปัจจัยดับไปอารมณ์นั้นก็ดับไปด้วย ไม่มีสิ่งเป็นอึดตาใด ๆ เลย

สติปัฏฐาน 4 ทั้ง 4 ข้อ มีการเกี่ยวโยงกันตลอด ผู้ปฏิบัติชำนาญแล้ว จะปฏิบัติข้อใดข้อหนึ่งก็ได้ เพราะทุกข้อเมื่อปฏิบัติแล้วก็สามารถรู้ รูป นาม เกิด ดับ เห็นพระไตรลักษณ์ด้วยกันทั้งสิ้น

ภาพที่ 2.1 สติปัฏฐาน 4

3) ประสบการณ์ในการปฏิบัติกรรมฐาน

ในการปฏิบัติกรรมฐาน ผู้ปฏิบัติกรรมฐานจะเห็นภาพนิมิตต่าง ๆ กันไป ซึ่งส่วนแต่เป็นภาพมายาทั้งสิ้น ซึ่งภาพมายาเหล่านั้นจะทำให้ผู้ปฏิบัติหลงผิด ตัวอย่างเช่น ภัยใหญ่ นิรวณ ความหลงผิดในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น

ภัยใหญ่ หมายถึง บรรดากิเลสร้ายและนิมิตต่าง ๆ ที่เข้ามาขัดขวาง มากัน มาบัง มารั้ง ไม่ให้จิตเกิดสมาธิถึงฌาน และมีให้สติสัมปชัญญะ (ปัญญา) มีกำลังเข้มแข็งในการ

ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานผ่านวิปัสสนาญาณต่าง ๆ 16 ญาณไปได้ คือ

(1) ภาพล้อ บางท่านเรียกว่า กายทิพย์ คือ ปราภฏการณเป็นภาพอีกภาพหนึ่งเหมือนตัวเรา เราทำอะไรมันก็ทำตามเรา บางครั้งเราก็สามารถใช้ให้มันทำอะไร ๆ ได้ตามนี้่กคิด

(2) ภาพล้อ คือ ภาพนิมิตที่เกิดจากความประณีตของจิต จิตสร้างมโนภาพอันสวยงามชวนให้น่าหลงใหลเปลิดเปลินต่าง ๆ นานา เช่น เห็นวิมานทอง ปราสาททอง เห็นเทวดานางฟ้า เป็นต้น

(3) ภาพหลอก เป็นภาพนิมิตที่น่ากลัวต่าง ๆ ทำให้ตกใจกลัวได้ เช่น เห็นสัตว์ร้าย เห็นเป็นศพมนุษย์ หรือเห็นมนุษย์หน้าคูร้ายจะเข้ามาทำร้ายเรา เห็นสถานที่น่ากลัวต่าง ๆ เป็นต้น

(4) ภาพลวง หรือที่เรียกว่า ปฏิภาคนิมิต ที่จะสามารถจะนึกขยายให้เล็กให้โต ให้เคลื่อนไปมาได้ เช่น นิมิตจากเพ่งดวงกสิณต่าง ๆ นี้ก็จะเห็นอะไรก็ได้ตามใจนึก จะเห็นนรก สวรรค์ก็ได้ดังใจนึก เป็นต้น ภาพลวงหรือปฏิภาคนิมิตนี้ ผู้มีปัญญาจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยไม่หลงยึดถือเปลิดเปลิน ยินดีในนิมิตแต่อย่างใดเลย เช่น สมาริปัญญาแก่กล้าจะนำนิมิตประเภทนี้มาเพ่งแล้วอธิษฐานจิตแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ เป็นต้น

(5) ภาพล้าง เป็นเหตุที่มาจากสิ่งภายนอก เช่น เปรตแสดงตนมาขอส่วนบุญ เห็นปีศาจ อสุรกาย ยักษ์มารมาแสดงตนให้ปรากฏ หรือบางทีก็เป็นเจ้ากรรมนายเวรเก่า และเทวดาที่เป็นมิตตชาติภูมิมาแสดงตนให้นำสะพริงกิ้วเพื่อเข้ามาขัดขวางทางปฏิบัติกรรม ถ้ามีความรุนแรงและไม่มีสติยับยั้งรู้ทันถึงวิธีการแก้ไขแล้วอาจเสียดิไปได้

วิธีการแก้ไข ขั้นต้นก็ให้ล้มต่าขึ้นเสีย แล้วเรียนให้อาจารย์ผู้สอนท่านทราบ เพื่ออาจารย์จะได้แนะนำวิธีการแก้ไขให้ นอกจากนี้ยังมีภาพต่าง ๆ ที่ผู้ปฏิบัติกรรมฐานอาจพบเห็นได้ในหลายลักษณะ ซึ่งนิมิตเหล่านี้เป็นภัยหรืออุปสรรคที่เข้ามาขัดขวางการปฏิบัติกรรมฐาน

คติกรรมฐาน (พระราชสุทธานมมงคล วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี)

“กินน้อย นอนน้อย พุดน้อย ทำความเพียรมาก ปิดหูซ้าย ปิดตาสองข้าง ปิดปากเสียบ้าง แล้วนั่งสบาย”

4) กฎแห่งกรรม

การที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนเรื่องกรรม คือ เรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ผู้ที่เรียกตัวเองว่าพุทธศาสนิกชน หากยังไม่เชื่อเรื่องของกรรมและผลของกรรม ก็ยังไม่เชื่อนับถือพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง มนุษย์จะมีวิถีชีวิตเจริญหรือเสื่อม ขึ้นอยู่กับกรรม คือ

การกระทำของตนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องหนักแน่นในเหตุผล เว้นชั่ว ทำดี ด้วยใจที่บริสุทธิ์ อันจะเอื้ออำนวยประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม

(1) กฎแห่งกรรม หมายถึง ความเป็นไปตามหลักเหตุผลอย่างแน่นอนของการกระทำและผลของการกระทำ เป็นกฎธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของตน เป็นเรื่องของคนโดยตรง คนเป็นผู้ทำกรรม และกรรมก็ปรุงแต่งชีวิต โชคชะตาของคนให้เลวหรือประณีต เป็นเครื่องชี้้นำกำหนดแนวทางของสังคม ดังคำว่า กม มุนา วต คคิ โลโก แปลว่า โลกเป็นไปตามกรรม หรือโลกเป็นไปเพราะกรรม

(2) ความหมายของกุศล อกุศล บุญ บาป สืบเนื่องจาก 2 คำ กล่าวคือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

ก. ทำดี คือ ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา คือ กุศลกรรม หรือกุศล และ บุญ คือ การกระทำที่เกิดจากกุศลมูล 3 ได้แก่ อโลภะ (ความไม่โลภ) อโทสะ (ความไม่โกรธ) อโมหะ (ความไม่หลง)

ข. ทำชั่ว คือ ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา คือ อกุศลกรรม หรืออกุศล และ บาป คือ โลภะ (ความโลภ) โทสะ (ความโกรธ) โมหะ (ความหลง)

กุศล คือ สิ่งที่ดี สิ่งที่ชอบ บุญ ในความหมายของทางธรรมเป็นหลักใหญ่ใจความ 4 อย่าง คือ

ก) ความไม่มีโรค คือ มีสุขภาพจิตดี จิตสบาย แข็งแรง แคล้วคล่อง ใช้งานได้ดี (เป็นเรื่องของจิต)

ข) ความไม่มีโทษ คือ มีจิตใจสมบูรณ์ สะอาด ผ่องแผ้ว ไม่ขุ่นมัว ไร้ตำหนิ

ค) เกิดจากปัญญาหรือเกิดจากความฉลาด รู้เท่าทันความเป็นจริง

ง) มีสุขเป็นวิบาก คือ เกิดความสุขสบายในทันที

อกุศล คือ ความชั่ว บาป มีความหมายตรงข้ามกับกุศล คือ มีสภาพจิตใจที่มีโรค มีตำหนิเกิดจากอวิชา และมีทุกข์เป็นวิบาก เป็นสิ่งที่เสริมให้สุขภาพจิตเสื่อม สมรรถภาพ

บุญ มีความหมาย 2 อย่าง คือ

ก) เครื่องชำระสันดาน คือ ชำระพื้นจิตใจให้สะอาดและสิ่งที่ไม่ให้เกิดผล คือ ภพที่น่าชื่นชม

ข) สิ่งที่ยังความประสงค์ให้ผู้กระทำให้เต็มบริบูรณ์ เป็นเจตนา เกิดจาก กุศลมูล (รากเหง้าของการทำดี) เป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ ทำให้ใจสบาย

บาป แปลว่า ความชั่ว ความร้าย ลามก ต่ำทราม หรือเลว เป็นสิ่งที่ทำให้ไปเกิดในทุคติ เป็นเจตนาเกิดจากอกุศลมูล (รากเหง้าของการทำชั่ว) บาปนี้ถ้าบุคคลทำลงไปแล้วทำให้เสียบุคลิกภาพ ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง สังกมไม่ยอมรับ ทั้งคำหนักใจเขิน เบียดเบียนตน และทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

ตัวอย่างวิบากแห่งกรรม ทรงแสดงวิบากแห่งกรรมแก่สุภมาณพบุตรของโตเทยยพราหมณ์ เมืองสาวัตถี สรุปได้ดังนี้

(ก) เหตุที่ทำให้เกิดมามีอายุสั้น เพราะเป็นคนชอบฆ่าสัตว์ เป็นคนโหดร้าย

(ข) เหตุที่ทำให้เกิดมามีอายุยืน เพราะไม่ฆ่าสัตว์ สงสารสัตว์

(ค) สาเหตุที่ทำให้เกิดมาโรคภัยไข้เจ็บมาก เพราะมีนิสัยชอบเบียดเบียนสัตว์

เบียดเบียนสัตว์

(ง) สาเหตุที่ทำให้เกิดมาโรคภัยไข้เจ็บน้อย เพราะไม่มีนิสัยชอบเบียดเบียนสัตว์

เบียดเบียนสัตว์

(จ) สาเหตุที่ทำให้เกิดมารูปร่างไม่สวย ผิวพรรณไม่งาม เพราะเป็นคนมักโกรธ มีความพยายาม มีใจกระด้าง โกรธโดยไม่มีสาเหตุ

(ฉ) สาเหตุที่ทำให้เกิดมารูปร่างสวย ผิวพรรณงาม เพราะเป็นคนไม่มักโกรธ ไม่มีความพยายาม ไม่มีใจกระด้าง ไม่โกรธโดยไม่มีสาเหตุ

(ช) เหตุที่ทำให้เกิดมาต่ำศักดิ์ เพราะเป็นคนมีใจริษยา อยากให้สิ่งที่เขามีเขาได้พินาศ

(ซ) เหตุที่ทำให้เกิดมาสูงศักดิ์ เพราะเป็นคนไม่มีใจริษยา ไม่คิดประทุษร้าย ไม่อยากให้เขาพินาศ

(ฌ) เหตุที่ทำให้เกิดมาจน เพราะไม่มีปัจจัย 4 เครื่องยังชีพแก่สมณะหรือพราหมณ์

(ญ) เหตุที่ทำให้เกิดมารวย เพราะเป็นมีปัจจัย 4 เครื่องยังชีพแก่สมณะหรือพราหมณ์

(ฎ) เหตุที่เกิดมาในตระกูลต่ำ เพราะเป็นคนกระด้าง ถือตัวจัด ไม่ให้ทานแก่คนที่ควรให้ ไม่เคารพในคนที่ควรเคารพ

(ฏ) เหตุที่เกิดมาในตระกูลสูง เพราะเป็นคนไม่กระด้าง ไม่ถือตัวจัด ให้ทานแก่คนที่ควรให้ เคารพในคนที่ควรเคารพ

(ฐ) เหตุที่ทำให้เกิดมาโง่ เพราะเป็นคนที่ไม่เข้าหาสมณะหรือพราหมณ์

เพื่อไต่ถามปัญหาธรรมต่าง ๆ

(๗) เหตุที่ทำให้เกิดมาฉลาด เพราะเป็นคนที่เข้าหาสมณะหรือพรหมณ์ เพื่อไต่ถามปัญหาธรรมต่าง ๆ

บุคคลที่ถือว่ากำเนิดมาตามลักษณะดังกล่าวนี้ เพราะอำนาจของกรรมเก่าที่ทำไว้ แต่มิใช่ว่าเขาจะมีลักษณะเช่นนั้นตลอดไป เขาสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองไปในทางที่ดีหรือเลวได้ สำหรับผู้ที่มุ่งเปลี่ยนแปลงไปในทางดี ต้องตั้งหน้าทำแต่ความดี และเริ่มทำตั้งแต่ปัจจุบัน ไม่ต้องคิดหรือโทษอดีต เพราะเป็นสิ่งที่ผ่านมาแล้ว แก้ไขไม่ได้ และไม่ได้พะวงถึงอนาคต ซึ่งยังมาไม่ถึง ให้กระทำสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ในปัจจุบันให้ดีที่สุด ดังคำกล่าวที่ว่า “อดีตเป็นเพียงภาพพจน์ อนาคตเป็นเพียงความฝัน ปัจจุบันคือความจริง”

5) เครื่องขวางกั้นการปฏิบัติกรรมฐาน (มาร 5 นีวรณฺ์5)

มาร หรือพญามาร 5 ประเภท ผู้ปฏิบัติธรรมตามหลักความเป็นจริงนั้น เป็นการฝึกความรู้สึกในนิสัยสันดานเดิม จึงเป็นการยากในการปฏิบัติ และมีอุปสรรคนานาประการคอยกั้น คอยถ่วง คอยรั้ง คอยบังคับขัดขวางการปฏิบัติ มิให้ผู้ปฏิบัติธรรมบรรลุผลอย่างเต็มที่ เรียกว่า พญามาร มีอยู่ 5 ประเภท คือ

(1) ขันธมาร ได้แก่ ขันธ 5 (รูปนาม) คือ มีการปวดเมื่อย เจ็บปวดต่าง ๆ นานาอยู่เสมอ เป็นเหตุให้การปฏิบัติต้องถูกขัดขวางและเสียเวลาไป

(2) กิลสมมาร ได้แก่ กิลส 1,500 ตัณหา 108 ที่มีอำนาจเข้ามาครอบงำจิตให้เป็นไปต่าง ๆ นานาตามอารมณ์นั้น ๆ ให้ติดขัดอยู่ในภพ ในชาติตลอดไปมิให้หลุดพ้นไปได้โดยง่าย

(3) อภิสังขมาร ได้แก่ ความคิดและการปรุงแต่งที่เกินความพอดี เช่น การผูกพันเกาะเกี่ยวอาลัยในสิ่งที่คืออย่างหนัก หรือชั่วอย่างหนัก ชนิดไม่ยอมปล่อยวาง ย่อมเป็นเหตุไม่ให้เกิดปัญญาญาณชั้นสูงที่ติดกิเลสขาดจากสันดาน หลุดพ้นจากวัฏสงสารได้

(4) มัจจุราชมาร ได้แก่ ความตาย ย่อมเกิดขึ้นทุกขณะ ดังนั้นเราจึงไม่ควรคลายความเพียรในการปฏิบัติธรรม เพราะตลอดเวลาความตายคอยบั่นทอนเราอยู่ตลอด และไม่เคเว้นให้กับผู้ใดเลย เราจึงไม่ควรประมาท

(5) เทวปุตตมาร ได้แก่ เทวดาที่มีกิเลสหยาบหนา มีจิตอิจฉาริษยามิให้ผู้ปฏิบัติธรรมตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ มีแต่คอยเหนี่ยวรั้ง กีดกัน กลั่นแกล้ง ทำลาย ขัดขวาง การปฏิบัติธรรมมิให้บรรลุผลไปได้ง่ายหรือเจ้ากรรมนายเวร อดมนุษย์ที่เคยเป็นเวรผูกพันกันมาคอยเบียดเบียน จึงควรแผ่เมตตาจิตและอุทิศส่วนกุศลให้ไปตามที่เห็นสมควร

นิวรณฺ์ เป็นศัตรูของการฝึกสมาธิเป็นเครื่องกีดขวาง หรือสิ่งขัดขวาง

ความดีงามของจิต เป็นสิ่งที่บั่นทอนกำลังปัญญา หรือสิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในกุศลธรรม มี 5 อย่าง ดังนี้

(1) กามฉันทะ หมายถึง ความอยากได้ออยากเอา หรือความพอใจรักใคร่ ในกาม พอใจรักใคร่ในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส

(2) พยาบาท หมายถึง ความขัดเคืองแค้นใจ ความโกรธ หรือความ คิดร้าย

(3) ถีนมิตฺตะ หมายถึง หดหู่ เชื่องซึม หรือความง่วงเหงาหาวนอน

(4) อุทฺถัจจกุกฺกัจจะ หมายถึง ความฟุ้งซ่านและความเดือดร้อนใจ ความวิตกกังวล ความกระวนกระวายใจ

(5) วิจิกิฉณา หมายถึง ความลังเลสงสัย ความไม่แน่วแน่ในความเชื่อ หรือการตัดสินใจอะไรไม่ได้

6) สมาริกับชีวิตประจำวัน

ปัจจุบันมีการฝึกสมาธิกันแพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศทาง ตะวันตกซึ่งมีความเจริญทางด้านวัตถุสูง ได้หันมาให้ความสนใจในการฝึกสมาธิมากขึ้น ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่าความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้เกิดปัญหาทางจิตใจ ทางแก้ปัญหามาทางจิตใจคือ การฝึก สมาธิ การสอนสมาธิจึงเริ่มมีการแพร่หลายกันมากขึ้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของ สมาธิไว้ว่า ความตั้งมั่นแห่งจิตใจ ความสำรวมใจให้แน่วแน่เพื่อเพ่งเล็งในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดย พิจารณาอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นจริงในสิ่งนั้น

พระโพธิญาณเถร (หลวงพ่อบุชา สุภทโท, 2521) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ธรรมานุสสติในวาระสุดท้ายและหนังสือที่ระลึกพระโพธิญาณเถรว่า สมาธิ คือ ความตั้งใจมั่น อากาที่มั่นในความสำรวม มั่นในอารมณ์อันเดียว

พระภควาณปิณฑเถร (หลวงพ่อบุช ฐานิโย, 2528) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ สัมมาสมาธิว่า สมาธิ คือ ความตั้งใจ ความตั้งใจมั่น การทำจิตใจให้มีสิ่งรู้ ทำสติให้มีสิ่งระลึก จะทำ เป็นอะไรก็ได้

เตชัมโม ภิกขุ (2529) ได้กล่าวถึงสมาธิว่า การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ จิตพร้อมที่จะอยู่กับสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้นเรื่องเดียว ไม่วอกแวก ไม่ฟุ้งซ่านสับสน

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2536) ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในหนังสือหลักการทำสมาธิเบื้องต้นว่า สมาธิ ได้แก่ ความตั้งใจมั่นอยู่ใน เรื่องที่ต้องการอย่างเดียว ไม่ให้จิตคิดฟุ้งซ่านออกไปจากเรื่องที่ต้องการ

จากความหมายและคำจำกัดความที่ยกมา สมาธิ หมายถึง ภาวะที่จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่งเดียว ความตั้งมั่นของจิต หรือการที่จิตสงบนิ่งอยู่ที่อารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งเพียงอารมณ์เดียว

พิศ เงามเกาะ (2530) ได้แบ่งระดับของสมาธิออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

(1) ขณิกสมาธิ สมาธิชั่วขณะ (Momentary Concentration) เป็นสมาธิขั้นต้น หรือสมาธิเล็กน้อย เป็นสมาธิตั้งหรือสมาธิสงบชั่วคราว เป็นระยะเวลาเพียงเล็กน้อยแล้วถอนขึ้นมา ซึ่งคนทั่วไปนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น สมาธิในการอ่านหนังสือ สมาธิในการคิด เป็นต้น

(2) อุปจารสมาธิ หมายถึง สมาธิเฉียด ๆ หรือสมาธิจวนแน่น (Access Concentration) หรือสมาธิอย่างกลาง เป็นสมาธิตั้งมั่นนานกว่าสมาธิ ขณิกสมาธิ นิ वर्ณ สงบลง แต่องค์มาน 5 ยังไม่ปรากฏครบ จิตสงบลงไปแล้วไม่อยู่กับที่ บางครั้งปรากฏเป็นนิมิตขึ้นมาเป็นอุคคหนิมิต และปาฎิภาคนิมิตแล้วจิตก็ถอนออกจากสมาธิ หรือสมาธิในขั้นนี้ เมื่อผู้บริกรรมภาวนาจิตมีอาการสงบเคลิ้ม ๆ ลงไป จิตจะเริ่มนิ่ง สงบ เกิดความสว่างขึ้น จิตจะเกิดความรู้ว่า แสงสว่างพุ่งออกมาทางตา จิตจะมีความสว่างเป็นเครื่องหมาย จิตจะรู้ตามแสงสว่างออกไป ตามแสงสว่างจิตจะสร้างภาพนิมิตต่าง ๆ ขึ้นมา อาการที่จิตเคลิ้มอยู่จะเปลี่ยนแปลงจากความสงบมาเป็นความไม่สงบ อาการจิตเช่นนี้เรียกว่า สมาธิถอน ภาพนิมิตต่าง ๆ ที่เห็นอยู่จะเลื่อนหายไป กิริยาของจิตในสมาธิเช่นนี้เรียกว่า อุปจารสมาธิ

(3) อัปปนาสมาธิ หรือสมาธิแน่น หรือสมาธิที่แนบสนิท (Attainment Concentration) เป็นสมาธิที่ละเอียดและมั่นคงอยู่ได้นาน องค์มาน 5 เกิดขึ้นครบ คือ วิตก วิจารณ์ ปีติ สุข ปราศจากนิ वर्ณ 5 หรือเป็นสมาธิระดับสูงที่ต้องการของการเจริญสมาธิ จิตที่อยู่ในขั้นอัปปนาสมาธิ เป็นกิริยาของจิตต่อเนื่องจากอุปจารสมาธิ จิตในขณะนี้จะมึนนิมิตอยู่บ้างหรือไม่มี จิตจะนิ่งสงบหรือสว่างอยู่เฉย ๆ ไม่เกิดปัญหาอะไรขึ้นมา จิตจะมีสติสัมปชัญญะ จิตจะรู้อยู่ตลอดเวลา จิตจะดำเนินไปสู่ความสงบ ละเอียดยิ่งขึ้น เช่น มีกิริยาว่าลมหายใจก็ขาดหายไป ร่างกายก็ขาดหายไป สภาวะจิตยังเหลือแต่ตัวผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน จิตมีความสงบนิ่ง เค้นอยู่อย่างนั้น กิริยาของจิตอันนี้ คือจิตก้าวเข้าสู่อัปปนาสมาธินั่นเอง

ประโยชน์ของการฝึกสมาธิ สมาธิ คือ การรู้เห็นสิ่งทั้งหลายที่เป็นจริง เพื่อเตรียมจิตให้พร้อมที่จะใช้ปัญญาอย่างได้ผลดี หรือเรียกว่า “สมาธิเพื่อปัญญา” นอกเหนือจากคำจำกัดความดังกล่าวแล้ว ยังมีผลประโยชน์ที่เป็นผลพลอยได้อีก คือ

(1) ประโยชน์ที่เป็นจุดมุ่งหมายทางอุดมคติทางพุทธศาสนา คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ทั้งปวง คือ การเข้าถึงภาวะของจิตหลุดพ้น เรียกว่า เจโตวิมุตติ

ปัญหาวิมุตติ

(2) ประโยชน์ด้านสุขภาพจิตและการพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งสามารถนำสมาธิมาปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่บุคคลทุกเพศทุกวัย มีดังนี้

- ก. มีบุคลิกเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง
- ข. มีความสงบ เยือกเย็น ไม่ฉุนเฉียวเกรี้ยวกราด
- ค. สดชื่น ผ่องใส ยิ้มแย้ม เบิกบาน
- ง. มีความสุข นิ่มนวล ท่าทีเบิกบาน
- จ. สง่างาม งามอาจ น่าเกรงขาม
- ฉ. มีความมั่นคงทางอารมณ์
- ช. กระทบกระเจิง กระปรี้กระเปร่า ไม่เซื่องซึม
- ซ. มีจิตใจพร้อมที่เผชิญเหตุการณ์ต่าง ๆ และสามารถแก้ไข

สถานการณ์ซับซ้อน ได้

- ณ. มองอะไรทะลุปรุโปร่ง รับรู้ฉับไว รู้จักตนเองและผู้อื่นตาม

ความเป็นจริง

(3) ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน มีดังนี้

- ก. ทำให้จิตใจสบายหายเครียด
- ข. หายจากความวิตก หวาดกลัว หายกระวนกระวาย
- ค. นอนหลับง่าย หลับสนิท ไม่ฝันร้าย สั่งตนเองได้ เช่น

กำหนดให้นอนหลับ ให้ตื่น ตามที่ต้องการได้

- ง. มีความว่องไว กระทบกระเจิง รู้จักเลือกการตัดสินใจ เหมาะแก่

สถานการณ์

- จ. มีความเพียรพยายาม แน่วแน่ในจุดหมาย มีความใฝ่สัมฤทธิ์สูง
- ฉ. มีสติสัมปชัญญะสูง รู้เท่าทันปรากฏการณ์ และยับยั้งชั่งใจดี

เยี่ยม

- ช. มีประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น เรียนหนังสือ ทำกิจกรรม

ทุกอย่าง

- ซ. ส่งเสริมความจำ สมรรถภาพทางมันสมอง
- ณ. เกื้อกูลแก่สุขภาพกาย เช่น ชะลอความแก่ หรืออ่อนกว่าวัย
- ญ. ช่วยให้ร่างกายสุขสมบูรณ์ และใช้แก้ไขโรคได้
- ฎ. มีระเบียบวินัย

ฎ. มีเมตตากรุณา

ฐ. มีความอดทน

ฑ. ความรับผิดชอบ

ฒ. มีความซื่อสัตย์สุจริต

7) กตัญญูกตเวทิตา (พระในบ้าน)

บิดามารดา เปรียบเหมือนพระในบ้าน การแสดงความกตัญญูกตเวทิตา หรือการปฏิบัติต่อบิดามารดาซึ่งท่านเป็นผู้ให้กำเนิดแก่เราและเลี้ยงเรามาตั้งแต่เล็กจนโต เมื่อเราเติบโตเป็นผู้ใหญ่สามารถประกอบอาชีพได้แล้วก็จะต้องรับภาระเลี้ยงดูท่านต่อไป เวลาใดที่ท่านมีธุระสำคัญจะไปเอาเองก็ลำบาก อาจขอให้บุตรธิดาไปทำแทน บุตรธิดาก็ควรจะไปทำธุระนั้นเป็นการแบ่งเบาภาระให้ท่าน หนึ่งสกุลวงศ์ที่พ่อแม่รักษาเกียรติชื่อเสียงมาดีโดยตลอด เช่น นักปราชญ์ เป็นครูอาจารย์ ประพฤติปฏิบัติชอบ มีคนนับหน้าถือตา บุตรธิดาก็จะต้องปฏิบัติตามปฏิปทาของท่าน อย่าทำอะไรที่จะนำความเสื่อมเสียมาถึงวงศ์สกุล เช่น เป็นโจร เป็นอันธพาล เป็นต้น หนึ่งทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ของมารดาบิดาท่านหาไว้เพื่อบุตรธิดาทั้งนั้น และท่านทั้งสองก็จะพิจารณาแบ่งสรรปันส่วนที่มอบทรัพย์มรดกให้บุตรธิดาคันไหน ก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ดังนั้นบุตรธิดาจึงควรประพฤติตนเป็นลูกกตัญญูให้ท่านทั้งสองสบายใจ ไม่ต้องกลัดกลุ้ม วิตกกังวล เพราะความประพฤติของบุตรธิดา และเมื่อท่านล่วงลับไปก็ถือเป็นภาระที่จะต้องจัดการศพของท่าน ทำบุญอุทิศให้ท่านตามประเพณีนิยม

ดังนั้น พระคุณบิดามารดาไม่มีสิ่งใดในโลกที่สามารถนำมาเปรียบพระคุณของท่านได้ มีผู้ให้สมญานามของบิดามารดาว่า

- (1) บิดามารดา เป็นพรหมของบุตร
 - (2) บิดามารดา เป็นบูรพาจารย์ของบุตร
 - (3) บิดามารดา เป็นเทวดาของบุตร
 - (4) บิดามารดา เป็นพระอรหันต์ของบุตร
- หน้าที่ที่บุตรธิดาพึงปฏิบัติต่อบิดามารดา ดังนี้
- (1) ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ
 - (2) ทำกิจของท่าน
 - (3) ดำรงวงศ์สกุล
 - (4) ประพฤติตนให้เป็นผู้สมควรรับทรัพย์
 - (5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้
 - (6) บุตรธิดาต้องเป็นผู้มีความประพฤติกตัญญู

- (7) บุตรธิดาต้องเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอน
- (8) บุตรธิดาต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น
- (9) บุตรธิดาต้องรักงานในหน้าที่ของตน
- (10) บุตรธิดาต้องกล้ายอมรับผิดเมื่อตนทำผิด
- (11) บุตรธิดาต้องมีความสามัคคีระหว่างพี่น้อง

8) วิปัสสนูปกิเลส 10

ความหลงผิดในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ บรรดากิเลสที่จะเข้ามาแต่งจิตในขณะที่ปฏิบัติหรือเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้เพลิดเพลินยินดี พอใจ และหลงผิดคิดว่าตนได้บรรลุธรรมแล้ว หรือหลงผิดไปไม่ปฏิบัติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปตามลำดับญาณ 16 คือ วิปัสสนูปกิเลส 10 ประการ คือ

- (1) เกิดแสงสว่างมีรัศมีทำให้เกิดความยินดีพอใจ
- (2) เกิดความยินดีในความรู้ที่แก่กล้า
- (3) เกิดความยินดีในความอึดใจอย่างแรงกล้า
- (4) ยินดีในความสงบใจอย่างมากมาย
- (5) เกิดความยินดีพอใจในความสบายอกสบายใจ
- (6) เกิดความน้อมใจเชื่อมั่นอย่างแรงกล้า
- (7) เกิดความพอใจในความเพียรอย่างแรงกล้า
- (8) มีสติแก่กล้า มีความยินดีในความระลึกอุทานารมณ์ต่าง ๆ ได้ดี
- (9) รู้สึกพอใจความนิ่งเฉยมาก
- (10) มีความเข้าใจ ยึดมั่น ชอบใจ พอใจ ในวิปัสสนูปกิเลสทั้ง 9 ดังที่

กล่าวมาแล้ว

1.8.2 หลักสูตรเสริมคุณภาพการสอนเพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยทางกาย วาจา ใจ คุณธรรมสำหรับข้าราชการครู

พระราชสุทธินิยามมงคล (2532) ได้กล่าวว่า ข้าราชการเป็นผู้รับใช้รัฐและประชาชน พร้อมทั้งสนองงานของแผ่นดิน การปฏิบัติคุณธรรมและมโนธรรมเท่านั้นที่จะสนองงานของแผ่นดินและเข้าถึงประชาชนได้ และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงของแผ่นดินชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อความเป็นปึกแผ่นบุคคลนั้น มีหลักการชีวิต 3 หลัก ได้แก่

1) หลักการ (แก่นชีวิต)

- (1) วิชาการ - ความรู้ (ความรอบรู้)
- (2) ประสพการณ์ - รู้เห็นมาก (รัตตัญญู)

- (3) ปฏิบัติการ - ภาคปฏิบัติที่ดีเด่น ถูกต้อง ทันการณ์
- (4) จุดยืนที่มั่นคง จุดยืนทางความคิด/จุดยืนทางวิชาการ/จุดยืนทาง

ปฏิบัติการ

- 2) หลักปฏิบัติเพื่อชีวิต
 - (1) ยึดหลักของกฎแห่งกรรมเป็นแนวทางปฏิบัติ
 - (2) การรู้จักใช้ความคิด
 - (3) การริเริ่มงานที่ดี และใหม่อยู่เสมอ
 - (4) การรู้จักทำ - ทำด้วยรู้ ทำด้วยประหยัด ทำได้ดี ทำให้ทันต่อเวลา

เป็นต้น

- (5) ทันต่อเหตุการณ์ ทันคน
- 3) หลักใจเพื่อความมั่นคง
 - (1) ใฝ่รู้ - วิชาที่ใหม่อยู่เสมอ และทันต่อเหตุการณ์
 - (2) ขยัน ซื่อสัตย์ กตัญญู มีความรักดี และใฝ่สันติ
 - (3) มีมโนธรรมสูง (ไม่ใจต่ำ)

ธรรมะสำหรับข้าราชการที่ดี (ของแผ่นดิน)

พระราชสุทธินาถมงคล (2532) รวบรวมธรรมะสำหรับข้าราชการที่ดี (ของแผ่นดิน) ถอดความจาก ราชวสตีธรรม ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารีมหาเถระแปล จากคัมภีร์ ทศชาติ วิบุรชคก)

ข้าราชการที่ดี มีความก้าวหน้า เพราะมีคุณธรรม

- 1) การแสดงออกต่อหน้าที่
 - (1) จงแสดงความสามารถให้ปรากฏ
 - (2) อย่ากล้าจนเกินความพอดี
 - (3) อย่าขลาดจนเสียราชการ
 - (4) อย่าประมาท ให้ระมัดระวังอยู่เป็นนิตย์
 - (5) ต้องมีคุณสมบัติ ทั้งความประพฤติ ความรู้ ความสะอาดในการ

ปฏิบัติงานให้เป็นที่วางใจได้

- (6) รักษาความลับของทางราชการเท่าชีวิต (อย่าให้เกิดการระแวง)
- 2) การปฏิบัติหน้าที่
 - (1) พึ่งปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตใจ
 - (2) พึ่งปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จโดยเที่ยงธรรม

3) **ฉลาด - กล้าหาญ สามารถในหน้าที่**

- (1) ต้องฉลาดในหน้าที่ราชการ - น้อยใหญ่ทุกอย่าง
- (2) ต้องกล้าหาญในการสั่งงาน ไม่หวาดหวั่นต่อหน้าที่ที่เกิดขึ้นทุก

ขณะ มีความสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จ โดยฉับพลัน

4) **การรู้จักกลดตัว - ถ่อมตัว**

- (1) ให้รู้จักกลดตัวเมื่อติดตามไปกับผู้ใหญ่ (อย่าเดินบนลาดบาท แม้

อนุญาตก็ไม่ควร)

- (2) อย่าใช้สอยสมบัติทัดเทียมกับผู้ใหญ่
- (3) ควรเดินตามหลังผู้ใหญ่ (เว้นกรณีนำทาง)
- (4) ควรปฏิบัติให้ต่ำกว่าผู้ใหญ่ (อย่าให้เกินหน้าผู้ใหญ่)

5) **รู้จักประมาณตน**

- (1) เสื้อผ้า - เครื่องประดับ อย่าให้ทัดเทียมกับผู้ใหญ่
- (2) อากัปกิริยาและการพูดจา ควรระมัดระวังอย่าให้กำเกิน
- (3) อย่าล้อเลียนผู้ใหญ่ ให้รู้จักกลดตัว (อย่าตีเสมอ)

6) **รู้จักระวังตน - รู้จักรักษาหน้าที่**

- (1) ในขณะที่ผู้ใหญ่เล่น (พักผ่อน) หากมีสตรีฝ่ายในอยู่อย่าตีสนิท
- (2) อย่าเป็นคนฟุ้งซ่าน
- (3) อย่าแสดงอาการของคนพอง (เบ่ง)
- (4) อย่าคนองกาย - วาจา ให้เสียจริยาข้าราชการ
- (5) ต้องรักษาวินัยข้าราชการ
- (6) ต้องระมัดระวังมิให้เกิดราคะในหน้าที่ราชการ

7) **ความสุจริต**

- (1) อย่าปราศรัยและเล่นหัวกับสตรีฝ่ายในของผู้ใหญ่
- (2) อย่าลักลอบเบิกของหลวงไปใช้

8) **ขยัน - ไม่ประมาทในหน้าที่**

- (1) อย่าหลับนอนและเกียจคร้านในเวลาราชการ
- (2) อย่าปล่อยหน้าที่ราชการให้เสียหาย
- (3) อย่าคั่งสุราจนเมามาย ทำให้ขายหน้าผู้บังคับบัญชา
- (4) อย่าเบียดเบียนสัตว์ที่ผู้ใหญ่ให้อภัย

9) **รู้ฐานะ - หน้าที่ - ไม่ตีเสมอ**

(1) อย่าตีเสมอผู้ใหญ่ในทุกกรณี (แม้เพียงที่นั่งที่นอนเป็นต้น)

10) อ่านผู้ใหญ่ได้ถูกต้อง

- (1) ต้องเข้าใจในหน้าที่ราชการโดยรอบด้าน
- (2) ต้องมีไหวพริบ ในภาคปฏิบัติอันเนื่องด้วยผู้ใหญ่
- (3) อย่าห่างเหินผู้ใหญ่เกินไป และอย่าใกล้จนเกินไป

11) ผู้ใหญ่คือนาถของเรา

(1) อย่าชะล่าใจว่าผู้ใหญ่คือเพื่อน

12) อย่าเหลิงเมื่อได้รับยกย่อง

(1) เมื่อผู้ใหญ่ยกย่องในระดับราชบัณฑิตหรือที่ปรึกษา อย่าชะล่าใจ

และเหลิงตัวว่าใหญ่เป็นอันขาด ภัยจะตามมา

13) ประมาทเมื่อใดลงเมื่อนั้น

(1) เมื่อได้รับความไว้วางใจเป็นฝ่ายในมากเพียงไร ให้มีสติดำรงตนให้

รอบคอบ อย่าประมาทแม้แต่น้อย

14) ไฟในคือไฟใน

(1) อย่าเพิ่งทูลคุณหรือโทษผู้ใกล้ชิดผู้ใหญ่

15) ไฟนอก - ปล่อยเขา

(1) อย่าขัด หรือคัดค้านของเพื่อนร่วมงาน

16) ปากเป็นเอก

- (1) ต้องรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว
- (2) ไม่ควรพูดเสียราชการงานเมือง

17) ซื่อกินไม่หมด - คดกินไม่นาน

- (1) อย่ามักใหญ่ เห็นแก่ได้เกินไป
- (2) ไม่พูดจาแบบหาเรื่อง พูดเฉพาะที่เป็นประโยชน์
- (3) อย่าเบียดบังราชการ โดยใช้จ่ายฟุ่มเฟือย
- (4) ฟังสอดส่องและดูแลรักษาหน้าที่ราชการ ไม่ให้ผิดต่อจารีตประเพณี
- (5) ต้องกล้าที่จะเผชิญอุปสรรค และสามารถแก้ไขขัดข้องได้

18) อย่าหลง - ขอบ - มีปัญญา - เด่น

- (1) ไม่ควรมัวเมาเรื่องยศจนเกินไป จะทำให้เสียงานในหน้าที่
- (2) ควรเพิ่มพูน "ปัญญา" ในการปฏิบัติงาน

19) ได้งานได้การ

(1) อย่าพูดมาก นิ่งเสียเลยก็ไม่ชอบ พูดพอประมาณ ไม่พรั้งาเพื่อ

20) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

- (1) ต้องอดทน ไม่เป็นคนจนเฉียว โกรธง่าย
- (2) อย่าพูดกระทบกระเทียบ เปรียบเปรย ให้เป็นที่รำคาญผู้อื่น
- (3) ให้รักษาสัจจะ
- (4) ให้ระวังถ้อยคำ
- (5) เป็นคนละเอียด สุขุม
- (6) พูดแต่ถ้อยคำนุ่มนวล
- (7) ไม่เป็นคนขู่เข้ย ส่อเสียด สร้างความบาดหมางแก่เพื่อนฝูง
- (8) ไม่พูดเพื่อเจ้า ทำตนให้เป็นคนเหลวไหล

21) มีมโนธรรมสูง

- (1) ต้องบำรุ้งเลี้ยงมารดาบิดาให้ผาสุก
- (2) ผู้ใหญ่ในตระกูลจะต้องเกื้อหนุน นบนอบให้ชอบธรรม
- (3) มีหิริโหดตปปะ เป็นกัลยาณชน
- (4) มีมโนธรรมสูง พร้อมทั้งประพฤติดตนให้เป็นแบบอย่างด้วย

22) มีจริยธรรมสูง

- (1) ต้องมีอาจารย์สมบัติ ได้รับการฝึกหัดไว้เป็นอย่างดี
- (2) ต้องมีศัลปวิทยาและมีความสามารถในหน้าที่
- (3) รู้จักข่มจิตใจ ไม่ทำตนให้วิปริต เพราะขาดสังวรต่อหน้าที่
- (4) มีความสามารถทั้งทางวิชาการและจริยธรรม
- (5) เป็นผู้คงเส้นคงวาไม่แปรผัน ในคราวมีสมบัติและคราวถึงวิบัติ
- (6) มีอหยาศัยอ่อนโยน - ไม่เย่อเหิ่ง
- (7) ไม่ประมาทในหน้าที่ราชการ
- (8) มีความประพฤติสุจริต - ไม่มัวหมอง (ไม่คอร์รัปชัน)
- (9) ขยันเอาใจใส่ต่อหน้าที่ราชการ

23) เอื้ออำนวยสุขแก่สังคม

(1) ควรปฏิบัติราชการด้วยความอ่อนน้อมเคารพ มีสัมมาคารวะ
เรียบร้อยทั้งกายวาจาให้ผู้มาติดต่อมีความสุข

24) เคล็ดลับแห่งความสำเร็จ

- (1) ฟังปฏิบัติให้ดีเยี่ยมในราชการอันเนื่องด้วย “วงการทูต” ระหว่าง

ประเทศ เรื่อง “ลับสุดยอด” ต้องเข้าใจและเอาใจใส่ให้ดี

25) รู้กาล - ทนกาล - ทนสมัย

(1) พึ่งเข้าสมาคมโดยเคารพ แม้ในสมณชีพราหมณ์ ผู้มีศีล ทานบริจาค
ที่เคยปฏิบัติ พึ่งรักษาไว้มิให้เสื่อมคลาย แม้ในพวกวณิพก

(2) พึ่งสอดส่องให้ตระหนักในหน้าที่ราชการ

(3) มีความสุขุมรอบคอบ ไม่บกพร่อง

(4) มีความฉลาดหลักแหลมในหน้าที่ราชการ ให้ดำเนินไปด้วยความ

เรียบร้อย

(5) รู้กาล รู้สมัย ว่าควรจะทำปฏิบัติอย่างไร

(6) ปฏิบัติราชการให้สำเร็จ ทนกาล ทนสมัยนั้น ๆ

26) การรับผิดชอบในหน้าที่ดีเยี่ยม

(1) ไม่ตั้งอยู่ในฐานะที่ประมาท พร้อมทั้งสอดส่องงานในหน้าที่ที่จะต้อง
จัดทำ

(2) มีความขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้าน ปฏิบัติหน้าที่ได้สำเร็จลุล่วง

ไปด้วยดี

27) แยกหน้าที่กับส่วนตัวให้ออก

(1) ต้องสำรวจเครื่องอุปโภคบริโภคภายในบ้านเรือนให้รู้ไว้ พร้อมทั้ง
อุปกรณ์เครื่องใช้สอยในงานอย่างครบถ้วน มิให้บกพร่อง

(2) อย่าเห็นแก่ญาติวงศ์วานที่ไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรม ไม่ควรยกย่องให้
เป็นผู้ใหญ่ปกครองหมู่คณะ จะเสียความเป็นธรรมในหน้าที่

(3) แม้ทาสหรือกรรมกรที่ตั้งอยู่ในศีลธรรม มีความขยันหมั่นเพียร ควร
ยกย่องให้ปรากฏ ปกครองหมู่คณะได้

28) วางคนกับหน้าที่ให้ถูกต้อง

(1) พึ่งตั้งอยู่ในศีลธรรม ไม่อสังคย - อธรรม ไม่ละโมภเห็นแก่ได้

(2) ไม่เอาใจออกห่างต่อหน้าที่ ประพฤติตามผู้ใหญ่ ไม่เข้ากับคนผิด

(3) มีความจงรักภักดี ต่อหน้าและลับหลัง

29) รอบรู้ - ใฝ่เป็น

(1) ต้องรู้จักพระราชนิยม รัฐนิยม ของแผ่นดิน และสามารถปฏิบัติได้
ถูกต้อง

(2) ในบางโอกาสต้องทำใ้งให้เป็น (ใ้งไม่เป็น - เป็นใหญ่ยาก)

(3) ในบางครั้งอาจถูกกริ้วกราด ให้มีความอดทนอย่าโกรธตอบ

30) ทำได้ ปฏิบัติได้ มีแต่ความเจริญ

(1) ผู้หวังความเจริญแก่ตน เขายังทำอัญชลีแม้เพียงหม้อน้ำและนกอ่อนลมได้ ผู้ใหญ่เหนือหัวซึ่งให้ทั้งคุณและโทษ เราจึงควรบูชาสักการะไว้ในที่สูงอย่างแท้จริง

(2) ธรรมะสำหรับข้าราชการดังบรรยายมานี้ เป็นคุณธรรมน้อมนำคุณประโยชน์ให้ท่านได้รับโปรดปรานจากท่านผู้ใหญ่ให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการยิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่หยุดยั้ง และจะมีแต่ความสวัสดิโดยส่วนเดียว

31) ด้านคุณธรรม สร้างลักษณะของผู้มีความรู้คู่คุณธรรม เพื่อความเป็นปุชนียบบุคคล (การปฏิบัติ)

- (1) เพื่อพิจารณาปัญหาในการดำรงชีวิต
- (2) พิจารณาการกระทำของตนเองทั้งกาย วาจา และใจ
- (3) ยอมรับความผิดพลาดและบกพร่องของตนเอง
- (4) รู้จักการแก้ไขความผิดพลาดของตัวเอง
- (5) รู้จักปฏิบัติตนให้พ้นจากภัยต่าง ๆ ของชีวิต

คุณธรรมสำหรับผู้นำ

พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต) วัดเทวราชกุญชร ได้กล่าวถึง คุณธรรมผู้นำ มีข้อความดังนี้

ประเทศชาติบ้านเมืองที่มีแต่ความสงบ ประชาชนอยู่กันอย่างมีความสุขนั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งมาจากการมีผู้นำที่ดี มีคุณธรรม มีความคิดก้าวหน้า ฉลาดสามารถในการจัดกิจการงานต่าง ๆ ของชาติบ้านเมือง ทำให้ชาติบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองรุดหน้าทัดเทียมนานาประเทศ

คุณธรรมของคนที่เป็นผู้นำ 8 ประการ

1) ความอดทน หมายถึง การห้ามจิตใจ เมื่อได้พบเหตุการณ์อันจะก่อให้เกิดเรื่องหรือแสดงกิริยาที่ไม่ดีออกมา ต้องมีความอดทน ไม่หุนหันพลันแล่น เช่น อดทนต่อความยากลำบาก ในขณะที่ทำงาน ไม่เห็นแก่ความหนาวความร้อน เข้าส่ายบ่ายค้ำ อดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ท้อทรมายจนเกินไป และอดทนต่อความเจ็บใจ ในเมื่อคนอื่นทำสิ่งที่ไม่น่าพึงพอใจให้แก่ตน ไม่คว่นโมโหโกรธา

2) ความเป็นนักสู้ เป็นผู้นำที่เข้มแข็ง กล้าหาญ หนักเอาเบาสู้ มุ่งความสำเร็จของกิจการ งานเป็นที่ตั้ง ไม่หลงคำยา ไม่หวั่นคำติ มุ่งมั่นฝ่าฟันอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ปฏิบัติงานทุกอย่างให้บรรลุเป้าหมาย

3) ความเป็นผู้ตื่น เป็นคนตื่นตัว ว่องไวต่อปัญหาตลอดเวลา มีความคิด

ก้าวหน้า ริเริ่มสร้างสรรค์ มีความคิดยืดหยุ่น มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถที่จะนำความคิดออกมาใช้ให้ทันต่อสถานการณ์และเหตุการณ์เฉพาะหน้า

4) *ความขยันหมั่นเพียร* มีความวิริยะอุตสาหะ มีความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่เป็นทาสของความเกียจคร้าน มีความกระตือรือร้นอยู่ตลอดเวลา

5) *ความเมตตากรุณา* เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูล โอบอ้อมอารีในลักษณะสงเคราะห์อนุเคราะห์ หรือบูชาคุณความดี แล้วแต่เวลา สถานที่ และบุคคล มีความรักและหวังดีเป็นที่ตั้ง

6) *ความยุติธรรม* มีความเที่ยงธรรม เสมอภาคในคนทุกประเภท ไม่แบ่งแยกพวกเขาพวกเรา ไม่มีอคติ คือ ความลำเอียง ซึ่งความลำเอียงนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ 4 อย่าง คือ ลำเอียงเพราะรัก เพราะโกรธ เพราะกลัว และเพราะหลง การพิจารณาเลื่อนตำแหน่ง ก็พิจารณาจากความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมความดี ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่เลือกเฉพาะคนที่เป็นพวกของตน เพื่อนร่วมรุ่นของตน ทั้ง ๆ ที่เป็นการแข่งขันหาผู้ที่มีความอาวุโส หรือมีความเหมาะสมในลำดับที่สูงกว่า ผู้นำที่สามารถปฏิบัติได้ดังนี้ ย่อมเป็นที่รักของหมู่ชน ได้คนที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมดี มาเป็นบริวารอยู่เสมอ

7) *การหมั่นตรวจตรากิจการงาน* หมายถึง การสอดส่องดูแลงานอยู่เสมอ เมื่อพบข้อบกพร่องก็รีบแก้ไข ไม่ปล่อยหมักหมมสะสมให้เกิดความยากลำบากในการแก้ไขในภายหลัง ต้องตรวจตราดูลำดับความสำคัญของงานว่า งานไหนควรจะทำก่อน ทำหลัง ถ้างานไหนสำคัญมาก เร่งด่วนมาก หรือวิกฤตมากก็เร่งทำงานนั้นก่อน งานไหนควรทำเอง งานไหนควรมอบหมายให้ผู้อื่นรับผิดชอบไปทำ ต้องมอบหมายงานให้ถูกคน ใครมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญพิเศษ และมีคุณลักษณะเฉพาะ ที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาเรื่องใดก็มอบหมายงานเรื่องนั้น ๆ ให้ทำ

8) *ความซื่อสัตย์สุจริต* หมายถึง ความซื่อตรงมั่นคงอยู่ในศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและต่อผู้อื่น มีความสุจริตถึงพร้อมด้วยกาย วาจา และใจ

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ

2.1 ปัจจัยทางกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในหมวดที่ 5 ดังนี้

มาตรา 73 รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดี และความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

มาตรา 77 รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง จัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการและพนักงาน หรือลูกจ้างอื่นของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่

จากมาตรา 73 และมาตรา 77 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถือว่าเป็นปัจจัยทางกฎหมายที่มีอิทธิพลต่อระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นบุคคลกลุ่มใหญ่ ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญของประเทศ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

2.2 ปัจจัยทางธรรมชาติของมนุษย์ นักปรัชญาตะวันตกชื่อ แม็คคิเวลล์และฮอบบ์ เชื่อว่ามนุษย์โดยธรรมชาตินั้นไม่ดี ข้าราชการมักจะมีพฤติกรรมต่าง ๆ ในทางที่ไม่สุจริต มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง ครอบครัวและพวกพ้อง หรือการที่ข้าราชการชอบทำตัวเป็นเจ้าคนนายคน มุ่งแสวงหาอำนาจ สร้างความมั่งคั่งและเกียรติยศ ชื่อเสียง การกระทำความผิดเหล่านี้ทำให้ระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการมีผลอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก

2.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัญหาอันเนื่องจากรายได้และค่าครองชีพ ความยากจนขัดสน และการเป็นหนี้สิน เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้ข้าราชการมีพฤติกรรมที่ทุจริตต่อหน้าที่ราชการ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินหรือเงินทองมาจับจ่ายใช้สอย ขณะเดียวกันข้าราชการจะต้องทำการประจบสอพลอเพื่อให้ได้สิ่งดังกล่าวอย่างรวดเร็ว และหาพรรคพวกไว้คอยช่วยเหลือ สิ่งเหล่านี้เมื่อข้าราชการเห็นว่าสามารถช่วยให้ได้ผลประโยชน์ง่ายขึ้นก็จะยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ และกระทำติดต่อกันมา โดยมีได้คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการแต่ประการใด

2.4 ปัจจัยทางสังคม ระบบเจ้าขุนมูลนายหรือระบบศักดินาและระบบอุปถัมภ์ ได้ทำให้เกิดระบบชนชั้นและระบบพวกพ้องขึ้นในสังคมไทย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้ข้าราชการกระทำตัวเป็นเจ้าคนนายคน ยึดมั่นในพรรคพวกเพื่อนฝูงมากกว่าหลักการและเหตุผล จากการกระทำของข้าราชการดังกล่าวนี้ทำให้ระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศในอีกปัจจัยหนึ่ง

3. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ

สุทิน ลีปิยะชาติ (2546) ได้สรุปการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการที่ควรดำเนินการเป็นรูปธรรมและสามารถปฏิบัติได้ ไว้ว่า

3.1 ดำเนินการในด้านโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ขององค์กรดำเนินการบริหารการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ

3.1.1 รัฐบาลควรจัดตั้งองค์กรกลางขึ้นมาดูแลดำเนินการบริหารการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการอย่างจริงจัง ซึ่งอาจจะปรับบทบาทศูนย์ส่งเสริมจริยธรรมในสำนักงาน ก.พ. ให้กว้างไกลขึ้นหรือจัดตั้งขึ้นใหม่ สังกัดหน่วยงานที่เห็นว่าเหมาะสมก็ได้ จะสามารถแก้ไขปัญหาข้อจำกัดในการดำเนินการที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน

3.1.2 เร่งรัดและสนับสนุนให้มีศูนย์ประสานราชการใสสะอาดในแต่ละส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐมีการดำเนินงานอย่างจริงจัง

3.2 ดำเนินการในด้านกระบวนการทำงานบริหารการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ

3.3 ดำเนินการในด้านการทำงานของเจ้าหน้าที่บริหารการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ

3.3.1 ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการบริหารการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติจริง

3.3.2 สำนักงาน ก.พ. ควรเร่งรัดประสานให้หน่วยงานที่ยังไม่ได้จัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมขึ้นในองค์กรของตนรีบดำเนินการให้เรียบร้อย

3.4 ดำเนินการในด้านการประสานความร่วมมือ ติดตามประเมินผล และด้านอื่น ๆ ในการบริหารการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ

3.4.1 รัฐบาลควรประสานความร่วมมือกับมูลนิธิประเทศไทยใสสะอาดอย่างต่อเนื่องตลอดไป ซึ่งจะช่วยให้การประสานรวมพลังพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบังเกิดผลสัมฤทธิ์ในวงกว้างยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

3.4.2 ผู้บังคับบัญชาประพฤติปฏิบัติตนและปฏิบัติงานเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านคุณธรรมจริยธรรม

3.4.3 มีการประเมินผลการปฏิบัติงานและประเมินตนเองอย่างจริงจัง โดยมีดัชนีชี้วัดที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

3.4.4 ในการพิจารณาความดีความชอบ ทั้งในการขึ้นเงินเดือนและเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นปัจจัยในการพิจารณาในระดับที่สูงมาก รวมทั้งมีเวทียกย่องส่งเสริมให้กำลังใจคนดี เพื่อเร่งเร้าให้คนอยากทำความดี

3.4.5 ลงโทษผู้ที่ปฏิบัติงานแบบขาดคุณธรรมจริยธรรม ผู้ที่ประพฤติผิดวินัย และผู้ที่ทุจริตประพฤติมิชอบอย่างเคร่งครัด

3.4.6 ศึกษากรณีตัวอย่างที่ดีงาม และเผยแพร่ให้ปฏิบัติตาม ๆ กันไปจนเป็นวัฒนธรรม

4. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ

จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมจริยธรรมขึ้นภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงาน ก.พ. เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานกิจกรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถาบันอื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศให้ดำเนินบทบาทในการเสริมสร้างกระบวนการและกลยุทธ์ทั้งในด้านการประสานนโยบายและแผนปฏิบัติการ การวิจัยและพัฒนา สร้างองค์ความรู้ การเสริมสร้างเครือข่ายคุณธรรมจริยธรรม การให้คำปรึกษาและการฝึกอบรม พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การสร้างสรรค์และเผยแพร่สื่อคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการคืบหน้าอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดกลยุทธ์ ดังนี้

4.1 ประสานนโยบายและแผนปฏิบัติการ ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สำนักงาน ก.พ. กำหนดยุทธศาสตร์ประสานและบูรณาการนโยบายด้านการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและป้องกันการทุจริตของหน่วยงานและจังหวัดต่าง ๆ

4.2 การวิจัยและพัฒนาสร้างองค์ความรู้ ดำเนินการศึกษาวิจัยด้านการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและป้องกันการทุจริต เช่น การป้องกันความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลและผลประโยชน์ส่วนรวม และเรื่องการบริหารความเสี่ยง (Risk Management)

4.3 การเสริมสร้างเครือข่ายจริยธรรม ประสานงานและร่วมดำเนินการกับเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานอิสระ และภาคประชาสังคม เพื่อเป็นการรวมพลังแผ่นดินจากทุกภาคส่วนสังคม ในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ป้องกันทุจริต สร้างราชการใสสะอาด โดยประสานงานและร่วมดำเนินงานอย่างใกล้ชิดกับศูนย์ประสานราชการใสสะอาดของส่วนราชการต่าง ๆ และเครือข่ายภาคราชการและภาคประชาสังคม 84 องค์การ

4.4 การให้คำปรึกษาและการฝึกอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและป้องกันการทุจริตกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยสอดคล้องกับภารกิจของรัฐ และให้การสนับสนุนที่ปรึกษาและวิทยากรในการฝึกอบรมด้านการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและป้องกันการทุจริต รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรต้นแบบ ดำเนินการในหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ขยายผลต่อไป

4.5 การสร้างสรรค์และเผยแพร่สื่อคุณธรรมจริยธรรม ดำเนินบทบาทของศูนย์ส่งเสริมจริยธรรมให้เป็นศูนย์กลางการวางแผนยุทธศาสตร์ การสื่อสารความเข้าใจเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและป้องกันการทุจริต รณรงค์เผยแพร่ กำหนดขอบเขต กลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนสร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอของสื่อต่าง ๆ และรวบรวมสื่อประเภทต่าง ๆ ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและป้องกันการทุจริต เพื่อสนับสนุนและเผยแพร่แก่หน่วยงานและผู้สนใจทั่วไป

นอกจากการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมจริยธรรมดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น อุดมการณ์ในการรับราชการ คือ อุดมการณ์ที่คำนึงถึงและรับใช้พระมหากษัตริย์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า รัชกาลที่ 6 ได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเรื่อง “หลักราชการ” โดยกำหนดคุณลักษณะอันเป็นมาตรฐานทางศีลธรรมของข้าราชการไว้ 10 ประการ คือ

1. ความสามารถ ทำการงานให้เป็นผลสำเร็จได้ดียิ่งกว่าผู้ที่มีโอกาสเท่า ๆ กัน
2. ความเพียร กล่าวหาญไม่ย่อท้อต่อความยาก และบากบั่นเพื่อจะข้ามความขัดข้องให้จงได้
3. ความมีไหวพริบ รู้จักสังเกตและปฏิบัติตามควร โดยไม่ต้องมีใครเตือน
4. ความรู้เท่าถึงการ รู้จักปฏิบัติให้เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง
5. ความซื่อตรงต่อหน้าที่ ตั้งใจกระทำกิจการซึ่งได้รับมอบให้เป็นหน้าที่ของตน โดยสุจริต
6. ความซื่อตรงต่อคนทั่วไป ประพฤติซื่อตรงต่อคนทั่วไป รักษาตนให้เป็นคนเชื่อถือได้
7. ความรู้จักนินยัสยคน เรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อจะวางตัวให้ถูกและเข้ากับบุคคลอื่นได้ดี
8. ความรู้จักผ่อนผัน ผ่อนผันได้บ้างตามสมควรแก่เหตุ
9. ความมีหลักฐาน มีบ้านเรือน ครอบครัวยุติธรรม และตั้งตนไว้ชอบ
10. ความจงรักภักดี ความยอมสละตนเพื่อประโยชน์แห่งท่าน

จะพบว่ามาตรฐานทางศีลธรรมทั้ง 10 ประการนี้สะท้อนถึงศีลธรรมใน 3 ระดับ คือ ศีลธรรมที่ข้าราชการพึงมีต่อตนเองระดับหนึ่ง ศีลธรรมที่ข้าราชการพึงมีต่อหน้าที่ระดับหนึ่ง และศีลธรรมที่ข้าราชการพึงมีต่อประเทศชาติระดับหนึ่ง ฉะนั้นมาตรฐานทางศีลธรรมเบื้องต้นที่พึงกำหนดมี 2 ประการ คือ “ความซื่อสัตย์สุจริต” และ “ความละเอียดต่อความผิด” ความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเอง ต่อหน้าที่ และต่อประเทศชาติ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ราชการในปัจจุบันอย่างมาก เพราะสภาพแวดล้อมที่เน้นการบริโภควัตถุอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด กดดันให้ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นความซื่อสัตย์สุจริตจึงเป็นพลังด้านจากภายในตัวข้าราชการที่จำเป็นต่อแรงกดดันดังกล่าว ในเรื่องความละเอียดต่อความผิดเป็นคุณค่าทางศีลธรรมที่จะช่วยป้องกันมิให้ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ในทางมิชอบหรือทุจริต ซึ่งถือว่าเป็นพลังเสริมที่สำคัญที่จะช่วยให้ข้าราชการสามารถรักษาความซื่อสัตย์สุจริตไว้ได้

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประหยัด ลักษณะงาม (2532) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบสภาพจิตของผู้เข้ารับการอบรมก่อนและหลังการฝึกสมาธิ ปรากฏว่า สภาพจิตของผู้เข้ารับการอบรมมีการพัฒนาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การควบคุมอารมณ์ การมีสติสัมปชัญญะ การรู้จักตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และการมีสมาธิโดยการพัฒนาในระดับสูงและสูงมาก

นราทิพย์ พุ่มทรัพย์ (2536) ผู้ผ่านการอบรมที่มีต่อโครงการอบรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ใน 4 ด้าน คือ ปัจจัยแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิต ผลการวิจัยพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงลำดับตามความเหมาะสม ดังนี้ ด้านกระบวนการจัดการอบรม มีความเหมาะสมลำดับที่หนึ่ง ประกอบด้วย เรื่องการประสานงานของผู้รับผิดชอบ โครงการการใช้สื่อประกอบการบรรยาย และกระบวนการอบรมด้านผลผลิต มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่สอง ประกอบด้วย เรื่องการนำผลการอบรมไปพัฒนาตนเอง และพัฒนางานในความรับผิดชอบ ด้านปัจจัยแวดล้อม มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่สาม ประกอบด้วย เรื่องความเหมาะสมของหลักการเหตุผลและวัตถุประสงค์ของโครงการ และด้านปัจจัยเบื้องต้น มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่สี่ ประกอบด้วย เรื่องวิทยากร อาคารสถานที่ หลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ ระยะเวลา และงบประมาณ

โยธิน จารุภูมิ (2525) ได้ทำการวิจัยคุณสมบัติเบื้องต้นที่ต้องการให้มีในตัวผู้บริหาร คือ มีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีเหตุผล มีความรับผิดชอบสูง เปิดเผยเข้าใจง่าย มีความจริงใจต่อทุกคน มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเผชิญปัญหาต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจ มีความเสียสละ และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สำหรับคุณสมบัติที่ต้องการให้มีในตัวผู้บริหาร คือ มีความตั้งใจในการทำงาน มีความกระตือรือร้น มีความปรารถนาที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จสูง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและรู้จักเลือกความคิดเห็นที่ดี มีความสามารถในการปรับปรุงให้ดีขึ้น รู้จักแบ่งหรือมอบงาน อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบให้บุคลากรอย่างเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ มีความสามารถจูงใจคนให้ทำในสิ่งที่ดีงาม ความเด็ดขาดในการตัดสินใจ มีความขยันขันแข็งและอดทน

ศิริพร กล่อมจันทร์ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรับผิดชอบ การพึ่งตนเอง และวินัยในตนเอง พบว่า ระดับการรับผิดชอบต่อตนเอง การพึ่งตนเองและวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเอง การพึ่งตนเองอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง และมีวินัยในตนเองอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง นักศึกษาหญิงมีความรับผิดชอบต่อตนเอง การพึ่งตนเอง และมีวินัยในตนเองสูงกว่าเพศชาย นักศึกษาครูประจำการวิชาการบริหารโรงเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองพึ่งตนเองกว่านักศึกษาครูประจำการวิชาการอื่น แต่มีวินัยในตนเองไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่มีอายุปฏิทิน 46 ปี มีความรับผิดชอบต่อตนเองพึ่งตนเองสูงกว่านัก

ศึกษาที่มีอายุปฏิทินระหว่าง 30 - 45 ปี และต่ำกว่า 30 ปี นักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ เอกการบริการ โรงเรียนที่เป็นผู้บริหารกับผู้สอน มีความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน และนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ เอกการบริการ โรงเรียนที่เป็นผู้บริหารกับผู้สอน มีความรับผิดชอบสูงกว่านักศึกษาประจำวิชา เอกการบริการ โรงเรียนที่ทำหน้าที่อื่น ๆ

เทียนสิน ทบสิน (2538) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการที่ผ่านการอบรม 4 ด้าน คือ ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิตที่ได้รับ ความต้องการของผู้ผ่านการอบรม พบว่า ปัจจัยเบื้องต้นในการดำเนินการ ได้แก่ บุคลากร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ มีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนงบประมาณมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ส่วนกระบวนการในการดำเนินงาน ได้แก่ หลักสูตร วิทยากร มีความเหมาะสมในระดับมาก ในด้านการนำไปใช้ ความต้องการของผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมจะนำประโยชน์ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการพัฒนาตนเองและพัฒนางานอยู่ในระดับมาก ด้านความต้องการของผู้ที่ผ่านการฝึกอบรม ต้องการให้มีโครงการพัฒนาคุณธรรม ผู้เข้าร่วมโครงการมีการเสนอแนะให้มีการติดตามประเมินผลภายหลัง การอบรม อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้จ่ายในการอบรมให้พอเพียง

วิเชียร ชูสงฆ์ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบและความเสียสละของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริหาร โรงเรียน 3 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และความเสียสละ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 มีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และความเสียสละสูงทั้ง 3 ด้าน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วปรากฏว่า ในด้านความรับผิดชอบ พฤติกรรมที่มีคะแนนสูงสุด ได้แก่ ปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็งและเต็มความสามารถ พฤติกรรมที่มีคะแนนต่ำสุด ได้แก่ มอบหมายงานให้แก่ฝ่ายวิชาการด้วยความมีระเบียบวินัย เมื่อเทียบพฤติกรรมปรากฏว่า ความมีระเบียบวินัยสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ความรับผิดชอบและความเสียสละ ตามลำดับ

Brandi (1989) ศึกษาถึงการฝึกสมาธิ พบว่า การฝึกสมาธิเป็นการดี มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน คือ ยกกระดับความรู้ ความจำ และพัฒนาจริยธรรมของบุคคลที่เคยยึดถือและปฏิบัติในการดำรงชีวิตได้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2527) ได้ให้ความสนใจการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของข้าราชการอย่างจริงจัง โดยได้ทำการวิจัยในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาอันยาวนาน จริยธรรมของข้าราชการ (และบุคคลทั่วไป) เปรียบได้เสมือนกับต้นไม้ คือ หากแบ่งต้นไม้ออกเป็น 3 ส่วน คือ ราก ลำต้น และดอกผลแล้ว ส่วนที่เป็นรากซึ่งยึดต้นไม้ให้แน่นหนาและเป็นกลไกในการแสวงหาอาหารให้ต้นไม้เจริญงอกงามต่อไป เปรียบได้กับประสบการณ์ (การเรียนรู้) สติปัญญา

และสุขภาพจิตของข้าราชการ ส่วนลำดับซึ่งชูกอกและผลได้ตระหง่านขึ้น เปรียบได้กับการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motivation) ทักษะคติ เหตุผลเชิงจริยธรรม การควบคุมตนเอง การมุ่งอนาคต และการเชื่ออำนาจในตนของข้าราชการ ส่วนดอกผลของต้นไม้เปรียบเทียบได้ดังเช่น ความสามารถในการทำดี ละเว้นชั่วของบุคคล

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้ร่วมมือกับสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (สพข.) ของสำนักงานข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ศึกษาคุณลักษณะที่สำคัญมาเป็นปัจจัยตัวแบบของการทำความเข้าใจพฤติกรรมของข้าราชการ ได้แก่ จิตลักษณะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางจิตใจที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของบุคคล คุณลักษณะดังกล่าวได้แก่ (1) ความสามารถในการควบคุมบังคับตนเอง (2) ความเชื่ออำนาจในตน (3) เหตุผลเชิงจริยธรรม (4) สุขภาพจิต และ (5) ทักษะคติ ต่อการทำงานราชการ

จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น พฤติกรรมทางด้านคุณธรรมเป็นพฤติกรรมที่สมควรจะพัฒนาให้มีในตัวข้าราชการและมีความคงทนอย่างถาวร โดยใช้วิธีการหลาย ๆ วิธีผสมผสานกัน การฝึกรบมก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะใช้พัฒนาและปลูกฝังคุณธรรม ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับ โครงการพัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น และเป็นข้อมูลสำคัญที่ผู้บริหารจะได้ใช้ประกอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานต่าง ๆ ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเด็นปัญหาการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งปัญหาวิจัยไว้ 2 ประการ คือ

- 1.1 เพื่อศึกษาระดับคุณธรรมและจริยธรรมว่ามีมากน้อยแค่ไหน
- 1.2 เพื่อเปรียบเทียบระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะทางประชากร ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ และลักษณะด้านการพัฒนาแตกต่างกัน

2. การออกแบบการวิจัย

ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการทำการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรในการวิจัย เป็นข้าราชการระดับ 3 ถึง 9 สังกัดส่วนกลางของกรมและสำนักงานระดับกรม จำนวน 9 หน่วยงาน สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปีงบประมาณ 2550 จำนวน 11,000 คน

3.1.2 ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคำนวณหาขนาดที่เหมาะสมของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรและวิธีการคำนวณของยามานะ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ผลเป็นดังนี้

สูตรคำนวณของยามานะ

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ e = ความคลาดเคลื่อนของการเลือกตัวอย่าง 5%

$$\begin{aligned}
 N &= \text{ขนาดของประชากร} \\
 n &= \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} \\
 \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} &= \frac{11,000}{1 + 11,000 (0.05)^2} \\
 &= \frac{11,000}{1 + 27.5} \\
 &= 386
 \end{aligned}$$

3.1.3 **เลือกวิธีการสุ่มตัวอย่าง** ผู้วิจัยต้องการให้มีตัวอย่างมาจากหน่วยงานทั้ง 9 หน่วยงาน ในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงกำหนดวิธีการสุ่มตัวอย่างเป็นวิธีการสุ่มแบบโควตาตามสัดส่วนของประชากร ได้จำนวนตัวอย่างดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามหน่วยงานสังกัด

ลำดับที่	หน่วยงานสังกัด	ประชากรทั้งหมด (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1.	สำนักงานนโยบายและ แผนทรัพยากรธรรมชาติฯ	220	8
2.	กรมควบคุมมลพิษ	310	11
3.	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม	175	6
4.	กรมอุทยานแห่งชาติฯ	3,859	136
5.	กรมป่าไม้	3,459	122
6.	กรมทรัพยากรธรณี	425	15
7.	กรมทรัพยากรน้ำ	1,343	46
8.	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล	854	29
9.	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	355	13
	รวม	11,000	386

3.2 **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรที่ได้คัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามนี้จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารทางวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แบบสอบถามที่ใช้เป็นแบบมีโครงสร้างคำถามทั้งปลายปิด และแบบปลายเปิด คำถามแบบปลายปิด นั้นมีคำตอบให้เลือกหลายคำตอบ และเป็นการเลือกตอบแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 5 ระดับ ส่วนคำถามแบบปลายเปิดผู้ตอบสามารถเขียนคำตอบได้ตามที่ต้องการ โดยลักษณะแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

3.2.1 ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ และลักษณะด้านการพัฒนา ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด มีคำตอบให้เลือกหลายคำตอบ มีจำนวน 8 ข้อ

3.2.2 ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของข้าราชการเป็นหัวข้อจำนวน 40 ข้อ เช่น ความรับผิดชอบ ความกระตือรือร้น การให้บริการ การสร้างสรรค์ ความจงรักภักดี เฝ้าระวังการทุจริต รักษาชื่อเสียง เศรษฐกิจพอเพียง หลีกเลี่ยงอบายมุข เป็นต้น

3.2.3 ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ โดยการเขียนคำตอบลงในช่องว่าง

ในส่วนที่ 2 เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบ โดยในแต่ละคำถามจะมีคำตอบให้เลือกแบบประเมินค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย มากที่สุด 5 คะแนน มาก 4 คะแนน ปานกลาง 3 คะแนน น้อย 2 คะแนน และน้อยที่สุด 1 คะแนน โดยแบ่งระดับคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละขั้นตอนเป็น 5 ระดับ ตามวิธีจัดแบ่งช่วงของค่าเฉลี่ย ซึ่งเป็นค่ามาตรฐานสำหรับเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณได้ และจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถแปลความหมายของระดับคะแนนเฉลี่ยได้ ดังนี้

1.00 - 1.50 หมายถึง น้อยที่สุด

1.51 - 2.50 หมายถึง น้อย

2.51 - 3.50 หมายถึง ปานกลาง

3.51 - 4.50 หมายถึง มาก

4.51 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาวิจัย ได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ดังนี้

3.3.1 การค้นคว้าเอกสาร เป็นวิธีการแรกที่ได้ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ โดยแหล่งในการค้นคว้าข้อมูลได้จากหนังสือเรียน หนังสือที่ซื้อจากร้านค้า เอกสารทางราชการ บทความทางวิชาการ และเว็บไซต์ต่าง ๆ เกี่ยวกับด้านคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ

3.3.2 การส่งแบบสอบถามโดยการส่งด้วยตนเอง ทำให้ผู้ที่ได้รับแบบสอบถามได้รู้ว่าผู้ที่แจกแบบสอบถามให้ความสำคัญกับผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการมาส่งให้ด้วยตนเอง ไม่ใช่

เป็นการส่งทางไปรษณีย์

3.3.3 การสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์บุคคลที่มีความอาวุโสทางวัยวุฒิที่มีประสบการณ์ในการเป็นข้าราชการ ทั้งประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อมเกี่ยวกับด้านคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลจากแบบสอบถามที่รวบรวมได้ และผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ให้คะแนน ลงรหัส (Coding) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Sciences) แล้วมาจัดแยกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย คือ ศึกษาระดับคุณธรรมและจริยธรรม วิจัยแนวทางของลักษณะทางประชากรและลักษณะด้านอื่นที่ผลเกี่ยวข้อง

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

3.4.1 การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้ในการอธิบายระดับความรู้ความเข้าใจของส่วนราชการที่มีต่อระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน การนำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อหาค่าของตัวเลขด้านลักษณะทางประชากร โดยการแบ่งชุดข้อมูลที่ศึกษาออกเป็น ส่วน ๆ

3.4.2 เลือกใช้สถิติอนุมานเพื่อตอบคำถามเชิงความแตกต่างโดยใช้ t-test ทดสอบระหว่างค่าเฉลี่ยในกรณีประชากรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง คุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 5 ข้อ ดังนี้

- 4.1 ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง
- 4.2 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง
- 4.3 ลักษณะด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
- 4.4 ระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4.5 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

4.1 ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือเป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตาราง

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร
(n = 386)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	317	82.1
หญิง	69	17.9
อายุ		
ต่ำกว่า 25 ปี	4	1.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
25 - 35 ปี	206	53.4
36 - 45 ปี	117	30.3
46 - 55 ปี	40	10.4
55 ปีขึ้นไป	19	4.9
สถานภาพสมรส		
โสด	170	44.0
แต่งงานแล้ว	210	54.4
หม้าย	6	1.6
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	288	74.6
ปริญญาโท	90	23.3
ปริญญาเอก	8	2.1

ในการพิจารณาถึงคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ จะพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 317 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 82.1 และเป็นเพศหญิงจำนวน 69 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 17.9

จำแนกตามอายุของกลุ่มตัวอย่าง จะพบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25 - 35 ปี มีจำนวน 206 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 53.4 อายุระหว่าง 36 - 45 ปี มีจำนวน 117 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 30.3 อายุระหว่าง 46 - 55 ปี มีจำนวน 40 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 10.4 อายุ 55 ปีขึ้นไป มีจำนวน 19 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.9 และมีอายุต่ำกว่า 25 ปี มีจำนวน 4 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.0

จำแนกตามสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง จะพบว่า ประชากรที่เป็นโสดมีจำนวน 170 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 44.0 ส่วนใหญ่สมรสแล้วมีจำนวน 210 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 54.4 และเป็นหม้ายจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.6

จำแนกตามระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง จะพบว่า มีประชากรส่วนใหญ่จบปริญญาตรีจำนวน 288 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 74.6 ปริญญาโทมีจำนวน 90 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.3 และปริญญาเอก มีจำนวน 8 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 2.1

จากตารางจะพบว่า ส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการเพศชาย มีอายุระหว่าง 25 ถึง 35 ปี ผ่านการสมรสแล้ว โดยมีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งปรากฏข้อมูลดังตารางที่ 4.1

4.2 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ระยะเวลาการทำงาน ระดับชั้นตำแหน่ง และระดับเงินเดือน ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตาราง

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ (n = 386)

ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาการทำงาน		
1 - 5 ปี	8	2.1
6 - 15 ปี	316	81.8
16 - 25 ปี	45	11.7
25 ปีขึ้นไป	17	4.4
ระดับชั้นตำแหน่ง		
ระดับ 3 - 5	243	63.0
ระดับ 6 - 8	107	27.7
ระดับ 9	36	9.3
ระดับเงินเดือน		
10,001 - 15,000 บาท	244	63.2
15,001 - 20,000 บาท	106	27.5
20,000 บาทขึ้นไป	36	9.3

จำแนกตามระยะเวลาการทำงานของกลุ่มตัวอย่าง จะพบว่า ข้าราชการที่ปฏิบัติงานใน ระยะ 1 - 5 ปี จำนวน 8 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 2.1 ส่วนใหญ่มีระยะ 6 - 15 ปี จำนวน 316 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 81.8 ระยะ 16 - 25 ปี จำนวน 45 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 11.7 และระยะ 25 ปีขึ้นไป จำนวน 17 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.4

จำแนกตามระดับชั้นตำแหน่งของกลุ่มตัวอย่าง จะพบว่า มีข้าราชการส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 3 - 5 จำนวน 243 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 63.0 ระดับ 6 - 8 จำนวน 107 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 27.7 และระดับ 9 จำนวน 36 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 9.3

จำแนกตามเงินเดือนของกลุ่มตัวอย่าง จะพบว่า ส่วนใหญ่มีข้าราชการที่ได้รับเงินเดือนระหว่าง 10,001 - 15,000 บาท/เดือน จำนวน 244 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 63.2 ระหว่าง 15,001 - 20,000 บาท/เดือน จำนวน 106 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 27.5 และมากกว่า 20,000 บาท/เดือน จำนวน 36 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 9.3

จากตารางจะพบว่า ส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาการทำงานระหว่าง 6 ถึง 15 ปี ระดับชั้นตำแหน่งอยู่ระดับ 3 ถึงระดับ 5 และเงินเดือนที่ได้รับจำนวน 10,001 - 15,000 บาท/เดือน ซึ่งปรากฏข้อมูลดังตารางที่ 4.2

4.3 ลักษณะด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง ในที่นี้ผู้วิจัยหมายถึง การได้รับหรือไม่ได้รับการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระหว่างการปฏิบัติราชการที่ผ่านมา โดยผู้วิจัยให้ข้าราชการกลุ่มตัวอย่างรายงานด้วยตนเองว่าได้รับการฝึกอบรมด้านนี้มาหรือไม่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม (n = 386)

การได้รับการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยผ่าน	386	100.0

จากข้อมูลในตารางจะเห็นว่า ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลุ่มตัวอย่างทุกคนรายงานว่า ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมในด้านคุณธรรมและจริยธรรมมาก่อน

4.4 ระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในการศึกษาระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้แยกคุณธรรมและจริยธรรมเป็น 4 ด้าน

1. ประสิทธิภาพในการทำงาน
2. ความซื่อสัตย์สุจริต
3. การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม
4. ความรับผิดชอบในการทำงาน

แต่ละด้านผู้วิจัยได้ให้ข้าราชการกลุ่มตัวอย่างจำนวน 386 คน ทำแบบวัดคุณธรรมและจริยธรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งจะมีข้อคำถามรวม 40 ข้อ จำแนกเป็นคุณธรรมและจริยธรรมแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ประกอบด้วยข้อคำถาม 12 ข้อ คือ
 - 1.1 การใช้ประสบการณ์หรือความรู้
 - 1.2 มีความเสียสละ ขยัน อดทน
 - 1.3 ปฏิบัติหน้าที่อย่างทุ่มเทเต็มความสามารถ
 - 1.4 การใช้ทรัพยากรด้วยความประหยัดและคุ้มค่า
 - 1.5 มีความกระตือรือร้นในการให้บริการแก่ประชาชน
 - 1.6 ใฝ่หาความรู้และพัฒนาตนเอง
 - 1.7 พัฒนาและปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ก้าวหน้า
 - 1.8 มุ่งผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจัง
 - 1.9 ประสานสัมพันธ์การทำงาน
 - 1.10 ทำความเข้าใจในกฎระเบียบ
 - 1.11 มีความวิริยะอุตสาหะ
 - 1.12 เข้ารับการฝึกอบรมจากภายนอก
2. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ประกอบด้วยข้อคำถาม 7 ข้อ คือ
 - 2.1 ไม่ควรจะสนิทสนมกับผู้ประกอบธุรกิจ
 - 2.2 ไม่รับของขวัญจากผู้ประกอบธุรกิจ
 - 2.3 ควรจะแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน
 - 2.4 รับผิดชอบด้วยการลาออกหรือ โยกย้าย

- 2.5 มีความจงรักภักดีต่อองค์กร
- 2.6 ทำงานตามขั้นตอนที่หน่วยงานกำหนด
- 2.7 เฝ้าระวังการทุจริตในหน่วยราชการ
3. ด้านการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วยข้อคำถาม 9 ข้อ คือ
 - 3.1 เคยบวชในพระบวรพุทธศาสนา
 - 3.2 เคยศึกษาในหลักสูตรมะ
 - 3.3 การเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ข้าราชการรุ่นหลัง
 - 3.4 การรักษาชื่อเสียงขององค์กร
 - 3.5 มีความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกต้อง
 - 3.6 ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3.7 พยายามหลีกเลี่ยงอบายมุข
 - 3.8 ใช้เงินอย่างประหยัดตามนโยบายรัฐ
 - 3.9 เข้าอบรมในด้านคุณธรรมจริยธรรม
4. ด้านความรับผิดชอบในการทำงาน ประกอบด้วยข้อคำถาม 12 ข้อ คือ
 - 4.1 ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนรับผิดชอบสิ่งแวดล้อม
 - 4.2 ให้บริการแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม
 - 4.3 ร่วมกิจกรรมกับองค์กร
 - 4.4 ให้ประชาชนเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
 - 4.5 มีอัธยาศัยไมตรีที่ดี
 - 4.6 ร่วมกันสร้างสรรค์ประโยชน์แก่องค์กร
 - 4.7 มีความรู้รักสามัคคี
 - 4.8 การส่งเสริมบุคคลอื่นให้มีความก้าวหน้า
 - 4.9 ติดตามสอดส่องผลประโยชน์มิชอบ
 - 4.10 ตรวจสอบความมีประสิทธิภาพ
 - 4.11 ยึดถือประโยชน์ของประชาชน
 - 4.12 ร่วมมือกับประชาชนตรวจสอบผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เมื่อนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้าราชการกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าของคุณธรรมและจริยธรรมของ
ข้าราชการในแต่ละด้าน ปรากฏผลดังต่อไปนี้

4.4.1 ประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการ ในการวิจัยครั้งนี้ได้นิยามเชิงปฏิบัติการประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง ระดับพฤติกรรมการทำงานให้ได้ผลลัพธ์สูงสุดโดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด โดยพิจารณาจากการทำงานที่อาศัยประสบการณ์และความรู้ที่มีอย่างเต็มที่ การเสียสละขยันอดทนในการทำงาน การทุ่มเทปฏิบัติงาน การใช้ทรัพยากรด้วยความประหยัด การมีความกระตือรือร้นในการให้บริการ และหัวข้ออื่นตามประเด็นที่กำหนด 12 ประเด็นที่กล่าวมา หรือจากข้อคำถามที่ใช้วัดจำนวน 12 ข้อ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 386 คน มาหาค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมของข้าราชการและแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกรายข้อ (n = 386)

ประสิทธิภาพในการทำงาน	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ใช้ประสบการณ์ความรู้	3.38	.85	ปานกลาง
2. ทุ่มเทความสามารถ	3.48	.59	ปานกลาง
3. ความเสียสละ	3.06	.24	ปานกลาง
4. มีความกระตือรือร้น	3.20	.41	ปานกลาง
5. มุ่งผลสัมฤทธิ์	3.54	.51	มาก
6. ความคุ้มค่า	3.47	.52	ปานกลาง
7. การใฝ่หาความรู้	3.54	.52	มาก
8. ฝึกรบรณภายนอก	3.49	.55	ปานกลาง
9. ปรับปรุงงานในหน้าที่	3.38	.49	ปานกลาง
10. ประสานสัมพันธ์	3.50	.51	ปานกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 4.5 จะเห็นว่าข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกลุ่มที่มีประสิทธิภาพการทำงานในระดับปานกลางมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.9 ของข้าราชการทั้งหมด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพการทำงานในระดับมาก มีจำนวน 152 คน หรือร้อยละ 39.4 ของข้าราชการทั้งหมด ส่วนข้าราชการที่มีประสิทธิภาพการทำงานในระดับน้อย มีเพียงร้อยละ 1.6 เท่านั้น

4.4.2 ความซื่อสัตย์สุจริตของข้าราชการ ในการวิจัยครั้งนี้ได้นิยามเชิงปฏิบัติการความซื่อสัตย์สุจริตของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ว่าหมายถึง ระดับพฤติกรรมการทำงานตามขั้นตอน รับผิดชอบในความผิดที่เกิดขึ้น การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ความจงรักภักดีต่อองค์กร คอยเฝ้าระวังการทุจริตในหน่วยงาน และหัวข้ออื่นตามประเด็นที่กำหนด 7 ประเด็นที่กล่าวมา หรือจากข้อคำถามที่ใช้วัดจำนวน 7 ข้อ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 386 คน มาหาค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ สำหรับการแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนดเช่นเดียวกับในข้อ 4.4.1 ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความซื่อสัตย์สุจริตของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกรายข้อ (n = 386)

ความซื่อสัตย์สุจริต	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. สนับสนุนกับนักธุรกิจ	2.20	.70	น้อย
2. รับของขวัญจากนักธุรกิจ	2.02	.66	น้อย
3. รับผิดชอบในความผิด	3.28	.45	ปานกลาง
4. แสดงบัญชีทรัพย์สินหนี้สิน	3.12	.42	ปานกลาง
5. ทำงานตามขั้นตอน	3.13	.35	ปานกลาง
6. ความจงรักภักดี	3.59	.51	มาก
7. เฝ้าระวังการทุจริต	2.97	.90	ปานกลาง
รวม	2.90	.57	ปานกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 4.6 จะเห็นว่าในภาพรวม ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลุ่มตัวอย่าง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.90$, S.D. = 0.57)

หากพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นว่า ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมองว่าตนมีความซื่อสัตย์สุจริตในด้านความจงรักภักดีมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.51 รองลงมาคือ ความรับผิดชอบในความผิดที่เกิดขึ้น การทำงานตามขั้นตอน ส่วนเรื่องที่ข้าราชการมองว่า ยังมีความซื่อสัตย์สุจริตต่ำกว่าด้านอื่น ได้แก่ การรับของขวัญจากนักธุรกิจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.02 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66 รองลงมาคือ ให้ความสนิทสนมกับนักธุรกิจ

เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยของความซื่อสัตย์สุจริต (รวม 7 ข้อ) ของข้าราชการทั้ง 386 คน มาจำแนกกลุ่มตามระดับความซื่อสัตย์สุจริต ดังเกณฑ์ที่กำหนดในบทที่ 3 ปรากฏว่าสามารถจำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกตามระดับความซื่อสัตย์สุจริต (n = 386)

ระดับค่าเฉลี่ย	จำนวน	ร้อยละ
มากที่สุด	2	0.5
มาก	77	19.9
ปานกลาง	209	54.2
น้อย	75	19.4
น้อยที่สุด	23	6.0
รวม	386	100.0

จากข้อมูลในตารางที่ 4.7 จะเห็นว่าข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกลุ่มที่มีความซื่อสัตย์สุจริตในระดับปานกลางมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.2 ของข้าราชการทั้งหมด รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์สุจริตในระดับมาก มีจำนวน 77 คน หรือร้อยละ 19.9 ของข้าราชการทั้งหมด ส่วนข้าราชการที่มีความซื่อสัตย์สุจริตในระดับน้อยที่สุด มีเพียงร้อยละ 6.0 เท่านั้น

4.4.3 การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ ในการวิจัยครั้งนี้ได้นิยามเชิงปฏิบัติการการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ว่าหมายถึง การได้พบและศึกษาหลักธรรม การรักษาชื่อเสียงขององค์กร การ

เป็นตัวอย่งที่ดีแก่ข้าราชการรุ่นหลัง การใช้เงินอย่างประหยัด และหัวข้ออื่นตามประเด็นที่กำหนด 9 ประเด็นที่กล่าวมา หรือจากข้อคำถามที่ใช้วัดจำนวน 9 ข้อ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 386 คน มาหาค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ สำหรับการแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่นเดียวกับในข้อ 4.4.1 ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกรายข้อ (n = 386)

การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. เคยบวชในพุทธศาสนา	3.72	1.44	มาก
2. ศึกษาจริยธรรมจากตำรา	3.61	1.31	มาก
3. มีความกล้าหาญ	3.33	.49	ปานกลาง
4. การเป็นตัวอย่งที่ดี	3.23	.45	ปานกลาง
5. ใช้เงินอย่างประหยัด	3.31	.47	ปานกลาง
6. การรักษาชื่อเสียง	3.25	.44	ปานกลาง
7. หลักเศรษฐกิจพอเพียง	3.56	.56	มาก
8. หลีกเลียงอบายมุข	4.54	.61	มากที่สุด
9. อบรมจริยธรรมจากผู้ทรงคุณวุฒิ	1.92	.61	น้อย
รวม	3.39	.71	ปานกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 4.8 จะเห็นว่าในภาพรวม ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลุ่มตัวอย่าง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 0.71)

หากพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นว่า ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมองว่าตนมีการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมในด้านการหลีกเลียงอบายมุขมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61 รองลงมาคือ การเคยบวชในพุทธศาสนา การศึกษาดำรงจริยธรรม ส่วนเรื่องที่ข้าราชการมองว่า ยังมีการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมต่ำกว่าด้านอื่น ได้แก่ การอบรมจริยธรรมจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.92 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61 รองลงมาคือ การเป็นตัวอย่งที่ดีแก่ข้าราชการรุ่นหลัง

เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยของการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม (รวม 9 ข้อ) ของข้าราชการทั้ง 386 คน มาจำแนกกลุ่มตามระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม ดังเกณฑ์ที่กำหนดในบทที่ 3 ปรากฏว่าสามารถจำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
จำแนกตามระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม (n = 386)

ระดับค่าเฉลี่ย	จำนวน	ร้อยละ
มากที่สุด	55	14.2
มาก	117	30.3
ปานกลาง	159	41.2
น้อย	32	8.3
น้อยที่สุด	23	6.0
รวม	386	100.0

จากข้อมูลในตารางที่ 4.9 จะเห็นว่าข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกลุ่มที่มีการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมในระดับปานกลางมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.2 ของข้าราชการทั้งหมด รองลงมาคือ การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมในระดับมาก มีจำนวน 117 คน หรือร้อยละ 30.3 ของข้าราชการทั้งหมด ส่วนข้าราชการที่มีการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมในระดับน้อยที่สุด มีเพียงร้อยละ 6.0 เท่านั้น

4.4.4 ความรับผิดชอบในการทำงานของข้าราชการ ในการวิจัยครั้งนี้ได้นิยามเชิงปฏิบัติการความรับผิดชอบในการทำงานของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ว่าหมายถึง การมีอัธยาศัยไมตรีที่ดี การให้บริการแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม ให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบสิ่งแวดล้อม ร่วมกันสร้างสรรค์ประโยชน์ และหัวข้ออื่นตามประเด็นที่กำหนด 12 ประเด็นที่กล่าวมา หรือจากข้อคำถามที่ใช้วัดจำนวน 12 ข้อ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 386 คน มาหาค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการสำหรับการแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่นเดียวกับในข้อ 4.4.1 ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรับผิดชอบในการทำงานของข้าราชการ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกรายข้อ (n = 386)

ความรับผิดชอบในการทำงาน	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ให้ประชาชนมีส่วนรับผิดชอบ	3.50	.53	ปานกลาง
2. ให้บริการแก่ประชาชน	3.36	.49	ปานกลาง
3. มีอัยาศัยไมตรีที่ดี	3.50	.51	ปานกลาง
4. ร่วมกันสร้างสรรค์ประโยชน์	3.54	.51	มาก
5. ความรู้รักสามัคคี	3.61	.50	มาก
6. การร่วมกิจกรรม	3.35	.50	ปานกลาง
7. การอนุรักษ์	3.47	.53	ปานกลาง
8. ส่งเสริมข้าราชการอื่น	3.37	.49	ปานกลาง
9. ติดตามสอดส่อง	3.23	.57	ปานกลาง
10. ตรวจสอบประสิทธิภาพ	3.26	.58	ปานกลาง
11. ยึดถือประโยชน์	3.10	.32	ปานกลาง
12. ร่วมมือกับประชาชน	3.17	.40	ปานกลาง
รวม	3.37	.49	ปานกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 4.10 จะเห็นว่าในภาพรวม ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลุ่มตัวอย่าง มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านการปฏิบัติตนด้านความรับผิดชอบในการทำงานในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.49)

หากพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นว่า ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมองว่าตนมีความรับผิดชอบในการทำงานในด้านความรู้รักสามัคคีมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 รองลงมาคือ ร่วมกันสร้างสรรค์ประโยชน์แก่องค์กร ให้ประชาชนมีส่วนรับผิดชอบสิ่งแวดล้อม การมีอัยาศัยไมตรีที่ดี ส่วนเรื่องที่ข้าราชการมองว่ายังมีความรับผิดชอบในการทำงานต่ำกว่าด้านอื่น ได้แก่ การยึดถือประโยชน์ของประชาชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.10 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.32 รองลงมาคือ การร่วมมือกับประชาชนตรวจสอบผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยของความรับผิดชอบในการทำงาน (รวม 12 ข้อ) ของ

ข้าราชการทั้ง 386 คน มาจำแนกกลุ่มตามระดับความรับผิดชอบในการทำงาน ดังเกณฑ์ที่กำหนดในบทที่ 3 ปรากฏว่าสามารถจำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 4.11 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกตามระดับความรับผิดชอบในการทำงาน (n.= 386)

ระดับค่าเฉลี่ย	จำนวน	ร้อยละ
มากที่สุด	2	0.5
มาก	144	37.3
ปานกลาง	235	60.9
น้อย	5	1.3
รวม	386	100.0

จากข้อมูลในตารางที่ 4.11 จะเห็นว่าข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกลุ่มที่มีความรับผิดชอบในการทำงานในระดับปานกลางมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.9 ของข้าราชการทั้งหมด รองลงมาคือ ความรับผิดชอบในการทำงานในระดับมาก มีจำนวน 144 คน หรือร้อยละ 37.3 ของข้าราชการทั้งหมด ส่วนข้าราชการที่มีความรับผิดชอบในการทำงานในระดับน้อย มีเพียงร้อยละ 1.3 เท่านั้น

4.4.5 คุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมของข้าราชการ ในการวิจัยครั้งนี้ได้นิยามเชิงปฏิบัติการคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ว่าหมายถึง ประสิทธิภาพในการทำงาน ความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบในการทำงาน โดยมีประเด็นที่กำหนด 40 ประเด็นที่กล่าวมา หรือจากข้อคำถามที่ใช้วัดจำนวน 40 ข้อ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 386 คน มาหาค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการ สำหรับการแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่นเดียวกับในข้อ 4.4.1 ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละระดับคุณธรรมจริยธรรมกับภาพรวมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจําแนกรายข้อ (n = 386)

ระดับคุณธรรมจริยธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ประสิทธิภาพในการทำงาน	3.42	.52	ปานกลาง
2. ความซื่อสัตย์สุจริต	2.90	.57	ปานกลาง
3. การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม	3.39	.71	ปานกลาง
4. ความรับผิดชอบในการทำงาน	3.37	.49	ปานกลาง
รวม	3.27	.57	ปานกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 4.12 จะเห็นว่าในภาพรวม ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลุ่มตัวอย่าง มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมของข้าราชการในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 0.57)

หากพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นว่า ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมองว่าตนมีประสิทธิภาพในการทำงานมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 รองลงมาคือ การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม ส่วนเรื่องที่ข้าราชการมองว่ายังมีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมต่ำกว่าด้านอื่น ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.90 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 รองลงมาคือ ความรับผิดชอบในการทำงาน เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม (รวม 40 ข้อ) ของข้าราชการทั้ง 386 คน มาจําแนกกลุ่มตามระดับคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม ดังเกณฑ์ที่กำหนดในบทที่ 3 ปรากฏว่าสามารถจําแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจําแนกตามระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม (n = 386)

ระดับค่าเฉลี่ย	จำนวน	ร้อยละ
มากที่สุด	17	4.4
มาก	123	31.9
ปานกลาง	206	53.4

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ระดับค่าเฉลี่ย	จำนวน	ร้อยละ
น้อย	29	7.5
น้อยที่สุด	11	2.8
รวม	386	100.0

จากข้อมูลในตารางที่ 4.13 จะเห็นว่าข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกลุ่มที่มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมในระดับปานกลางมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.4 ของข้าราชการทั้งหมด รองลงมาคือ คุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมในระดับมาก มีจำนวน 123 คน หรือร้อยละ 31.9 ของข้าราชการทั้งหมด ส่วนคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมในระดับน้อยที่สุด มีเพียงร้อยละ 2.8 เท่านั้น

4.5 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยไว้ 3 สมมติฐาน คือ

1. ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
2. ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะด้านเศรษฐกิจแตกต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
3. ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกัน มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

จากสมมติฐานหลัก 3 ข้อดังกล่าว ผู้วิจัยได้จำแนกเป็นสมมติฐานย่อยตามตัวแปรอิสระในแต่ละชุดตัวแปร เช่น ลักษณะทางประชากร จำแนกเป็น 4 ตัวแปรอิสระย่อย คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษาของข้าราชการ ส่วนตัวแปรตามจำแนกเป็น 4 ตัวแปรย่อยตามมิติของคุณธรรมและจริยธรรม ดังนั้นจึงมีสมมติฐานย่อยจำนวนมาก ผู้วิจัยได้นำสมมติฐานย่อยเหล่านี้มาทดสอบความแตกต่าง โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน 2 ตัว คือ t-test กรณีตัวแปรอิสระจำแนกเป็น 2 กลุ่มประชากร และ F-test กรณีตัวแปรอิสระจำแนกเป็น 3 กลุ่มประชากรขึ้นไป ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ปรากฏดังนี้

4.5.1 ผลการทดสอบสมมติฐานวิจัยข้อที่ 1 ดังที่กล่าวมาว่า คุณลักษณะด้านประชากรของข้าราชการ จำแนกเป็น 4 ตัวแปรย่อย คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษาของข้าราชการ ผลการทดสอบความแตกต่างของระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการที่มีลักษณะเหล่านี้ต่างกัน มีดังนี้

1) เพศกับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีเพศแตกต่างกัน ปรากฏผลดังข้อมูลในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 จำนวนข้าราชการจำแนกตามเพศ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (t-test)

เพศ	มิติของคุณธรรม/จริยธรรม	จำนวน	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม						
ชาย		317	3.36	.53	50.27	.182
หญิง		69	3.09	.51		
ประสิทธิภาพในการทำงาน						
ชาย		317	3.44	.53	3.46	.276
หญิง		69	3.34	.50		
ความซื่อสัตย์สุจริต						
ชาย		317	2.95	.49	15.13	.042
หญิง		69	2.66	.48		
การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม						
ชาย		317	3.51	.58	201.37	.191
หญิง		69	2.84	.52		
ความรับผิดชอบในการทำงาน						
ชาย		317	3.39	.49	4.25	.165
หญิง		69	3.27	.49		

จากข้อมูลในตารางที่ 4.14 จะเห็นว่าข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพศหญิงกับเพศชายมีคุณธรรมและจริยธรรมในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมและจริยธรรม และด้านความรับผิดชอบในการทำงานไม่แตกต่างกัน พิจารณาได้จากค่า Sig. ที่คำนวณได้จะมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด คือ .05 ซึ่งสอดคล้องกับระดับคุณธรรมและจริยธรรม โดยรวม พบว่า ข้าราชการทั้งสองกลุ่มมีระดับคุณธรรมและจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

ส่วนคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตพบว่า เพศชายกับเพศหญิงมีระดับความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ค่า $t = 15.13$ และ $\text{Sig.} = 0.042$) หากพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตพบว่า ข้าราชการเพศชายมีระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านนี้สูงกว่าเพศหญิง (เพศชายมี $\bar{X} = 2.95$, $S.D. = 0.49$ ส่วนเพศหญิง $\bar{X} = 2.66$, $S.D. = 0.48$)

2) อายุกับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอายุแตกต่างกัน ปรากฏผลดังข้อมูลในตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 จำนวนข้าราชการจำแนกตามอายุ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (F-test)

อายุ	มิติของคุณธรรม/จริยธรรม	จำนวน	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม						
ต่ำกว่า 25 ปี		4	3.01	.44	8.70	.180
25 - 35 ปี		206	3.14	.54		
36 - 45 ปี		117	3.35	.51		
46 - 55 ปี		40	3.51	.59		
55 ปีขึ้นไป		19	3.56	.63		
ประสิทธิภาพในการทำงาน						
ต่ำกว่า 25 ปี		4	3.23	.40	12.14	.211
25 - 35 ปี		206	3.34	.48		

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

อายุ	มิติของคุณธรรม/จริยธรรม	จำนวน	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
36 - 45 ปี		117	3.46	.49		
46 - 55 ปี		40	3.61	.53		
55 ปีขึ้นไป		19	3.67	.57		
ความซื่อสัตย์สุจริต						
ต่ำกว่า 25 ปี		4	2.43	.29	17.25	.067
25 - 35 ปี		206	2.75	.52		
36 - 45 ปี		117	2.99	.51		
46 - 55 ปี		40	3.27	.55		
55 ปีขึ้นไป		19	3.35	.60		
การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม						
ต่ำกว่า 25 ปี		4	2.94	.60	3.54	.166
25 - 35 ปี		206	3.31	.70		
36 - 45 ปี		117	3.45	.62		
46 - 55 ปี		40	3.51	.83		
55 ปีขึ้นไป		19	3.61	.81		
ความรับผิดชอบในการทำงาน						
ต่ำกว่า 25 ปี		4	3.17	.45	4.14	.226
25 - 35 ปี		206	3.32	.48		
36 - 45 ปี		117	3.39	.47		
46 - 55 ปี		40	3.54	.51		
55 ปีขึ้นไป		19	3.53	.58		

จากข้อมูลในตารางที่ 4.15 จะเห็นว่าข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อายุต่ำกว่า 25 ปี, 25 - 35 ปี, 36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 55 ปีขึ้นไป มีคุณธรรมและจริยธรรมในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตนด้านคุณธรรม

จริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงานไม่แตกต่างกัน พิจารณาได้จากค่า Sig. ที่คำนวณได้จะมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด คือ .05 ซึ่งสอดคล้องกับระดับคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม พบว่า ข้าราชการทั้ง 5 กลุ่มมีระดับคุณธรรมและจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

3) สถานภาพสมรสกับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน ปรากฏผลดังข้อมูลในตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 จำนวนข้าราชการจำแนกตามสถานภาพสมรส ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (F-test)

สถานภาพสมรส	มิติของคุณธรรม/จริยธรรม	จำนวน	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม						
โสด		170	3.24	.54	7.09	.189
แต่งงานแล้ว		210	3.35	.56		
หม้าย		6	3.74	.66		
ประสิทธิภาพในการทำงาน						
โสด		170	3.34	.48	9.29	.258
แต่งงานแล้ว		210	3.47	.53		
หม้าย		6	3.79	.69		
ความซื่อสัตย์สุจริต						
โสด		170	2.76	.52	15.11	.016
แต่งงานแล้ว		210	2.99	.57		
หม้าย		6	3.57	.63		
การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม						
โสด		170	2.97	.70	2.24	.184
แต่งงานแล้ว		210	3.39	.71		
หม้าย		6	3.91	.51		

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

สถานภาพสมรส	มติของคุณธรรม/จริยธรรม	จำนวน	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ความรับผิดชอบในการทำงาน						
โสด		170	3.33	.48	3.86	.226
แต่งงานแล้ว		210	3.40	.49		
หม้าย		6	3.67	.76		

จากข้อมูลในตารางที่ 4.16 จะเห็นว่าข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็น โสด แต่งงานแล้ว หม้าย มีคุณธรรมและจริยธรรมในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านความรับผิดชอบในการทำงานไม่แตกต่างกัน พิจารณาได้จากค่า Sig. ที่คำนวณได้จะมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดค่า .05 ซึ่งสอดคล้องกับระดับคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม พบว่า ข้าราชการทั้ง 3 กลุ่มมีระดับคุณธรรมและจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

ส่วนคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า ความโสด แต่งงานแล้ว เป็นหม้าย มีระดับความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ค่า F = 15.11 และ Sig. = 0.016) หากพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า ข้าราชการที่เป็นหม้ายมีระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านนี้สูงกว่า ข้าราชการโสดและข้าราชการที่แต่งงานแล้ว (หม้ายมี $\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.63 ส่วนโสดมี $\bar{X} = 2.76$, S.D. = 0.52 และแต่งงานแล้วมี $\bar{X} = 2.99$, S.D. = 0.57) แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ทำการทดสอบว่า แต่ละคู่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดหรือไม่

4) ระดับการศึกษากับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ปรากฏผลดังข้อมูลในตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 จำนวนข้าราชการจำแนกตามระดับการศึกษา ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (F-test)

ระดับการศึกษา	มิติของคุณธรรม/จริยธรรม	จำนวน	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ระดับคุณธรรมจริยธรรม โดยรวม						
	ปริญญาตรี	288	3.25	.54	11.94	.125
	ปริญญาโท	90	3.44	.57		
	ปริญญาเอก	8	3.77	.52		
ประสิทธิภาพในการทำงาน						
	ปริญญาตรี	288	3.36	.49	21.67	.164
	ปริญญาโท	90	3.58	.52		
	ปริญญาเอก	8	3.92	.53		
ความซื่อสัตย์สุจริต						
	ปริญญาตรี	288	2.81	.53	15.81	.012
	ปริญญาโท	90	3.13	.58		
	ปริญญาเอก	8	3.50	.59		
การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม						
	ปริญญาตรี	288	3.35	.69	3.58	.185
	ปริญญาโท	90	3.48	.75		
	ปริญญาเอก	8	3.77	.52		
ความรับผิดชอบในการทำงาน						
	ปริญญาตรี	288	3.34	.48	7.65	.106
	ปริญญาโท	90	3.46	.49		
	ปริญญาเอก	8	3.76	.50		

จากข้อมูลในตารางที่ 4.17 จะเห็นว่าข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จบปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก มีคุณธรรมและจริยธรรมในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงานไม่แตกต่างกัน พิจารณาได้จากค่า Sig. ที่คำนวณได้จะมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่

กำหนดค่า .05 ซึ่งสอดคล้องกับระดับคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม พบว่า ข้าราชการทั้ง 3 กลุ่ม มีระดับคุณธรรมและจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

ส่วนคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า ปริญาตรี ปริญาโท ปริญาเอก มีระดับความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ค่า $F = 15.81$ และ $Sig. = 0.012$) หากพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า ข้าราชการที่จบปริญาเอกมีระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านนี้ สูงกว่าข้าราชการที่จบปริญาตรีและปริญาโท (ปริญาเอกมี $\bar{X} = 3.50$, $S.D. = 0.59$ ปริญาตรีมี $\bar{X} = 2.81$, $S.D. = 0.53$ และปริญาโทมี $\bar{X} = 3.13$, $S.D. = 0.58$) แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ทำการทดสอบว่า แต่ละคู่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดหรือไม่

4.5.2 ผลการทดสอบสมมติฐานวิจัยข้อที่ 2 ดังที่กล่าวมาว่า ลักษณะด้านเศรษฐกิจ ของข้าราชการ จำแนกเป็น 3 ตัวแปรย่อย คือ ระยะเวลาการทำงาน ระดับขั้นตำแหน่ง และระดับเงินเดือนของข้าราชการ ผลการทดสอบความแตกต่างของระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการที่มีลักษณะเหล่านี้ต่างกัน มีดังนี้

1) ระยะเวลาการทำงานกับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีระยะเวลาการทำงานแตกต่างกัน ปรากฏผลดังข้อมูลในตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 จำนวนข้าราชการจำแนกตามระยะเวลาการทำงาน ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับคุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (F-test)

มิติของคุณธรรม/จริยธรรม	จำนวน	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ระยะเวลาการทำงาน					
ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม					
1 - 5 ปี	8	3.02	.39	8.54	.131
6 - 15 ปี	316	3.27	.54		
16 - 25 ปี	45	3.50	.58		
25 ปีขึ้นไป	17	3.59	.64		
ประสิทธิภาพในการทำงาน					
1 - 5 ปี	8	3.26	.34	10.79	.190

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

ระยะเวลาการทำงาน	จำนวน	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
มิติของคุณธรรม/จริยธรรม					
6 - 15 ปี	316	3.37	.50		
16 - 25 ปี	45	3.60	.52		
25 ปีขึ้นไป	17	3.71	.58		
ความซื่อสัตย์สุจริต					
1 - 5 ปี	8	2.38	.22	16.95	.026
6 - 15 ปี	316	2.84	.53		
16 - 25 ปี	45	3.25	.55		
25 ปีขึ้นไป	17	3.41	.61		
การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม					
1 - 5 ปี	8	3.06	.65	3.74	.176
6 - 15 ปี	316	3.36	.68		
16 - 25 ปี	45	3.44	.79		
25 ปีขึ้นไป	17	3.61	.83		
ความรับผิดชอบในการทำงาน (12 ข้อ)					
1 - 5 ปี	8	3.13	.36	4.97	.100
6 - 15 ปี	316	3.35	.48		
16 - 25 ปี	45	3.51	.46		
25 ปีขึ้นไป	17	3.56	.53		

จากข้อมูลในตารางที่ 4.18 จะเห็นว่าข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระยะเวลา 1 - 5 ปี 6 - 15 ปี 16 - 25 ปี และ 25 ปีขึ้นไป มีคุณธรรมและจริยธรรมในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงานไม่แตกต่างกัน พิจารณาได้จากค่า Sig. ที่คำนวณได้จะมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดค่า .05 ซึ่งสอดคล้องกับระดับคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม พบว่า ข้าราชการทั้ง 4 กลุ่มมีระดับคุณธรรมและจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

ส่วนคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า ระยะเวลา 1 - 5 ปี 6 - 15 ปี 16 - 25 ปี และ 25 ปีขึ้นไป มีระดับความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ค่า $F = 16.95$ และ $Sig. = 0.026$) หากพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า ข้าราชการที่มีระยะเวลาทำงาน 25 ปีขึ้นไป มีระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านนี้สูงกว่าระยะเวลา 1 - 5 ปี 6 - 15 ปี 16 - 25 ปี (25 ปีขึ้นไปมี $\bar{X} = 3.41$, $S.D. = 0.61$ 1 - 5 ปีมี $\bar{X} = 2.38$, $S.D. = 0.22$ 6 - 15 ปีมี $\bar{X} = 2.84$, $S.D. = 0.53$ 16 - 25 ปีมี $\bar{X} = 3.25$, $S.D. = 0.55$) แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ทำการทดสอบว่า แต่ละกลุ่มมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดหรือไม่

2) ระดับขั้นตำแหน่งกับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีระดับขั้นตำแหน่งแตกต่างกัน ปรากฏผลดังข้อมูลในตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 จำนวนข้าราชการจำแนกตามระดับขั้นตำแหน่ง ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (F-test)

ระดับขั้นตำแหน่ง	จำนวน	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
มิติของคุณธรรม/จริยธรรม					
ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม					
ระดับ 3 - 5	243	3.23	.53	20.54	.120
ระดับ 6 - 8	107	3.36	.54		
ระดับ 9	36	3.64	.60		
ประสิทธิภาพในการทำงาน					
ระดับ 3 - 5	243	3.34	.47	36.51	.164
ระดับ 6 - 8	107	3.49	.48		
ระดับ 9	36	3.78	.54		
ความซื่อสัตย์สุจริต					
ระดับ 3 - 5	243	2.77	.51	30.34	.012
ระดับ 6 - 8	107	3.03	.55		
ระดับ 9	36	3.42	.46		

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

ระดับชั้นตำแหน่ง	มิติของคุณธรรม/จริยธรรม	จำนวน	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม						
ระดับ 3 - 5		243	3.33	.69	7.27	.182
ระดับ 6 - 8		107	3.42	.69		
ระดับ 9		36	3.67	.81		
ความรับผิดชอบในการทำงาน						
ระดับ 3 - 5		243	3.32	.48	8.82	.093
ระดับ 6 - 8		107	3.40	.48		
ระดับ 9		36	3.63	.54		

จากข้อมูลในตารางที่ 4.19 จะเห็นว่าข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระดับ 3 - 5 ระดับ 6 - 8 และระดับ 9 มีคุณธรรมและจริยธรรมในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงานไม่แตกต่างกัน พิจารณาได้จากค่า Sig. ที่คำนวณได้จะมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดค่า .05 ซึ่งสอดคล้องกับระดับคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม พบว่า ข้าราชการทั้ง 3 กลุ่ม มีระดับคุณธรรมและจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

ส่วนคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า ระดับ 3 - 5 ระดับ 6 - 8 และระดับ 9 มีระดับความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ค่า $F = 30.34$ และ $Sig. = 0.012$) หากพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า ข้าราชการที่มีระดับ 9 มีระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านนี้สูงกว่าระดับ 3 - 5 ระดับ 6 - 8 (ระดับ 9 มี $\bar{X} = 3.42$, $S.D. = 0.46$ ระดับ 3 - 5 มี $\bar{X} = 2.77$, $S.D. = 0.51$ ระดับ 6 - 8 มี $\bar{X} = 3.03$, $S.D. = 0.55$) แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ทำการทดสอบว่า แต่ละกลุ่มมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดหรือไม่

3) ระดับเงินเดือนกับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีระดับเงินเดือนแตกต่างกัน ปรากฏผลดังข้อมูลในตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 จำนวนข้าราชการจำแนกตามระดับเงินเดือน ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ
ระดับคุณธรรมและจริยธรรม และผลการทดสอบความแตกต่าง (F-test)

ระดับเงินเดือน	มิติของคุณธรรม/จริยธรรม	จำนวน	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ระดับคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม						
10,001 - 15,000 บาท		244	3.23	.53	20.54	.120
15,001 - 20,000 บาท		106	3.37	.54		
20,000 บาทขึ้นไป		36	3.64	.60		
ประสิทธิภาพในการทำงาน						
10,001 - 15,000 บาท		244	3.34	.47	36.03	.166
15,001 - 20,000 บาท		106	3.48	.48		
20,000 บาทขึ้นไป		36	3.78	.54		
ความซื่อสัตย์สุจริต						
10,001 - 15,000 บาท		244	2.77	.45	30.75	.013
15,001 - 20,000 บาท		106	3.03	.48		
20,000 บาทขึ้นไป		36	3.42	.48		
การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม						
10,001 - 15,000 บาท		244	3.12	.68	7.30	.176
15,001 - 20,000 บาท		106	3.42	.70		
20,000 บาทขึ้นไป		36	3.67	.81		
ความรับผิดชอบในการทำงาน						
10,001 - 15,000 บาท		244	3.32	.48	9.03	.096
15,001 - 20,000 บาท		106	3.41	.48		
20,000 บาทขึ้นไป		36	3.63	.54		

จากข้อมูลในตารางที่ 4.20 จะเห็นว่าข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีระดับเงินเดือน 10,001 - 15,000 บาท 15,001 - 20,000 บาท และ 20,000 บาทขึ้นไป มีคุณธรรมและจริยธรรมในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงานไม่แตกต่างกัน พิจารณาได้จากค่า Sig. ที่คำนวณได้

จะมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดค่า .05 ซึ่งสอดคล้องกับระดับคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม พบว่า ข้าราชการทั้ง 3 กลุ่ม มีระดับคุณธรรมและจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

ส่วนคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า ระดับเงินเดือน 10,001 - 15,000 บาท 15,001 - 20,000 บาท และ 20,000 บาทขึ้นไป มีระดับความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ค่า $F = 30.75$ และ $Sig. = 0.013$) หากพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า ข้าราชการที่มีระดับเงินเดือน 20,000 บาทขึ้นไป มีระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านนี้สูงกว่าระดับ 10,001 - 15,000 บาท ระดับ 15,001 - 20,000 บาท (ระดับ 20,000 บาทขึ้นไปมี $\bar{X} = 3.42$, $S.D. = 0.48$ ระดับ 15,001 - 20,000 บาทมี $\bar{X} = 3.03$, $S.D. = 0.48$) แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ทำการทดสอบว่าแต่ละคูมึมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดหรือไม่

4.5.3 ผลการทดสอบสมมติฐานวิจัยข้อที่ 3 ข้าราชการที่มีลักษณะด้านการพัฒนาแตกต่างกัน จะมีระดับคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกัน

การอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังไม่เคยจัดการอบรมด้านนี้มาก่อน มีแต่การอบรมในส่วนของงานที่รับผิดชอบตามหน้าที่เท่านั้น

สรุปผลจากการทดสอบสมมติฐานการวิจัยทั้ง 3 ข้อ ทำให้ได้ข้อค้นพบจากการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

1. ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับคุณธรรมและจริยธรรมในภาพรวม และคุณธรรมและจริยธรรมด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมและจริยธรรม และด้านความรับผิดชอบในการทำงานไม่แตกต่างกัน

แต่ข้าราชการที่มีเพศ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีระยะเวลาทำงาน ระดับชั้นตำแหน่ง และระดับเงินเดือนที่ได้รับแตกต่างกัน มีระดับคุณธรรมและจริยธรรมในภาพรวม และคุณธรรมและจริยธรรมด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมและจริยธรรม และด้านความรับผิดชอบในการทำงานไม่แตกต่างกัน

แต่ข้าราชการที่มีระยะเวลาทำงาน ระดับชั้นตำแหน่ง และระดับเงินเดือนแตกต่างกัน มีระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ไม่สามารถทดสอบได้ เนื่องจากตัวแปรด้านการ
อบรมคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการมีสถานะเป็นค่าคงที่ คือ ทุกคนไม่ได้รับการอบรม
เหมือนกัน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอนำเสนอประเด็นสำคัญ โดยจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเพื่อเปรียบเทียบระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีลักษณะด้านประชากร ด้านเศรษฐกิจ และด้านการพัฒนาแตกต่างกัน

ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจโดยประชากรในการวิจัยเป็นข้าราชการระดับ 3 ถึงระดับ 9 ทุกคน ที่สังกัดส่วนกลางของหน่วยงานระดับกรมจำนวน 9 หน่วยงาน ซึ่งสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจำนวนทั้งหมด 11,000 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามานะได้เท่ากับ 386 คน และสุ่มเลือกโดยวิธีกำหนดโควตาตามสัดส่วนของข้าราชการที่มีในแต่ละหน่วยงาน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นจำนวน 1 ฉบับ แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้มาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ การแจกแจงความถี่ การทดสอบค่า t (t-test) และการทดสอบค่า F (F-test) โดยกำหนด คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย พบว่า

1.1 ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 0.57) และคุณธรรมและจริยธรรมในแต่ละด้าน คือ ด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมและจริยธรรม และด้านความรับผิดชอบในการทำงาน ก็อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

1.2 ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีคุณลักษณะทาง

ประชากรด้านเพศ ระดับอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และลักษณะด้านเศรษฐกิจ คือ ระยะเวลาการทำงาน ระดับขั้นตำแหน่ง และระดับเงินเดือน แตกต่างกัน มีระดับคุณธรรมและจริยธรรมในภาพรวม และคุณธรรมและจริยธรรมด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมและจริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงานไม่แตกต่างกัน แต่มีคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นข้าราชการที่มีระดับอายุแตกต่างกัน พบว่า ไม่มีความแตกต่างของระดับคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 0.57) ถือว่าเป็นผลการวิจัยที่น่าเชื่อถือและมีความเป็นไปได้อย่างมาก เนื่องจากข้าราชการกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะไม่ยกระดับตนเองว่าเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมจนเกินความเป็นจริง แต่จะใช้การตอบคำถามในระดับปานกลาง อันเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ทั้งนี้โดยการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถามให้แก่ข้าราชการกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 386 คน ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมด้านประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการจำแนกรายข้อ พบว่า มีความวิริยะอุตสาหะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.57) ในด้านความซื่อสัตย์สุจริตของข้าราชการจำแนกรายข้อ พบว่า มีความจงรักภักดีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.51) ในด้านการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการจำแนกรายข้อ พบว่า มีการหลีกเลี่ยงอบายมุขอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.61) และในด้านความรับผิดชอบในการทำงานของข้าราชการจำแนกรายข้อ พบว่า มีความรู้รักสามัคคีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.50) และร่วมกันสร้างสรรค์ประโยชน์อยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 0.51)

ส่วนผลการวิจัยคุณธรรมและจริยธรรมในด้านประสิทธิภาพการทำงาน ความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงานของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการตอบแบบสอบถามถึงการประพฤติกปฏิบัติตัวของข้าราชการกลุ่มตัวอย่างในด้านความมีคุณธรรมและจริยธรรมที่อยู่ในระดับมากที่สุด ย่อมเป็นผลสะท้อนที่น่าจะทำให้เกิดความเชื่อถือแก่ผู้ที่ทราบถึงผลการวิจัย แต่ยังมีจุดอ่อนประการหนึ่งจากการวิจัย คือ ข้าราชการจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจำนวนทั้งหมด 11,000 คน แต่ผู้วิจัยไม่สามารถที่จะใช้การวิจัยจากจำนวนทั้งหมดของข้าราชการได้ จึงต้อง

ใช้การคำนวณเพื่อกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้เท่ากับ 386 คน ซึ่งจะทำให้ขาดความน่าเชื่อถือในด้านที่มาของข้อมูลพื้นฐาน เพราะเป็นเพียงแค่กลุ่มตัวอย่างของข้าราชการเท่านั้น สำหรับการนำแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการมาใช้เพื่อให้สอดคล้องกับผลการวิจัยและสร้างความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เพราะข้าราชการที่มีคุณธรรมจริยธรรมจะมีความสุจริตเที่ยงธรรมเป็นที่ตั้ง ทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน อันนำมาซึ่งความซื่อตรง ไม่คดโกงหรือเอาเปรียบผู้ใด มีความเชื่อและยอมรับในเรื่องความถูกต้องดีงาม มีหิริโอตตปละ ความกตัญญูกตเวที มีสัมมาคารวะ การมีศีล สมาธิ ปัญญา รู้จักความเสียสละ มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา การทำหน้าที่ให้ดีที่สุดตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย และการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีปรองดอง เป็นต้น

จากผลวิจัยที่กล่าวมาได้ยึดแนวคิดด้านจริยธรรม 3 แนวคิดของชาลวูซัย อินทรประวัตติ ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับเรื่องจริยธรรมเป็นอย่างมาก คือ

1. **แบบยึดถือสังคมเป็นเกณฑ์** คือ ยึดหลักคุณธรรมและยึดถือผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชา โดยเชื่อว่าสังคมย่อมมีประเพณีวัฒนธรรมจากการอาศัยผู้ใหญ่ เช่น ครู อาจารย์ บิดามารดา ถ้ายทอดไปสู่เยาวชน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา

2. **แบบฝึกปัจเจกบุคคลเป็นเกณฑ์** คือ ถ้าบุคคลใดได้รับการศึกษามาดี บุคคลนั้นย่อมมีเหตุผลเชิงจริยธรรมที่เหมาะสม เป็นผู้มีความห่วงใยต่อปัญหาทางจริยธรรมและมีการพัฒนาจริยนิสัยในชีวิตประจำวัน

3. **แบบยึดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคมเป็นเกณฑ์** คือ ปัจเจกบุคคลและสังคมล้วนมีความสำคัญทั้งคู่ เพราะต่างฝ่ายต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน บุคคลจะเรียนรู้จริยธรรมจากสังคม ยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และยอมรับรู้ความต้องการของชุมชน

นอกจากนี้ยังมีผลวิจัยของสุทิน ลีปิยะชาติ เกี่ยวกับหลักการและแนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการไทยในปัจจุบัน ซึ่งมีความเป็นรูปธรรมสามารถนำไปปฏิบัติได้ คือ

1. ใช้หลักการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน
2. มีการจัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของข้าราชการ

3. ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ของส่วนรวม

4. ดำเนินการจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพ

5. ดำเนินการตามหลักการที่จะปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยทั่วไป

6. ดำเนินการตามหลักการที่จะปฏิบัติงานโดยใช้แนวคิดทฤษฎีการบริหารกิจการบ้าน

เมืองที่ดี

แต่ถ้าผลการวิจัยมีความไม่น่าเชื่อถืออันเกิดจากความแตกต่างหรือไม่แตกต่างไปจาก ทฤษฎี/งานวิจัยอื่น เนื่องจากลักษณะทางประชากร ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ มีข้อมูลที่ไม่ละเอียด และชัดเจนเพียงพอ จำนวนประชากรทั้งหมดจะเกี่ยวพันไปถึงการคำนวณหาขนาดของข้าราชการ กลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรของยามานเอน์โดยขอชี้แจงถึงการแก้ไขความไม่น่าเชื่อถือ ดังนี้

1. ประเด็นความแตกต่างจากทฤษฎี/ผลวิจัยอื่น เนื่องจากการศึกษาระดับคุณธรรม และจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีข้าราชการที่สังกัด ส่วนกลางของหน่วยงานระดับกรมจำนวน 9 หน่วยงาน มีประชากรข้าราชการทั้งหมด 11,000 คน โดยเป็นข้าราชการที่มีลักษณะทางประชากรด้านเพศ ระดับอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และลักษณะด้านเศรษฐกิจ คือ ระยะเวลาการทำงาน ระดับชั้นตำแหน่ง และระดับเงินเดือนแตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาจากระดับคุณธรรมและจริยธรรมในภาพรวม และแยกแต่ละด้านเป็นประสิทธิ ภาพในการทำงาน การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมและจริยธรรม ความรับผิดชอบในการทำงาน จะ ไม่แตกต่างกัน

2. ประเด็นความไม่แตกต่างจากทฤษฎี/ผลวิจัยอื่น จากการศึกษาในระดับคุณธรรมและ จริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะพบว่า คุณธรรมและ จริยธรรมในแต่ละด้าน คือ ประสิทธิภาพในการทำงาน ความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตนด้าน คุณธรรมและจริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงาน พบว่า ข้าราชการที่มีระดับอายุแตกต่างกัน คือ ต่ำกว่า 25 ปี 25 - 35 ปี 36 - 45 ปี 46 - 55 ปี และ 55 ปีขึ้นไป มีระดับคุณธรรมและ จริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์สุจริตไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลวิจัยดังกล่าวยังมีจุดด้อย เนื่องจากจะ แสดงผลเฉพาะระดับอายุเท่านั้น ควรจะแสดงผลของลักษณะทางประชากร หรือลักษณะทางด้าน เศรษฐกิจเพิ่มขึ้นด้วย สำหรับจุดด้อยด้านอื่น คือ แบบสอบถามควรมีหัวข้อในการเลือกตอบ ของลักษณะทางประชากร ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ จากทั้งหมด 4 คำตอบเป็น 5 คำตอบ (ยกเว้น เพศ)

ประเด็นความสอดคล้องกับระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ

1. ระดับคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงานของข้าราชการกระทรวงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในการวิจัยระดับคุณธรรมและจริยธรรม ของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในครั้งนี้ ยังไม่เคยมีการวิจัยมาก่อน เนื่องจากเป็นกระทรวงขนาดกลาง และได้รับการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินปีละประมาณ 9,000 - 10,000 ล้านบาท จึงมักจะไม่ได้รับความสนใจจากบุคคลอื่น นอกจากการปฏิบัติงานตามที่รับผิดชอบเท่านั้น และอีกประการหนึ่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตั้งขึ้นจากการ ปฏิรูประบบราชการ ในปี พ.ศ. 2545 ซึ่งมีอายุนับแต่การก่อตั้งเพียง 5 ปีกว่าเท่านั้น

สำหรับความสอดคล้องกับระดับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของดวงเดือน พันธมนาวิน
ว่า จริยธรรมหมายถึง ลักษณะทางสังคมและพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็นลักษณะที่สังคม
ต้องการกับลักษณะที่สังคมไม่ต้องการ นอกจากนั้นได้แบ่งองค์ประกอบของจริยธรรมเป็น 4
ประการ คือ ความรู้เชิงจริยธรรม ทศนคติเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิง
จริยธรรม และยังให้ข้อสรุปทางจริยธรรมอีกว่าต้องมีความรู้ว่าสิ่งใดหรือพฤติกรรมใดผิดหรือถูก
เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม สังคมยอมรับหรือไม่ยอมรับ และมีการเลือกที่จะกระทำหรือไม่

สำหรับนิยามของคำว่า คุณธรรม/จริยธรรม แม้ว่าจะไม่ตรงกันแต่ก็มีความหมาย
ใกล้เคียงหรือคล้ายกันมาก และการวัดระดับคุณธรรมและจริยธรรมอาจจะหยابเกิน ไปจนไม่
สามารถจำแนกระดับให้เกิดความชัดเจนได้

2. ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีเพศ อายุ สถานภาพ
สมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาทำงาน ระดับขั้นตำแหน่ง และระดับเงินเดือนแตกต่างกัน มีระดับ
คุณธรรมและจริยธรรมในภาพรวม และด้านประสิทธิภาพการทำงาน การปฏิบัติตนด้านคุณธรรม
และจริยธรรม ความรับผิดชอบในการทำงาน ไม่แตกต่างกัน ไม่ได้สอดคล้องกับงานของคนอื่น
หรือสอดคล้องกับสภาพการณ์ใด เนื่องจากในการวิจัยด้านคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่เคยได้รับความสนใจจากผู้วิจัยที่จะวิจัยในด้านนี้
มาก่อน ตามที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1.

3. ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีเพศ สถานภาพสมรส
ระดับการศึกษา ระยะเวลาทำงาน ระดับขั้นตำแหน่ง และระดับเงินเดือน แตกต่างกัน มีระดับ
คุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกัน ไม่ได้สอดคล้องกับงานของคนอื่น
เพราะไม่เคยมีการวิจัยและให้ความสำคัญที่จะวิจัยงานของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม เนื่องจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตั้งขึ้นมาจากการปฏิรูประบบ
ราชการ เมื่อปี พ.ศ. 2545 นับถึงเวลาปัจจุบันมีอายุ 5 ปีกว่าเท่านั้น โดยเฉพาะในด้านความซื่อสัตย์
สุจริต ถ้าข้าราชการขาดความซื่อสัตย์สุจริตหรือมีความซื่อสัตย์สุจริตน้อย จะถือว่าเป็นอันตรายต่อ
สังคมและประเทศชาติ

3. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อพิจารณาใน 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ข้าราชการระดับบริหารหรือผู้บังคับบัญชาในกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ควรนำข้อเสนอแนะแก่ผู้ได้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นในแต่ละด้าน คือ ด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบในการทำงาน ให้มีการพัฒนาและยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการฯ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาหาความรู้และสร้างประสบการณ์ให้มากขึ้น ปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างทุ่มเทเต็มความสามารถ มีความวิริยะอุตสาหะ มีความเสียสละ พัฒนาและปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ก้าวหน้า ทันสมัย ใช้ทรัพยากรภายในองค์กรด้วยความประหยัดและคุ้มค่า มุ่งผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังและมีความกระตือรือร้นในการให้บริการแก่ประชาชน

3.1.2 ข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีระดับอายุแตกต่างกัน พบว่า ไม่มีความแตกต่างของระดับคุณธรรมและจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งข้าราชการฯ ทุกคนจะต้องไม่ให้ความสนิทสนมกับผู้ประกอบธุรกิจ ไม่รับของขวัญจากผู้ประกอบธุรกิจ การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน รับผิดชอบเมื่อกระทำผิดโดยการโยกย้ายหรือลาออก มีความจงรักภักดีต่อองค์กร ทำงานตามขั้นตอนที่หน่วยงานกำหนด และเฝ้าระวังการทุจริตในหน่วยราชการนั้น ๆ การปฏิบัติในสิ่งเหล่านี้จะเป็นการยกระดับข้าราชการฯ ในด้านคุณธรรมและจริยธรรมได้ในระดับมาก ทั้ง ๆ ที่ลักษณะทางประชากร ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ แตกต่างกัน แต่มีระดับคุณธรรมจริยธรรมในภาพรวมและคุณธรรมจริยธรรมด้านประสิทธิภาพในการทำงาน การปฏิบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรม ความรับผิดชอบในการทำงานไม่แตกต่างกัน

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไปอาจนิยามด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงานให้มากกว่านี้

3.2.2 ในแบบสอบถามหรือข้อความที่ถาม อาจจะทำให้มีความละเอียด มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม มีคำตอบให้เลือกมากขึ้นหรือมีความเป็นปรนัยมากขึ้น

3.2.3 อาจวิจัยระดับคุณธรรมและจริยธรรมกับคุณภาพในการทำงานของข้าราชการหรือผลจากการทำงานในภาพรวม

เชิงอรรถขยายความ

.....สิ่งที่คุณบริหารทุกคนในทุกสาขาอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารภาครัฐหรือภาคเอกชน จะต้องรู้ และทำความเข้าใจ และถือเป็นพันธกรณีที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารที่จะต้องยึดถือและปฏิบัติ โดยเคร่งครัด นั่นคือ การใช้ “คุณธรรม”¹ และ “จริยธรรม”² เช่น ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีที่จะต้องยึดถือและปฏิบัติให้ถูกต้องตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพบัญชี อีกทั้งผู้บริหารและผู้ทำบัญชีจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในความถูกต้องของข้อมูลทางบัญชี ซึ่งในวันที่ 23 ตุลาคม 2547 พระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2547 ได้มีผลบังคับใช้ ทำให้เกิดมีสภาวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพบัญชี

¹ สภาคุณงามความดี กล่าวได้ว่า บุคคลใดมีคุณธรรมดีเด่นมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมต้องพิจารณาโดยรวมว่า บุคคลนั้นดำรงตนอยู่ในกรอบของกฎหมายและศีลธรรมเพียงใด เป็นผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมเพียงใด มีอุปนิสัยและการประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร

² ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ จึงควรพิจารณาว่า การเป็นนักบริหารที่ดีควรจะครองตนในสังคมและปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพอย่างไร จึงจะมีประสิทธิภาพสูงสุด

ที่มา: ดัดแปลงจากธานินทร์ กรัยวิเชียร (2548) “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร”

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พฤษภาคม): 11

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2547) *ข้าราชการไทยความสำนึกและอุดมการณ์*
พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กาญจนา นาคสกุล. (2544) “จรรยา จรรยาบรรณ จริยธรรม พระราชจริยาวัตร พระจริยาวัตร
คุณธรรม ศีลธรรม มนุษยธรรม” ใน *นิตยสารสกุลไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
อักษรโสภณ
- ทิพาวดี เมฆสวรรค์ และสุทิน ลีปิยะชาติ. (2548) “การบริหารการพัฒนาจริยธรรมของเจ้าหน้าที่
ของรัฐ” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารการพัฒนา* หน่วยที่ 5 หน้า 274-305
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาวิชา วิทยาการจัดการ
ธานีรินทร์ กรีวิเชียร. (2548) *คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์
ชวนพิมพ์
- ปราชญา กล้าผจญ. (2549) *คุณธรรมจริยธรรมผู้นำรัฐ* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง
- พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ). (2529) *ธรรมสำหรับครู* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
- พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์. (2544) “หลักจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมในการดำรงชีวิตที่
รับผิดชอบต่อสังคม” ใน *ความรู้คู่คุณธรรม* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง
- โยธิน จารุภูมิ. (2525) “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนของ
ชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ใน *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*
กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- เลขาธิการคุรุสภา. (2533) *สำนักงานเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา* กรุงเทพมหานคร กอง
มาตรฐานวิชาชีพครู สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา
- วิเชียร ชูสงฆ์. (2527) “พฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อความมีระเบียบและความเสียสละของ
ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7” ใน
ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒประสานมิตร
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2547) *ค่านิยมของข้าราชการไทยในยุคปฏิรูประบอบราชการ*
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติธรรม

ศิริพร กล่อมจันทร์ (2526) “ความรับผิดชอบการพึ่งตนเองการมีวินัยของนักศึกษาครูประจำการ
วิชาเอกการบริหารโรงเรียนกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ” ใน *ปริญญานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต พิษณุโลก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*
สากล ฐิณะกุล (2548) 2 ปี *กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร
อินทิเกรตเต็ด โปรโมชัน เทคโนโลยี*
*พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2546 กรุงเทพมหานคร
สยามสปอร์ต ซินดิเคท*

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

แบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อการวิจัย

เรื่อง คุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ลงใน ข้างหน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลของท่านเพียง
1 คำตอบเท่านั้น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านลักษณะทางประชากร ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ และลักษณะด้านการพัฒนา

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

ต่ำกว่า 25 ปี

25 - 35 ปี

36 - 45 ปี

46 - 55 ปี

55 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพสมรส

โสด

สมรสแล้ว

หย่าร้าง

หม้าย

4. ระดับการศึกษา

อนุปริญญา - ปวส.

ปริญญาตรี

ปริญญาโท

ปริญญาเอก

5. ระยะเวลาการทำงาน

ต่ำกว่า 5 ปี

6 - 15 ปี

16 - 25 ปี

25 ปีขึ้นไป

6. ระดับชั้นตำแหน่ง

 ระดับ 1 - 2 ระดับ 6 - 8 ระดับ 3 - 5 ระดับ 9 ขึ้นไป

7. ระดับเงินเดือน

 ต่ำกว่า 10,000 บาท/เดือน 15,001 - 20,000 บาท/เดือน 10,001 - 15,000 บาท/เดือน มากกว่า 20,000 บาท/เดือน

8. เคยผ่านการอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือไม่

 เคย ไม่เคย

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างด้านขวามือเพียงช่องเดียวในแต่ละข้อความ

ส่วนที่ 2 ขอให้ท่านพิจารณาว่าท่านมี “ความเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้ในระดับใด”
ตั้งแต่ระดับมากที่สุดจนถึงน้อยที่สุด

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านทำงานซึ่งต้องใช้ประสบการณ์หรือความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านทรัพยากรธรรมชาติ					
2. ท่านรู้สึกว่าการบริหารในกระทรวงปฏิบัติหน้าที่ อย่างทุ่มเทเต็มความสามารถ					
3. ท่านให้ความสำคัญสนทนมนเป็นการส่วนตัวกับ ผู้ประกอบธุรกิจที่มาติดต่องาน					
4. การรับของขวัญปีใหม่จากผู้ประกอบธุรกิจควรถือเป็นประเพณีที่ดีงาม					
5. ท่านได้รับการยกย่องว่ามีความเสียสละ ขยัน อดทนในการทำงาน					
6. ท่านแสดงความรับผิดชอบด้วยการลาออกหรือ โยกย้ายหน่วยงานในกรณีทำความผิดขั้นรุนแรง					
7. ท่านส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนในความ รับผิดชอบด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม					
8. ท่านเคยบวชในพระบวรพุทธศาสนาทำให้เข้าใจ ในด้านคุณธรรมจริยธรรม					
9. ท่านเคยศึกษาเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม จากศาสนสถานหรือตำราที่เกี่ยวข้องจากผู้ทรง คุณวุฒิ					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
10. ข้าราชการทุกระดับควรแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อสำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ช.					
11. ท่านทำงานตามขั้นตอนที่หน่วยงานกำหนดโดยเคร่งครัด					
12. ข้าราชการของกระทรวงมีความกระตือรือร้นในการให้บริการแก่ประชาชนที่มาติดต่อ					
13. ข้าราชการของกระทรวงให้บริการแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมไม่มีการเลือกปฏิบัติ					
14. ข้าราชการของกระทรวงทุกคนมีอริยาสัยไมตรีที่ดีต่อประชาชนและบุคคลทุกอาชีพ					
15. ข้าราชการของกระทรวงร่วมกันสร้างสรรค์ประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่องค์กรหรือหน่วยงานของตนเอง					
16. ข้าราชการของกระทรวงมีความรู้รักสามัคคีในการปฏิบัติหน้าที่ภายในหน่วยราชการ					
17. ข้าราชการของกระทรวงปฏิบัติงานเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจัง					
18. ข้าราชการของกระทรวงใช้ทรัพยากรขององค์กรให้เป็นไปด้วยความประหยัดและเกิดความคุ้มค่า					
19. ข้าราชการของกระทรวงมีความกล้าหาญและยืนหยัดกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง					
20. ข้าราชการของกระทรวงมีการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ข้าราชการรุ่นหลัง ๆ					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
21. ท่านและเพื่อนข้าราชการใช้เงินอย่างประหยัดเพื่อให้เหมาะสมกับนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล					
22. ข้าราชการของกระทรวงตระหนักถึงการรักษาชื่อเสียงขององค์กรไม่ให้เสื่อมเสียจากการกระทำของข้าราชการเอง					
23. ท่านเคยร่วมกิจกรรมกับองค์กรเพื่อสร้างเสริมความสามัคคีระหว่างข้าราชการด้วยกัน					
24. ท่านเคยแนะนำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้าใจถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
25. ท่านและเพื่อนข้าราชการจงรักภักดีต่อองค์กรด้วยความสม่ำเสมอ					
26. ท่านพยายามใฝ่หาความรู้และพัฒนาตนเองให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต					
27. ท่านเคยเข้ารับการฝึกอบรมภายนอกหน่วยราชการที่สังกัดเพื่อให้เกิดความรู้มากยิ่งขึ้น					
28. ท่านและเพื่อนข้าราชการส่งเสริมให้บุคคลผู้มีความรู้ความสามารถได้มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่ราชการ					
29. ท่านและเพื่อนข้าราชการยึดในหลักเศรษฐกิจพอเพียง					
30. ท่านเคยติดตามสอดส่องว่ามีข้าราชการผู้ใดเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์อันมิชอบ					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
31. ท่านคอยติดตามการตรวจสอบความมีประสิทธิภาพของข้าราชการในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบ					
32. ท่านได้พยายามหลีกเลี่ยงอบายมุขประเภทสุราการพนัน					
33. ท่านและเพื่อนข้าราชการมีความสำนึกและยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักมากกว่าของตนเอง					
34. ท่านได้ร่วมมือกับประชาชนในท้องถิ่นตรวจสอบและป้องกันผู้ลักลอบทำลายทรัพยากรธรรมชาติ					
35. ท่านพัฒนาและปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง					
36. ท่านได้เคยประสานสัมพันธ์การทำงานร่วมกันกับข้าราชการอย่างเป็นระบบ					
37. ท่านได้เข้าอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมจากผู้ทรงคุณวุฒิ					
38. ท่านได้พยายามทำความเข้าใจในกฎระเบียบของทางราชการด้วยความตั้งใจ					
39. ท่านและเพื่อนข้าราชการมีความวิริยะอุตสาหะในการปฏิบัติราชการ					
40. ท่านเฝ้าระวังการทุจริตในหน่วยราชการที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องให้เป็นไปอย่างสุจริต					

คำชี้แจง โปรดเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ

1.
2.
3.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายมนูพันธ์ ชลาชนเดชะ
วัน เดือน ปีเกิด	20 มกราคม 2497
สถานที่เกิด	เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2528
สถานที่ทำงาน	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่ง	เลขานุการส่วนตัวที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม